

การประเมินผล
มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60
ด้านการผลิต

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
มิถุนายน 2562

การประเมินผล
มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60
ด้านการผลิต

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
มิถุนายน 2562

บทสรุปผู้บริหาร

มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต ๒๕๕๙/๖๐ ด้านการผลิต เป็นการดำเนินงานภายใต้แผนการผลิต และการตลาดข้าวครบวงจร ประกอบด้วยมาตรการย่อย ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว เพื่อส่งเสริม การปลูกข้าวหอมมะลิซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด และด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว เพื่อปรับสมดุลอุปสงค์ อุปทานข้าว โดยลดรอบการปลูกข้าวที่มีมากขึ้น คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติและเห็นชอบโครงการภายใต้มาตรการดังกล่าว รวม ๑๐ โครงการ การประเมินผลนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาผลได้ และผลลัพธ์จากการใช้ปัจจัยนำเข้าและ กระบวนการดำเนินงานโครงการ โดยใช้ IPOO เป็นรูปแบบในการประเมินผล

ผลการประเมิน พบว่า การดำเนินงานโครงการได้ช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกร ๑๖๓,๘๘๒ ราย พื้นที่ ๑,๒๘๐,๖๑๖.๒๗ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๙๘ และ ๓๔.๕๒ ของเป้าหมาย ตามลำดับ โดยใช้จ่ายงบประมาณ ทั้งในส่วนของงบดำเนินงานและสินเชื่อ รวม ๔,๔๖๓.๘๔ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๖๒ ของงบที่ได้รับ จัดสรร และร้อยละ ๑๖.๔๖ ของงบที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ซึ่งค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่รัฐบาล ต้องการช่วยเหลือเกษตรกร โดยในส่วนที่เป็นสินเชื่อ ธ.ก.ส. ซึ่งมีวงเงินสูง การเบิกจ่ายต่ำ ระยะเวลาโครงการ สอดคล้องกับรอบการปลูกข้าว แต่บางโครงการได้รับอนุมัติกระชั้นชิด ภาพรวมความเหมาะสมของระยะเวลา อยู่ในระดับน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย ๒.๗๕ (คะแนนเต็ม ๕) กระบวนการดำเนินงาน ขั้นตอน เงื่อนไขโครงการ เหมาะสมระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย ๓.๗๒ ส่งผลให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิต หรือสินเชื่อ ค่าใช้จ่าย ในการปรับเปลี่ยนการผลิตดำเนินการได้ ร้อยละ ๗๕.๒๕ ของเป้าหมายกิจกรรม ประสบผลสำเร็จระดับ ปานกลาง ค่อนข้างมาก โดย ๔ โครงการที่เป็นการสนับสนุนแบบให้เปล่า บรรลุเป้าหมายกิจกรรมในระดับมาก ส่วนโครงการที่สนับสนุนสินเชื่อดำเนินการได้น้อย เกษตรกรที่ร่วมโครงการร้อยละ ๖๐.๘๗ ได้รับการอบรม ถ่ายทอดความรู้ในหลายรูปแบบ แตกต่างกันในแต่ละโครงการ แต่ละพื้นที่ โดยเกษตรกรพึงพอใจและ ได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย ๓.๙๘

ผลลัพธ์/ผลสัมฤทธิ์ พบว่า (๑) **ด้านการผลิต** ประสิทธิภาพการผลิตข้าวดีขึ้นในบางส่วน จากโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ฯ โดยเกษตรกรลดการใช้เมล็ดพันธุ์ลง ๕.๘๒ กิโลกรัมต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย ๓๗๒.๑๗ กิโลกรัมต่อไร่ สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ ๕.๓๔ กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิต ในส่วนที่เป็นเงินสดลดลง ๓๐.๐๗ บาทต่อไร่ ลดลงร้อยละ ๑.๗๒ สำหรับต้นทุนการผลิตรวมต่อหน่วยผลผลิต เพิ่มขึ้น จากก่อนมีโครงการ ๐.๓๔ บาทต่อกิโลกรัม นอกจากนั้น เกษตรกรเกิดการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต โดยร้อยละ ๘๑.๑๓ สามารถจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต ปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ มากขึ้น ด้านการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมฯ เกษตรกรมีการผลิตทางการเกษตรหลากหลายมากขึ้น กว่า ๓๐ ชนิดสินค้า สลับหรือทดแทนการปลูกข้าว

(๒) **การตอบสนองแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร** ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ทำให้ข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ออกสู่ตลาดเพิ่มขึ้น เกษตรกรร้อยละ ๙๕ ของผู้ร่วมโครงการ เก็บผลผลิตไว้ เป็นเมล็ดพันธุ์ใช้ในฤดูกาลถัดไป ประมาณ ๔๐๙ กิโลกรัมต่อครัวเรือน ปริมาณเมล็ดพันธุ์ ๒๗,๗๒๙ ตัน ทำให้ เกษตรกรมีเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพสำหรับปลูกข้าวในฤดูกาลต่อไป ในพื้นที่ ๑.๕๔ ล้านไร่ เพิ่มปริมาณผลผลิต ข้าวหอมมะลิคุณภาพในท้องตลาด ทดแทนข้าวที่ใช่เมล็ดพันธุ์จากแหล่งอื่นในปีต่อไปได้ประมาณ ๕๗๐,๐๐๐ ตันข้าวเปลือก ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว ได้แก่ การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการ ประกอบอาชีพปศุสัตว์และเกษตรกรรมทางเลือกอื่น เป็นการปรับเปลี่ยนพื้นที่อย่างถาวร ไม่น้อยกว่า ๓ ปี จำนวน ๑๒๓,๙๗๕.๕๐ ไร่ และการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อปลูกพืชหมุนเวียน ไม่ใช่พื้นที่ไปปลูก

ข้าวนาปรัง ๖๔๒,๖๕๐.๒๗ ไร่ รวมลดปริมาณผลผลิตข้าวเปลือกนาปี ๒๕๕๙/๖๐ และนาปรัง ปี ๒๕๖๐ ในพื้นที่ดังกล่าวได้ประมาณ ๒๗๑,๓๔๑.๓๑ ตันข้าวเปลือก

(๓) ด้านเศรษฐกิจ ผลประโยชน์ทางตรง จากโครงการที่มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ๔ โครงการ รวม ๙๑๒.๖๘ ล้านบาท ได้แก่ (๑) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวฯ ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ เป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น ๒๗๘.๑๗ ล้านบาท จากผลผลิตที่เพิ่มขึ้น ลดการใช้เมล็ดพันธุ์ ส่วนเพิ่มราคาเมล็ดพันธุ์ และส่วนเพิ่มราคาข้าวคุณภาพดี (๒) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ คิดเป็นมูลค่า ๓๕๒.๙๓ ล้านบาท จากรายได้สุทธิพืชชนิดอื่นที่เพิ่มมากกว่า ข้าวนาปรัง ๑,๘๖๖ บาทต่อไร่ หรือ ๘,๙๑๙ บาทต่อครัวเรือน (๓) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด เกษตรกรร้อยละ ๖.๕๐ ได้รับเงินจากการขายเมล็ดพันธุ์ปอเทืองที่ผลิตได้ในโครงการ ๑๖๖.๖๙ ตัน มูลค่า ๒.๓๓ ล้านบาท (๔) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รายได้จากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นจากรายได้พืชเดิมหรือก่อนโครงการ รวม ๒๗๙.๒๕ ล้านบาท สำหรับผลประโยชน์ทางอ้อม รวมมูลค่าที่เกิดขึ้น ๓๓๓.๘๗ ล้านบาท จาก ๓ โครงการ ได้แก่ (๑) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย การไถกลบพื้นที่ปลูกพืชตระกูลถั่วได้ธาตุอาหารเพิ่ม ลดค่าใช้จ่ายปุ๋ยยูเรียในฤดูกาลถัดไป ๔๓๐ บาทต่อไร่ พื้นที่ ๑๐๕,๕๔๘ ไร่ คิดเป็นมูลค่า ๔๕.๓๙ ล้านบาท (๒) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด เกิดการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้ประหยัดต้นทุนการใช้ปุ๋ย สำหรับรอบการผลิตต่อไป คิดเป็นมูลค่า ๗๒.๙๒ ล้านบาท (๓) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในตลาดเพิ่มขึ้น ลดปริมาณการนำเข้า มูลค่า ๙๘.๘๕ ล้านบาท

ภาพรวมผลทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม คิดเป็นมูลค่า ๑,๑๖๒.๕๕ ล้านบาท จากการใช้จ่ายงบประมาณโครงการ ๔ โครงการดังกล่าวข้างต้น รวม ๘๑๔.๖๙ ล้านบาท ซึ่งนับว่าคุ้มค่ากับการลงทุน ช่วยเหลือเกษตรกร ส่วนอีก ๔ โครงการ ได้แก่ โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ (กระบือ โคเนื้อ และแพะ) ได้รับประโยชน์แล้วจากผลพลอยได้เป็นมูลสัตว์ และแปลงหญ้าที่ได้นำไปใช้ในแปลงเกษตร และบางส่วนจำหน่ายสร้างรายได้บ้างแล้ว รวมทั้ง โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ได้รับผลผลิตจากพืชระยะสั้นบางส่วน จึงไม่นำมาคำนวณในการประเมินผลคราวนี้ ส่วนที่เหลือ ๒ โครงการ ได้แก่ โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ฯ การปฏิบัติงานในระยะแรกเริ่มโครงการมีความคืบหน้าน้อย จึงต้องยกเลิกโครงการไป และโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการทำนาหญ้า เกษตรกรไม่มั่นใจในอาชีพ มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการน้อยและถอนตัวไปในที่สุด ทั้งนี้ ภาพรวม ๘ โครงการที่มีการดำเนินงาน เกษตรกรมีความพึงพอใจระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย ๔.๔๑ โดยโครงการปลูกพืชปุ๋ยสด ค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจสูงที่สุด ส่วนโครงการอื่น ๆ เกษตรกรพึงพอใจระดับมากเช่นกัน คะแนนลดหลั่นกันไป โดยมีโครงการฯ ส่งเสริมการเลี้ยงแพะที่เกษตรกรมีความพึงพอใจระดับปานกลาง เนื่องจาก ได้รับสินเชื่อล่าช้า บางรายต้องลงทุนไปก่อน

ข้อเสนอแนะ การปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไปทำกิจกรรมการผลิตชนิดอื่นจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาให้เกษตรกรยอมรับและประจักษ์ในประโยชน์ที่เกิดขึ้น กำหนดเป้าหมายโครงการให้สามารถปฏิบัติได้จริงค่อยเป็นค่อยไป การดำเนินงานหลายโครงการ ภายใต้มาตรการเดียวกัน ควรมีระบบฐานข้อมูล แยกแยะเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายให้ได้ชัดเจน ตรวจสอบและจัดสรรพื้นที่โครงการเพื่อลดความซ้ำซ้อน และมีข้อมูลให้เกษตรกรตัดสินใจเข้าร่วมโครงการที่ตนเองต้องการได้ทันท่วงที เจ้าหน้าที่ควรเข้าช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาด้านการผลิตและการตลาดสำหรับผลผลิตสินค้าชนิดใหม่ให้แก่เกษตรกรอย่างใกล้ชิด เร่งรัดการดำเนินงานให้ทันฤดูกาลผลิตกับแต่ละชนิดพืช ผ่อนปรนเงื่อนไข/หลักเกณฑ์การขอสินเชื่อ สร้างความเข้าใจในแนวทางการทำงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่ให้ชัดเจน ก่อนดำเนินงานโครงการ

คำนำ

คณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร (ด้านการผลิต) โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน ได้แต่งตั้งคณะทำงานดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร หลายชุด คณะทำงานชุดต่าง ๆ ได้จัดทำโครงการเพื่อดำเนินงานตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต เพื่อสนองตอบแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร การประเมินผลโครงการได้สะท้อนผลที่เกิดขึ้นจากโครงการ ซึ่งมีทั้งที่ดำเนินงานแล้วเสร็จ ยกเลิกโครงการ และอยู่ระหว่างการดำเนินงานต่อเนื่อง โดยรายงานฉบับนี้จะครอบคลุมผลการประเมินผล ในประเด็นปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลได้ และผลลัพธ์ ของโครงการ ซึ่งครอบคลุมด้านการผลิต ด้านเศรษฐกิจ ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้ง ความพึงพอใจ ความคิดเห็นของเกษตรกร โดยได้สำรวจข้อมูลในช่วงระหว่างการดำเนินงานโครงการ และภายหลังจากโครงการแล้วเสร็จ และได้รายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบผลการประเมินผลโครงการเรียบร้อยแล้ว

ทั้งนี้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการประเมินผล ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่หน่วยงานในระดับพื้นที่ที่ร่วมโครงการ กว่า 10 หน่วยงาน ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกระทรวงพาณิชย์ รวมทั้ง ผู้นำชุมชน เกษตรกรในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ ทำให้การประเมินผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการประเมินผลฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ สำหรับการวางแผนพัฒนาด้านการเกษตร การสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกร และผู้สนใจทั่วไป

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
มิถุนายน 2562

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	(ข)
คำนำ	(ง)
สารบัญ	(จ)
สารบัญตาราง	(ฉ)
สารบัญภาพ	(ช)
บทที่ 1	1
สาระสำคัญของมาตรการ	
1.1 ความเป็นมาของมาตรการ/โครงการ	1
1.2 สาระสำคัญของโครงการ	2
บทที่ 2	11
ระเบียบวิธีการประเมินผล	
2.1 ความสำคัญของการประเมินผล	11
2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล	11
2.3 ขอบเขตของการประเมินผล	11
2.4 การตรวจเอกสาร และแนวคิดทฤษฎี	13
2.5 วิธีการประเมินผล	22
2.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล	24
2.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	27
2.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	27
บทที่ 3	29
ผลการประเมิน	
3.1 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)	29
3.2 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)	38
3.3 การประเมินผลได้ (Output Evaluation)	51
3.4 การประเมินผลลัพธ์/ผลสัมฤทธิ์ภาพรวม (Outcome Evaluation)	67
บทที่ 4	89
สรุป และข้อเสนอแนะ	
4.1 สรุป	89
4.2 ข้อเสนอแนะ	94
4.3 แนวทางแก้ไขที่ได้นำไปดำเนินการแล้วในปี 2560/61	100
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ตารางผนวก	
ภาพผนวก	
คำสั่งคณะกรรมการ/คณะทำงาน	

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตารางที่ 1.1	กลุ่มเป้าหมายและจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินผล	26
ตารางที่ 3.1	ผลการใช้จ่ายงบประมาณโครงการ/มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปี 2559/60 (ด้านการผลิต)	32
ตารางที่ 3.2	หน่วยงานรับผิดชอบโครงการ	35
ตารางที่ 3.3	จังหวัดเป้าหมายและมีการดำเนินงานโครงการ ตามมาตรการ ช่วยเหลือเกษตรกรปีการผลิต 2559/60	36
ตารางที่ 3.4	ความเหมาะสมของระยะเวลาโครงการ	39
ตารางที่ 3.5	ความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข การดำเนินงานโครงการส่งเสริมสนับสนุน การใช้เมล็ดพันธุ์ฯ	41
ตารางที่ 3.6	กระบวนการ ขั้นตอน เงื่อนไข การดำเนินงานโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพคู้สัตว์	45
ตารางที่ 3.7	ความทันเวลาในการดำเนินกิจกรรม และความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข การดำเนินงานโครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่ หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560	47
ตารางที่ 3.8	ความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด	48
ตารางที่ 3.9	ความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	49
ตารางที่ 3.10	สรุปภาพรวมความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข การปฏิบัติงานโครงการ ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรฯ	50
ตารางที่ 3.11	เกษตรกรและพื้นที่ร่วมโครงการ ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปี 2559/60 (ด้านการผลิต)	54
ตารางที่ 3.12	การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/สินเชื่อ ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตข้าว	55
ตารางที่ 3.13	การสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว : - การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น	58
ตารางที่ 3.14	การสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว : - การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน	60
ตารางที่ 3.15	สรุปภาพรวมผลการสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ ค่าใช้จ่ายแก่เกษตรกร ตามโครงการ ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรฯ	61
ตารางที่ 3.16	การอบรมถ่ายทอดความรู้ โครงการสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี	62
ตารางที่ 3.17	การอบรมถ่ายทอดความรู้ โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพคู้สัตว์	63
ตารางที่ 3.18	การถ่ายทอดความรู้ โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม เป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น	64
ตารางที่ 3.19	การได้รับการถ่ายทอดความรู้ ตามโครงการปลูกพืชปุ๋ยสด	65

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 3.20	ความคิดเห็นต่อการถ่ายทอดความรู้ ตามโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	66
ตารางที่ 3.21	สรุปภาพรวมการอบรมถ่ายทอดความรู้ตามโครงการ ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรฯ	66
ตารางที่ 3.22	การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรก่อนเข้าร่วมโครงการ	68
ตารางที่ 3.23	อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร	68
ตารางที่ 3.24	ปริมาณและต้นทุนการผลิตก่อนและหลังมีโครงการ	69
ตารางที่ 3.25	ชนิด และปริมาณผลผลิตพืชปรับเปลี่ยน/ทดแทน ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนา ไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์	71
ตารางที่ 3.26	การปรับเปลี่ยนการผลิต ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น	71
ตารางที่ 3.27	การปลูกพืชหลากหลายทดแทนพื้นที่ปลูกข้าว	72
ตารางที่ 3.28	ชนิด ปริมาณและคุณภาพผลผลิตพืชปรับเปลี่ยน/ทดแทน ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน	73
ตารางที่ 3.29	พื้นที่ปรับเปลี่ยน ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น	75
ตารางที่ 3.30	พื้นที่และปริมาณผลผลิตข้าวที่ลดลงจากการดำเนินงานโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาฯ	76
ตารางที่ 3.31	ราคา และมูลค่าผลผลิตข้าวในโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60	77
ตารางที่ 3.32	ปริมาณและมูลค่าเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรเก็บไว้ในฤดูกาลต่อไป	77
ตารางที่ 3.33	รายได้/ผลตอบแทนจากโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ ในช่วงปีที่ 2 ของโครงการ	78
ตารางที่ 3.34	รายได้ที่เกษตรกรได้รับ ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น	79
ตารางที่ 3.35	รายได้จากการปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกข้าว ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย	80
ตารางที่ 3.36	ผลประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับ ภายใต้โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด	81
ตารางที่ 3.37	รายได้จากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการ	82
ตารางที่ 3.38	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในช่วงปี 2559 - 2561	83
ตารางที่ 3.39	สรุปผลทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากโครงการ ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต	84
ตารางที่ 3.40	แนวโน้มการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมไปทำกิจกรรมอื่น	87
ตารางที่ 3.41	ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการในภาพรวม	88

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1.1	ลำดับชั้นของโครงการ	16
ภาพที่ 1.2	แบบจำลองในการประเมินผล $IP_{O_1O_2}$ Model	21
ภาพที่ 3.1	ความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนา ไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น	46
ภาพที่ 3.2	เกษตรกรได้รับการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยี โครงการปรับเปลี่ยน การปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560	64
ภาพที่ 3.3	ความสามารถจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิของเกษตรกร	70
ภาพที่ 3.4	แนวโน้มการปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกข้าวนาปรัง	85
ภาพที่ 3.5	ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตของเกษตรกร	86

บทที่ 1

สาระสำคัญ

มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 (ด้านการผลิต)

1.1 ความเป็นมาของมาตรการ/โครงการ

พื้นที่เพาะปลูกข้าวครอบคลุมประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมดของประเทศ ปริมาณผลผลิตเกินความต้องการของตลาด (over supply) ส่งผลให้เกษตรกรขายข้าวไม่ได้ราคา รัฐบาล โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงได้พิจารณาแนวทางแก้ไขมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปีการผลิต 2559/60 คณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว (นบข.) ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้มอบหมายให้กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย จัดทำแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร เพื่อแก้ปัญหาอุปทานข้าวมากกว่าอุปสงค์ 5.8 ล้านตันข้าวเปลือก ราคาข้าวตกต่ำ และความเป็นธรรมที่ชาวนาได้รับจากการขายข้าว

แผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร ใช้หลักการตลาดนำการผลิตวางแผนการผลิตข้าวให้เกิดความสมดุลกับความต้องการของตลาด เพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตข้าว และรักษาเสถียรภาพราคาข้าวเปลือก โดยแบ่งแผนเป็น 5 ช่วง ได้แก่ (1) ช่วงการกำหนดอุปสงค์และอุปทาน ได้แก่ การกำหนดความต้องการทางการตลาด (Demand) และปริมาณการผลิต (Supply) การวางแผนการผลิตข้าว โดยประกาศพื้นที่ส่งเสริมการปลูกข้าว ปีละ 2 ครั้ง รอบที่ 1 นาปี (1 พฤษภาคม – 31 ตุลาคม) และรอบที่ 2 นาปรัง (1 พฤศจิกายน - 30 เมษายน) (2) ช่วงการผลิต ได้แก่ การขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว การผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ดี การควบคุมค่าเช่าที่นา การส่งเสริมระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่ การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ การส่งเสริมระบบการเกษตรแบบแม่นยำสูง (Precision Agriculture) การส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพชั้นเลิศ การส่งเสริมการผลิตและการตลาดข้าวพันธุ์ กข43 การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตข้าว ในพื้นที่ลุ่มต่ำ 13 ทุ่ง การปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าวไปเป็นพืชอื่น (Zoning by Agri-Map) รวมทั้งการปรับลดพื้นที่ปลูกข้าวฤดูนาปรังไปเป็นการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พืชหลากหลาย พืชปุ๋ยสด พืชอาหารสัตว์ (3) ช่วงการเก็บเกี่ยวและหลังเก็บเกี่ยว ได้แก่ การบริหารจัดการเกี่ยวนวดข้าว การต่อยอดและพัฒนาการใช้แอปพลิเคชันรถเกี่ยวนวดข้าว การยกระดับเกษตรกรและผู้ประกอบการ โดยจัดวางระบบ GMP/HACCP โรงสีติดตาม และการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อสร้างยุ้งฉางให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร (4) ช่วงการตลาดในประเทศ ได้แก่ การสนับสนุนสินเชื่อเพื่อสร้างยุ้งฉางให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร การช่วยเหลือค่าเก็บเกี่ยวและปรับปรุงคุณภาพข้าว การเชื่อมโยงตลาดข้าวอินทรีย์และข้าว GAP การสนับสนุนสินเชื่อชะลอการขายข้าวเปลือกนาปี การสนับสนุนสินเชื่อให้สถาบันเกษตรกรเพื่อรวบรวมข้าว สร้างมูลค่าเพิ่มการชดเชยดอกเบี้ย ให้ผู้ประกอบการในการเก็บสต็อก และการเชื่อมโยงตลาดข้าวอินทรีย์ ข้าว GAP ครบวงจร (5) ช่วงการตลาดต่างประเทศ ได้แก่ การจัดหาและเชื่อมโยงตลาดต่างประเทศระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาล (G To G) การสร้างการรับรู้ข้าวไทยในตลาดโลกการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย การเจรจาขยายตลาดข้าวและกระชับความสัมพันธ์กับประเทศคู่ค้าสำคัญ รวมถึงการดำเนินการตลาดเชิงรุก ตลาดศักยภาพ

โดยในช่วงที่ 1 และ 2 เป็นช่วงด้านการผลิต กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน และช่วง 3 - 5 กระทรวงพาณิชย์เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน

สำหรับ ด้านการผลิต ได้มีกลไกคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร (ด้านการผลิต) โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธานและแต่งตั้งคณะทำงานดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร เพื่อดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร จำนวน 8 คณะ ได้แก่

- คณะที่ 1 คณะทำงานกำหนดพื้นที่เป้าหมายส่งเสริมการปลูกข้าว (กข.)
- คณะที่ 2 คณะทำงานการขึ้นทะเบียนเกษตรกร (กสก.)
- คณะที่ 3 คณะทำงานการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว (กข.)
- คณะที่ 4 คณะทำงานส่งเสริมการทำนาแบบแปลงใหญ่ (กข.)
- คณะที่ 5 คณะทำงานส่งเสริมการผลิตข้าวเข้าสู่ระบบมาตรฐานคุณภาพ (มกอช.)
- คณะที่ 6 คณะทำงานปรับลดพื้นที่ไม่เหมาะสม (สศก.)
- คณะที่ 7 คณะทำงานจัดทำข้อมูลและสารสนเทศข้าวครบวงจร (กข.)
- คณะที่ 8 คณะทำงานประชาสัมพันธ์แผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร (กข.)

คณะทำงานแต่ละคณะได้พิจารณาเสนอโครงการต่าง ๆ ภายใต้แผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร และเพื่อให้โครงการมีการดำเนินงานโดยเร่งด่วน เกิดผลเป็นรูปธรรม และแก้ไขปัญหาได้ทันสถานการณ์ คณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบโครงการต่าง ๆ ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต ในคราวประชุมเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม วันที่ 17 สิงหาคม และวันที่ 15 พฤศจิกายน 2559 รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 โครงการ

1.2 สารสำคัญของโครงการ ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต

โครงการภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต ที่ผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี มีการกำหนดวิธีการดำเนินงานค่อนข้างชัดเจน และได้รับการจัดสรรงบประมาณจากหลายแหล่งตามความเห็นของสำนักงบประมาณ เช่น งบกลาง รายการสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ปี 2559 งบประมาณรายจ่ายประจำปีตามพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย พ.ศ. 2559 งบประมาณรายจ่ายประจำปี 2559 งบประมาณรายจ่ายประจำปี 2559 ปรับจากแผนปกติของหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ สิ้นเชื้อจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละโครงการ โดยสรุปดังต่อไปนี้

โครงการตามมติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2559 จำนวน 3 โครงการ

1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60

1.1) วัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวหอมมะลิในเขตพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิคุณภาพดี และส่งเสริมให้ชาวนามีความรู้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดีไว้ใช้เอง

1.2) เป้าหมายโครงการ เกษตรกรในแหล่งปลูกข้าวที่กำหนดเป็นข้าวหอมมะลิ 23 จังหวัด จำนวน 1,280 หมู่บ้านๆ ละประมาณ 50 ครัวเรือน รวม 64,000 ครัวเรือนๆ ละ 10 ไร่ พื้นที่ 640,000 ไร่

1.3) งบประมาณดำเนินการ ได้รับจัดสรร 206 ล้านบาท จากงบประมาณรายจ่ายประจำปีตาม พ.ร.บ. โอนงบประมาณรายจ่าย พ.ศ. 2559 จำนวน 200 ล้านบาท งบประมาณรายจ่ายประจำปี 2559 ปรับจากแผนงานปกติ ของกรมการข้าว จำนวน 6 ล้านบาท

1.4) ระยะเวลาโครงการ 10 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน 2559 - มกราคม 2560

1.5) วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าว 1,280 หมู่บ้านๆ ละประมาณ 50 ครัวเรือนๆ ละไม่เกิน 125 กก. (อัตรา 12.50 กก./ไร่) รวม 64,000 ครัวเรือน

- ติดตามให้คำแนะนำการปลูก และการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

1.6) หน่วยงานรับผิดชอบ กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560

2.1) วัตถุประสงค์ เพื่อลดรอบการทำงานในฤดูนาปรัง ด้วยการพักการทำงานสลับปรับเปลี่ยนไปปลูกพืช ทางเลือกอื่น สร้างรายได้จากการปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกข้าว และสร้างโอกาส ให้ชาวนาได้เรียนรู้ การเพาะปลูกพืชอื่น เพื่อเป็นเกษตรกรรมทางเลือกในระยะยาว

2.2) เป้าหมายของโครงการ คลอบคลุมจังหวัดเป้าหมายในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา 20 จังหวัด พื้นที่ 300,000 ไร่ ชาวนา 60,000 ครัวเรือน

2.3) งบประมาณดำเนินการ ได้รับจัดสรรงบกลาง รายการสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ปี 2559 จำนวน 636.52 ล้านบาท เป็นงบอุดหนุน 600 ล้านบาท งบดำเนินงาน 36.52 ล้านบาท

2.4) ระยะเวลาโครงการ 11 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2559 - มิถุนายน 2560

2.5) วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานกิจกรรมบางส่วน รายละไม่เกิน 5 ไร่ ๆ ละ 2,000 บาท สำหรับปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย โดยพื้นที่ดังกล่าวต้องไม่ทำการเพาะปลูกข้าวในช่วง วันที่ 1 พฤศจิกายน 2559 - 30 เมษายน 2560

- ประสานงานกับผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการตลาด ติดตามให้คำแนะนำ

- จัดงานรณรงค์และถ่ายทอดเทคโนโลยี

2.6) หน่วยงานรับผิดชอบ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

3) โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60

3.1) วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนด้านสินเชื่อแก่กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ เกิดความมั่นคงในอาชีพ และสามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งส่งเสริมสมรรถนะในการบริหารจัดการข้าวของชุมชนแบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การจัดการคุณภาพผลผลิตและการจัดการด้านการตลาด เพื่อให้เกษตรกรมีต้นทุนที่เหมาะสม และมีรายได้เพิ่มขึ้น

3.2) เป้าหมายของโครงการ สนับสนุนสินเชื่อเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการทำนา ปีการผลิต 2559/60 ให้แก่ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ที่ผ่านความเห็นชอบเป็นกลุ่มการผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ จากคณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด (คพจ.) จำนวน 426 กลุ่ม

3.3) งบประมาณ วงเงินสินเชื่อ ธ.ก.ส. 2,130 ล้านบาท เงินชดเชยดอกเบี้ยจากรัฐบาลไม่เกิน 12 เดือน เป็นเงิน 74.55 ล้านบาท

3.4) ระยะเวลาโครงการ 1 ปี 9 เดือน ตั้งแต่ 1 พฤษภาคม 2559 – 31 มกราคม 2561

3.5) วิธีการดำเนินงาน

- รัฐบาลสนับสนุนชดเชยดอกเบี้ยผ่อนปรนสินเชื่อเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการทำนา ปีการผลิต 2559/60 ให้กับสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านความเห็นชอบจาก คพจ. กลุ่มละไม่เกิน 5 ล้านบาท ขึ้นกับแผนธุรกิจ

- กลุ่มชาวนาจะรับภาระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 0.01 ต่อปี รัฐบาลเป็นผู้รับภาระดอกเบี้ยอัตรา ร้อยละ 3.50 ต่อปี

โครงการตามมติคณะรัฐมนตรี เห็นชอบ เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2559 จำนวน 5 โครงการ

4) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ

4.1) วัตถุประสงค์ เพื่อลดพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3/N) ส่งเสริมการเลี้ยงกระบือให้แก่เกษตรกรอย่างยั่งยืน และเพื่อวางโครงสร้างการพัฒนาผลิตกระบือ ทั้งระบบแบบครบวงจร

4.2) เป้าหมายของโครงการ ดำเนินการในพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม (S3/N) 55 จังหวัด ปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชอาหารสัตว์ทดแทน รวมทั้งสิ้นจำนวน 25,000 ไร่ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 5,000 ราย (500 กลุ่ม) เลี้ยงกระบือรวมทั้งสิ้น 25,000 ตัว

4.3) งบประมาณ งบประมาณ 1,844.50 ล้านบาท เป็นสินเชื่อ ธ.ก.ส. 1,500.00 ล้านบาท ดอกเบี้ย 5% (กลุ่มเกษตรกร 2% และชดเชย 3%) และงบดำเนินงาน 344.50 ล้านบาท

4.4) ระยะเวลาโครงการ 6 ปี ตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2559 - 30 กันยายน 2565 ระยะเวลาการจ่ายเงินกู้ 1 สิงหาคม 2559 - 30 กันยายน 2560

4.5) วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนสินเชื่อ เพื่อเป็นค่าแม่กระบือ 5,000 รายๆ ละ 5 ตัวๆ ละ ไม่เกิน 50,000 บาท และค่าจัดสร้างโรงเรือนเลี้ยงกระบือ 5,000 รายๆ ละ 50,000 บาท
- สนับสนุนค่าจัดทำแปลงหญ้าและระบบน้ำ 5,000 ราย ๆ ละ 5 ไร่ๆ ละ 4,000 บาท รวม 20,000 บาท/ราย
- วงเงินสินเชื่อกลุ่มละไม่เกิน 3 ล้านบาท
- การถ่ายทอดความรู้ การเลี้ยงกระบือแบบประณีต แก่เกษตรกร ระยะเวลา 1 วัน

4.6) หน่วยงานรับผิดชอบ กรมปศุสัตว์

5) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ

5.1) วัตถุประสงค์ เพื่อลดพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3/N) ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อให้แก่เกษตรกรอย่างยั่งยืน และเพื่อวางโครงสร้างการพัฒนาผลิตโคเนื้อ ทั้งระบบแบบครบวงจร

5.2) เป้าหมายของโครงการ ดำเนินการในพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3/N) 55 จังหวัด ปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชอาหารสัตว์ทดแทน รวมทั้งสิ้น 120,000 ไร่ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 24,000 ราย (2,400 กลุ่ม) เลี้ยงโคเนื้อรวมทั้งสิ้น 120,000 ตัว

5.3) งบประมาณ 10,907.40 ล้านบาท เป็นสินเชื่อ ธ.ก.ส. 9,000.00 ล้านบาท ดอกเบี้ย 5% (กลุ่มเกษตรกร 2% และ ชดเชย 3%) และงบดำเนินงาน 1,907.40 ล้านบาท

5.4) ระยะเวลาโครงการ 6 ปี ตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2559 - 30 กันยายน 2565 ระยะเวลาการจ่ายเงินกู้ 1 สิงหาคม 2559 - 30 กันยายน 2560

5.5) วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนสินเชื่อ เพื่อเป็นค่าแม่โคเนื้อ 24,000 รายๆ ละ 5 ตัวๆ ละ ไม่เกิน 65,000 บาท และค่าจัดสร้างโรงเรือนเลี้ยงโคเนื้อ 24,000 รายๆ ละ 50,000 บาท
- สนับสนุนค่าจัดทำแปลงหญ้าและระบบน้ำ 24,000 รายๆ ละ 5 ไร่ ๆ ละ 4,000 บาท รวม 20,000 บาท/ราย
- วงเงินสินเชื่อกลุ่มละไม่เกิน 4 ล้านบาท
- การถ่ายทอดความรู้ การดูแลสุขภาพโคเนื้อ และการให้บริการผสมพันธุ์

5.6) หน่วยงานรับผิดชอบ กรมปศุสัตว์

6) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงแพะ

6.1) วัตถุประสงค์ เพื่อลดพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3/N) ส่งเสริมการเลี้ยงแพะให้แก่เกษตรกรอย่างยั่งยืน และเพื่อวางโครงสร้างการพัฒนาผลิตแพะทั้งระบบแบบครบวงจร

6.2) เป้าหมายของโครงการ ดำเนินการในพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม (S3/N) 55 จังหวัด ปรับเปลี่ยน มาปลูกพืชอาหารสัตว์ทดแทน รวมทั้งสิ้น 25,000 ไร่ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 500 ราย (50 กลุ่ม) เลี้ยงแพะรวมทั้งสิ้น 16,000 ตัว

6.3) งบประมาณ งบประมาณรวมทั้งสิ้น 149.564 ล้านบาท เป็นสินเชื่อ ธ.ก.ส. 116.00 ล้านบาท ดอกเบี้ย 5% (กลุ่มเกษตรกร 2% และ ชดเชย 3%) และงบดำเนินงาน 33.564 ล้านบาท

6.4) ระยะเวลาโครงการ 5 ปี ตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2559 - 30 กันยายน 2564 ระยะเวลาจ่ายเงินกู้ 1 ส.ค. 59 - 30 ก.ย. 60

6.5) วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนสินเชื่อ เพื่อเป็นค่าพันธุ์แพะ รายละ 132,000 บาท (เพศเมีย 30 ตัวๆ ละ 4,000 บาท/เพศผู้ 2 ตัวๆ ละ 6,000 บาท) และค่าก่อสร้างโรงเรือน แปลงพืชอาหารสัตว์ ระบบน้ำ เครื่องสับพืชอาหารสัตว์ ถึงพลาสติกสำหรับหมักพืชอาหารสัตว์ รายละ 100,000 บาท

- วงเงินสินเชื่อกลุ่มละไม่เกิน 2.5 ล้านบาท

- การถ่ายทอดความรู้ การดูแลสุขภาพแพะ และการให้บริการผสมพันธุ์

6.6) หน่วยงานรับผิดชอบ กรมปศุสัตว์

7) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมทำนาหญ้า

7.1) วัตถุประสงค์ เพื่อลดพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3/N) และส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสัตว์เป็นการค้าให้แก่เกษตรกรอย่างยั่งยืน

7.2) เป้าหมายของโครงการ ดำเนินการในพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3/N) 55 จังหวัด เกษตรกรลดพื้นที่ปลูกข้าวเพื่อปลูกพืชอาหารสัตว์ทดแทน จำนวน 500 ราย (50 กลุ่ม) รวม 2,500 ไร่

7.3) งบประมาณ 85.78 ล้านบาท เป็นสินเชื่อ ธ.ก.ส. 70 ล้านบาท ดอกเบี้ย 5% (กลุ่มเกษตรกร 2% และชดเชย 3%) และงบดำเนินงาน 15.78 ล้านบาท

7.4) ระยะเวลาโครงการ 3 ปี ตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2559 - 30 กันยายน 2562 ระยะเวลาจ่ายเงินกู้ 1 สิงหาคม 2559 - 30 มิถุนายน 2560

7.5) วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนสินเชื่อ เพื่อเป็นค่าเตรียมดิน ค่าแรงงานปลูกหญ้า 500 รายๆ ละ 40,000 บาท และค่าเครื่องหันสับพืชอาหารสัตว์ 500 ชุด ๆ ละ 100,000 บาท

- สนับสนุนค่าวางระบบน้ำ 2,500 รายๆ ละ 5 ไร่ๆละ 4,000 บาท รวม 20,000 บาท/ราย

- ถ่ายทอดความรู้ ดูแลแปลงพืชอาหารสัตว์ จำหน่ายพืชอาหารสัตว์ และติดตามประเมินผลโครงการ

7.6) หน่วยงานรับผิดชอบ กรมปศุสัตว์

8) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

8.1) วัตถุประสงค์ เพื่อลดพื้นที่การปลูกข้าวในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นที่เหมาะสมกับพื้นที่ และปรับเปลี่ยนระบบการผลิตของชาวนาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อสร้างความยั่งยืนในอาชีพให้แก่ชาวนา

8.2) เป้าหมายของโครงการ ดำเนินการในพื้นที่ 30 จังหวัด ภาคเหนือ 7 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 จังหวัด ภาคตะวันตก 2 จังหวัด และภาคตะวันออก 1 จังหวัด พื้นที่ 420,000 ไร่

8.3) งบประมาณ จากงบกลาง 2,595.506 ล้านบาท จากงบดำเนินงาน 63.410 ล้านบาท และงบเงินอุดหนุน 2,532.096 ล้านบาท

8.4) ระยะเวลาโครงการ 1 ปี ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2559 - กันยายน 2560

8.5) วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการปรับเปลี่ยนพื้นที่และปัจจัยการผลิต รายละ 5 ไร่ ๆ ละ 5,000 บาท
- สนับสนุนค่าพันธุ์สัตว์น้ำ 2,300 บาท/ราย
- สนับสนุนค่าพันธุ์สัตว์ปีก 2,844 บาท/ราย
- จัดถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตและการตลาดพืชทางเลือก
- ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจำหน่ายผลผลิต

8.6) หน่วยงานรับผิดชอบ กรมส่งเสริมการเกษตร

โครงการตามมติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบ เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2559 จำนวน 2 โครงการ

9) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด

9.1) วัตถุประสงค์ เพื่อลดพื้นที่การปลูกข้าวในฤดูนาปรังปี 2560 ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด และปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้พืชปุ๋ยสด

9.2) เป้าหมายโครงการ ดำเนินการในพื้นที่ 200,000 ไร่ 19 จังหวัดกลุ่มน้ำเจ้าพระยา (ไกลอบเป็นปุ๋ยพืชสด 150,000 ไร่ รับซื้อเมล็ดพันธุ์คืน 50,000 ไร่)

9.3) งบประมาณดำเนินการ ได้รับจัดสรร 383.49 ล้านบาท แยกเป็น งบกลางรายการสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ปี 2559 จำนวน 295 ล้านบาท งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ของกรมพัฒนาที่ดิน จำนวน 88.49 ล้านบาท

9.4) ระยะเวลาโครงการ พฤศจิกายน 2559 - พฤษภาคม 2560 ทั้งนี้คณะรัฐมนตรี ได้มีมติ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2560 ขยายระยะเวลาโครงการ เป็นสิ้นสุดวันสุดท้ายของเดือนกันยายน 2560 สำหรับกิจกรรมการเบิกจ่ายเงินให้เกษตรกร

9.5) วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนค่าไถเตรียมดินครั้งแรก ไร่ละ 500 บาท โดยเกษตรกรรวมกลุ่มจัดหารถไถมาดำเนินการ หากไม่สามารถดำเนินการได้ กรมพัฒนาที่ดินจะจัดจ้างรถไถให้

- สนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดให้เกษตรกร ครั้วเรือนละไม่เกิน 20 ไร่ อัตรา 5 กก.ต่อไร่
- กรมพัฒนาที่ดินรับซื้อเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดจากเกษตรกรในราคา กก.ละ 20 บาท โดยต้องตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยสดและไถกลบ 150,000 ไร่
- สนับสนุนค่าไถเตรียมดินครั้งแรก ไร่ละ 500 บาท และค่าไถกลบพืชปุ๋ยสด ไร่ละ 500 บาท โดยเกษตรกรรวมกลุ่มจัดการไถมาดำเนินการ หากไม่สามารถดำเนินการได้ กรมพัฒนาที่ดินจะจัดจ้างรถไถให้
- สนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดให้เกษตรกร ครั้วเรือนละไม่เกิน 20 ไร่ อัตรา 5 กก.ต่อไร่

9.6) หน่วยงานรับผิดชอบ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

10) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

10.1) วัตถุประสงค์ เพื่อลดพื้นที่และผลผลิตข้าว เพิ่มพื้นที่และผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้เรียนรู้การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ดูแลในพื้นที่นาหลังการเก็บเกี่ยวข้าวนาปี นำไปสู่การปรับระบบการปลูกข้าวที่ถูกต้อง มั่นคง และยั่งยืน และเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทนการปลูกข้าวที่ให้ผลตอบแทนต่ำกว่า

10.2) เป้าหมายโครงการ ปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง เป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวน 2 ล้านไร่ โดยความร่วมมือของภาคเอกชน ภาครัฐ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

10.3) งบประมาณดำเนินการ งบกลางฯ ปี 2559 งบเงินอุดหนุน สำหรับชดเชยดอกเบี้ยเงินกู้ จำนวน 79 ล้านบาท งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2560 ของกรมส่งเสริมการเกษตร งบดำเนินงาน จำนวน 24.77 ล้านบาท สินเชื่อ ธ.ก.ส. 8,000 ล้านบาท (เงินทุนของธนาคาร ให้เกษตรกรกู้ยืม) ใช้จ่ายงบประมาณ 24.77 ล้านบาท ตามที่ได้รับ งบสินเชื่อ 11.29 ล้านบาท ร้อยละ 0.14 ของงบที่อนุมัติ งบกลางชดเชยดอกเบี้ย 0.12 ล้านบาท

10.4) ระยะเวลาโครงการ ตุลาคม 2559 - มิถุนายน 2560

10.5) วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนสินเชื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แก่เกษตรกรไร่ละ 4,000 บาท
งวดที่ 1 จำนวน 1,800 บาทต่อไร่ สำหรับเป็นค่าเตรียมดิน ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ยเคมีรองพื้น และค่าสารเคมีคุมวัชพืช
งวดที่ 2 จำนวน 1,200 บาทต่อไร่ สำหรับเป็นค่าปุ๋ยเคมีครั้งที่ 2 (ปุ๋ยแต่งหน้า) และค่าดูแลรักษา
งวดที่ 3 จำนวน 1,000 บาทต่อไร่ สำหรับเป็นค่าเก็บเกี่ยว
- รัฐบาลชดเชยดอกเบี้ยให้ ธ.ก.ส. ในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี ตลอดระยะเวลาโครงการ
- ภาคเอกชนรับซื้อข้าวโพดชนิดเมล็ดในราคาประกัน ไม่ต่ำกว่า 8 บาท ต่อ กก.
- ถ่ายทอดความรู้

10.6) หน่วยงานรับผิดชอบ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ทั้งนี้ สามารถจัดกลุ่มโครงการภายใต้มาตรการดังกล่าว เป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว 2) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว และแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) **ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว** เป็นการสนับสนุนเกษตรกรที่ปลูกข้าว รอบที่ 1 ปีการผลิต 2559/60 (ฤดูนาปี 2559) จำนวน 2 โครงการ ได้แก่ (1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60 (2) โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60

2) **ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว** :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น เป็นการสนับสนุนเกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไปทำกิจกรรมอื่นอย่างถาวร จำนวน 5 โครงการ ได้แก่ (1) - (4) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ โคเนื้อ แพะ นาหญ้า (5)โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

3) **ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว** :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ปลูกข้าว รอบที่ 2 ปีการผลิต 2559/60 (ฤดูนาปรัง 2560) จำนวน 3 โครงการ ได้แก่ (1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 (2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด (3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

บทที่ 2

ระเบียบวิธีการประเมินผล

2.1 ความสำคัญของการประเมินผล

มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต เป็นมาตรการภายใต้แผนการผลิต การตลาดข้าวครบวงจร ประกอบด้วยโครงการย่อย 10 โครงการ ซึ่งมีทั้งด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ด้าน การลดพื้นที่ปลูกข้าว /ปรับเปลี่ยนพื้นที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าวไปทำกิจกรรมอื่น เพื่อแก้ไขปัญหาในระยะ ยาวอย่างครบวงจร และให้เกิดความยั่งยืน โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม วันที่ 17 สิงหาคม และวันที่ 15 พฤศจิกายน 2559 และได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุ เป้าประสงค์ของแผน

การประเมินผลมาตรการดังกล่าว มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้มีข้อมูลสารสนเทศ ด้านผลการดำเนินงาน ผลสำเร็จและปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ สำหรับผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องใช้ประกอบการตัดสินใจ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือกำหนดแนวทางการช่วยเหลือให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อเกษตรกรและส่วนรวมในระยะต่อไป ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ซึ่งมีภารกิจหลัก ในการติดตามประเมินผลแผนงานโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบกับได้รับ มอบหมายให้ประเมินผลโครงการดังกล่าว จึงได้ทำการประเมินผลครั้งนี้ขึ้น

2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

2.2.1 เพื่อประเมินผลได้และผลลัพธ์จากการดำเนินงานตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต และผลทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งความพึงพอใจ ของเกษตรกรต่อการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว

2.2.2 เพื่อทราบปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และให้ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อเกษตรกรและส่วนรวมต่อไป

2.3 ขอบเขตของการประเมินผล

2.3.1 ประเมินผลครอบคลุมทุกโครงการ ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต โดยในส่วนของการประเมินผลเต็มรูปแบบ จะเป็นโครงการระยะสั้นและมีการดำเนินงาน ที่เห็นผลลัพธ์ชัดเจนจากการดำเนินกิจกรรมของโครงการแล้ว รวม 4 โครงการ ดังนี้

ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

(1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559

ด้านการลดพื้นที่: การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชอื่น/พืชหมุนเวียน

(2) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560

(3) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด

(4) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ส่วนที่เหลือ 6 โครงการ เป็นการประเมินผลได้ (Outputs) และผลลัพธ์เบื้องต้นบางโครงการที่เกิดผลจากการดำเนินกิจกรรมของโครงการบางส่วน โดยเป็นโครงการด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว 1 โครงการ ได้แก่ โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60 เนื่องจากคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2559 ยกเลิกโครงการที่เห็นชอบไปแล้ว และอนุมัติโครงการใหม่ซึ่งมีระยะเวลาการดำเนินงาน 5 ปี และเกิดผลการพัฒนาในโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ซึ่งมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว

ด้านการลดพื้นที่:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น 5 โครงการ กิจกรรมหลักของโครงการเป็นการสนับสนุนสินเชื่อและการปรับเปลี่ยนพื้นที่แบบถาวร เกิดผลลัพธ์/ผลประโยชน์ชัดเจนในระยะยาว 3 – 5 ปี จึงพิจารณาได้เฉพาะผลเบื้องต้นที่เกษตรกรได้รับบางส่วนในแต่ละโครงการไม่นำมารวมในภาพรวมของมาตรการ เช่น โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น มีบางพื้นที่ ชนิดพืชทางเลือกของเกษตรกรเกิดผลเบื้องต้นแล้ว เป็นต้น

2.2.2 กลุ่มเป้าหมายที่ทำการประเมินผล ประกอบด้วย

1) เกษตรกรที่ร่วมโครงการ 8 โครงการ ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต

2) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการในระดับพื้นที่ของหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ และหน่วยงานสนับสนุน ได้แก่ กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมปศุสัตว์ ธ.ก.ส.

2.3.3 ระยะเวลาของข้อมูลที่ทำการประเมินผล

ผลได้เป็นข้อมูลในช่วงการดำเนินงานของแต่ละโครงการ ตั้งแต่เริ่มดำเนินงานถึงระยะเวลาสิ้นสุดโครงการ ยกเว้นโครงการด้านการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ 4 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการระยะยาวหลายปี ใช้ข้อมูลถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2561 และข้อมูลการผลิตในโครงการ เช่น ข้าวนาปี ปีการผลิต 2559/60 พืชทดแทนการปลูกข้าวในช่วงฤดูแล้ง ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2559 ถึงเดือนพฤษภาคม 2560 สำหรับข้อมูลก่อนมีมาตรการ/โครงการ เป็นข้อมูลฤดูกาลผลิตข้าวนาปี 2558/59 โดยรวบรวมข้อมูลภาคสนามในเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2559 และเดือนเมษายน - พฤษภาคม 2560

2.4 การตรวจเอกสารและแนวคิดทฤษฎี

ในส่วนนี้จะนำเสนอการตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการประเมินผลในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.4.1 การตรวจเอกสาร

สุวิมล ขุนพันธ์ (2559) ได้ประเมินผลแนวทางการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ฤดูกาลผลิต 2557/58 พบว่า มาตรการหลัก: การลดต้นทุนค่าปัจจัยการผลิตและบริการ ผู้จำหน่ายปัจจัยการผลิตและบริการ ร้อยละ 48 ให้ความร่วมมือลดราคา ที่เหลือไม่ลดราคา เนื่องจาก จำหน่ายหรือบริการในราคา ที่ภาครัฐกำหนดและถูกอยู่แล้ว ซื้อสินค้ามาในราคาสูง ไม่ได้ขึ้นค่าเช่านานแล้ว ผู้เช่าเป็นผู้เสนอราคาเอง มาตรการสนับสนุนระยะเร่งด่วน การดำเนินงานบรรลุผลระดับปานกลาง ร้อยละ 42.27 – 55.58 ของเป้าหมาย จำนวน 3 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการที่ให้การช่วยเหลือเกษตรกรโดยตรง ได้แก่ โครงการลดดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อการ ผลิตแก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี โครงการประกันภัยข้าวนาปี และโครงการสินเชื่อเพื่อรวบรวมข้าวฯ มาตรการ สนับสนุนระยะยาว ผลการดำเนินงานบรรลุผลระดับมาก ร้อยละ 77.77 – 101.20 ของเป้าหมาย จำนวน 3 โครงการ ได้แก่ โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตต่อไร่ โครงการจัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ ข้าว และโครงการจัดหาแหล่งน้ำสนับสนุน ผลลัพธ์ของมาตรการ ต้นทุนค่าปัจจัยการผลิตลดลงจากก่อนมี มาตรการ/โครงการ 174 บาทต่อไร่ ด้านการเข้าถึงแหล่งทุน พบว่า ร้อยละ 9 ได้กู้เงินจากโครงการลด ดอกเบี้ยเงินกู้ฯ และไม่กู้ร้อยละ 91 เนื่องจากมีเงินทุนตนเอง ขั้นตอนการกู้ยืมยาก กู้เงินระยะยาวกับ ธ.ก.ส. ไว้ก่อนแล้ว สำหรับโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตข้าวต่อไร่ มีเกษตรกรร้อยละ 22 ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ในจำนวนนี้ ร้อยละ 20 นำความรู้ไปปฏิบัติในระดับมาก

ผลกระทบต่อการผลิตข้าว ปีการผลิต 2557 เกษตรกรใช้ต้นทุนการผลิตรวมเพิ่มขึ้นจากก่อนมี มาตรการ แต่เป็นการเพิ่มในอัตราลด คือ ปี 2555 ปี 2556 และปี 2557 ใช้ต้นทุนการผลิตทั้งหมด 4,408 4,667 และ 4,773 บาทต่อไร่ หรือมีอัตราเพิ่มร้อยละ 7.04 5.88 และ 2.27 ซึ่งลดลงตามลำดับ โดยรายการ ต้นทุนที่เพิ่มในอัตราลดมากที่สุดเป็นค่าปัจจัยการผลิตตามชนิดเป้าหมายของมาตรการหลัก ส่วนผลผลิตข้าวมี ปริมาณเฉลี่ย 419 436 และ 432 กิโลกรัมต่อไร่ ส่งผลให้ต้นทุนต่อหน่วยเพิ่มขึ้นจาก 10.52 เป็น 10.71 และ 11.05 บาทต่อกิโลกรัม หรือการผลิตข้าวมีประสิทธิภาพลดลงในช่วงปี 2557 เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ ระดับปานกลางและระดับน้อย ร้อยละ 54 และ 36 ตามลำดับ

ข้อคิดเห็น (1) มาตรการหลักด้านการลดต้นทุนฯ เริ่มดำเนินการล่าช้ากว่าฤดูกาลผลิต (2) การ ลดต้นทุนโดยขอความร่วมมือผู้ประกอบการร้านค้า ตามความสมัครใจหวังผลได้ยาก (3) การรับรู้ของ เกษตรกรยังไม่ทั่วถึง จึงมีผู้ไม่ได้รับประโยชน์จากมาตรการ (4) มาตรการสนับสนุนระยะยาว มีระยะเวลา โครงการปีเดียว ยังไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานฤดูกาล 2557/58 ข้อเสนอแนะ (1) ควรจัดทำแผนแม่บทการ พัฒนาการผลิตข้าว กำหนดแนวทางพัฒนาให้ครบถ้วนครอบคลุมอย่างครบวงจร (2) การลดต้นทุน ควรเน้นให้ เกิดความยั่งยืน เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การใส่ปุ๋ยตามความเหมาะสมของดิน การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี จัดหา แหล่งน้ำ เป็นต้น (3) ระยะเวลาเริ่มดำเนินงานมาตรการควรสอดคล้องกับฤดูกาลผลิต

จิรวัดน์ ชนะ (2559) ได้สรุปผลจากการสำรวจข้อมูลเกษตรกรด้านการปรับตัว กรณีเกิดปัญหาภัยแล้งในช่วงปี 2558 – 2559 ซึ่งถือว่าเป็นช่วงที่มีปัญหาภัยแล้งรุนแรงกว่าทุกปีที่ผ่านมา และมีผลกระทบในวงกว้างไปทั่วทุกภูมิภาค รวมทั้งความเสียหายได้ขยายไปถึงพืชชนิดอื่นๆ ที่ใช้น้ำน้อยด้วย โดยพบว่า ในแต่ละภูมิภาคเกษตรกรได้รับผลกระทบในระดับที่แตกต่างกัน เขตภาคกลางและภาคเหนือได้รับผลกระทบจากภัยแล้งมากกว่าภูมิภาคอื่น มีพื้นที่และผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหายมาก การปรับตัวของเกษตรกรค่อนข้างจำกัด เกษตรกรทำได้เพียงงดและลดการปลูก เนื่องจากปริมาณน้ำไม่เพียงพอ เขตชลประทานมีการรดส่งน้ำ ส่วนการปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นมีข้อจำกัด คือ เกษตรกรขาดประสบการณ์ และเงินทุน รวมทั้งบางรายที่มีการปรับตัวมาปลูกพืชอื่นแล้ว แต่รายได้จากพืชอื่นยังไม่มากเมื่อเทียบกับพืชชนิดเดิม ทำให้มีบางส่วนย้ายไปทำงานภาคก่อสร้างและรับจ้างแทน สำหรับเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งระดับปานกลางถึงน้อย ทำให้มีการปรับตัวจากเดิมไม่มากนัก สำหรับการปรับตัวด้านการเงินในภาพรวมเกษตรกรเลือกที่จะใช้เงินเก็บและกู้เงินเพิ่มจาก ธ.ก.ส. มาใช้จ่าย ซึ่งทำให้ฐานะการเงินย่ำแย่ลงไปอีก ทั้งนี้ ปัญหาภัยแล้งที่เกิดขึ้นในช่วง 2 ปี ดังกล่าวนั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติมากขึ้น เกษตรกรต้องเรียนรู้และปรับตัว โดยเฉพาะการวางแผนจัดการน้ำในพื้นที่เพาะปลูกของตนเอง การบริหารการปลูกพืชตามความต้องการของตลาด ต้องมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชอื่นๆ เพื่อกระจายความเสี่ยง และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิตทางการเกษตรต่อไป

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2559) ประเมินผลโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพผลผลิต ภายใต้โครงการปรับโครงสร้างการผลิตข้าว ปี 2559 พบว่า บรรลุวัตถุประสงค์โครงการ ได้แก่ 1) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวโดยการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตข้าวคุณภาพดี เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตบางส่วนในปี 2559 ลดลงจากปี 2558 จำนวน 469.00 บาทต่อไร่ จากการที่เกษตรกรได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ดีจากโครงการ องค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพเพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี และในส่วนที่เป็นค่าแรง การเตรียมดิน การปลูก การดูแลรักษา และค่าวัสดุ การใช้สารเคมีการเกษตร สารปรับปรุงบำรุงดิน และค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่ลดลง ผลผลิตข้าวคุณภาพดีเพิ่มขึ้น เกษตรกร ร้อยละ 94.85 ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น และร้อยละ 87.92 สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติและถ่ายทอดได้ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังปฏิบัติตามกระบวนการลดต้นทุนได้ไม่ครบทุกขั้นตอน และผู้นำกลุ่ม ร้อยละ 83.82 เห็นว่ากลุ่มสามารถพัฒนาให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่กลุ่มอื่นๆ ได้ เนื่องจากตัวผู้นำมีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริงพัฒนา กลุ่มให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ ร้อยละ 86.96 เห็นว่า การเสริมสร้างความร่วมมือและความสามัคคีในชุมชนดีขึ้น เกษตรกรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน (2) การเพิ่มสมรรถนะในการบริหารจัดการการผลิตข้าวของชุมชนแบบครบวงจรตั้งแต่การผลิต การจัดการคุณภาพ และการตลาด พบว่า ร้อยละ 93.33 ของกลุ่มเป้าหมาย มีการวางแผนส่งเสริมพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิต และมีการบริหารจัดการกลุ่มโดยคณะกรรมการบริหารภาพรวมของกลุ่ม และคณะกรรมการบริหารกลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มผู้บริหารจัดการศัตรูพืชชุมชน และกลุ่มบริหารจัดการเครื่องจักรกล และ (3) การจัดการด้านการตลาด โดยเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการ และสหกรณ์การเกษตร พบว่า กลุ่มร้อยละ 62.67 มีการประชุมคณะกรรมการบริหารกลุ่มร่วมกับผู้ประกอบการ เพื่อหารือและชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการกำหนดชนิดพันธุ์

ข้าว ปริมาณ คุณภาพที่ผู้ประกอบการต้องการ โดยยังไม่มีข้อตกลงร่วมกันก่อนฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิต ทั้งนี้ เกษตรกร และผู้นำกลุ่ม มีความพึงพอใจในการดำเนินงานโครงการระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.82 และ 2.64 ตามลำดับ (คะแนนเต็ม 3) โดยเห็นว่า การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้สามารถลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มคุณภาพผลผลิตได้ การรวมกลุ่มทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความสามัคคีในชุมชนได้มากขึ้น รวมทั้ง เจ้าหน้าที่มีความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด แต่กิจกรรมในโครงการมีมากเกินไป และตรงกับช่วงเวลาที่ต้องทำนา ทำให้เกษตรกรบางรายไม่สะดวกในการเข้าร่วมบางกิจกรรม ด้านเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.33 เนื่องจาก การถ่ายทอดแนวทางการดำเนินงานลงสู่ระดับพื้นที่ไม่ชัดเจน การจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกันในระดับพื้นที่ขาดเจ้าภาพหลัก (Focal Point)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2558) โดยศูนย์ประเมินผลได้ดำเนินการประเมินผลโครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้ ระยะที่ 2 (ปี 2552-2556) โดยโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการผลิตให้เหมาะสมต่อการผลิตข้าวหอมมะลิในทุ่งกุลาร้องไห้ เพื่อยกระดับผลผลิตให้ได้เฉลี่ย 520 กิโลกรัมต่อไร่ และมุ่งเน้นส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิทั้งปริมาณและคุณภาพเพื่อการส่งออก ผลการประเมิน พบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่หน่วยงานร่วมโครงการได้รับงบประมาณตามแผนปฏิบัติงานประจำปี แต่ค่อนข้างต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดในโครงการหรือแผนภาพรวมโครงการ โดยพัฒนาระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ 277,443 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 101 ของเป้าหมายแผนปฏิบัติงานประจำปี และร้อยละ 59 ของเป้าหมายโครงการ การก่อสร้างและปรับปรุงระบบชลประทาน 29 แห่ง ร้อยละ 97 ของเป้าหมาย 30 แห่ง แต่ต่ำกว่าเป้าหมายโครงการค่อนข้างมาก ที่กำหนดไว้ 137 แห่ง ผลผลิตข้าวหอมมะลิปีการผลิต 2556/57 เฉลี่ยต่อไร่ 453 กิโลกรัมต่อไร่ สูงกว่าผลผลิตเฉลี่ย ก่อนมีโครงการ และช่วงระหว่างมีโครงการปีการผลิต 2551/52 และปีการผลิต 2553/54 ประมาณ 127 และ 67 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ แต่ต่ำกว่าเป้าหมายโครงการ ประมาณ 67 กิโลกรัมต่อไร่ โดยต้นทุน การผลิตต่อหน่วยผลผลิตปี 2556/57 เฉลี่ย 8.29 บาท/กิโลกรัม ลดลงจากก่อนมีโครงการ ปีการผลิต 2551/52 และระหว่างมีโครงการปีการผลิต 2556/57 เฉลี่ย 1.13 และ 0.42 บาท/กิโลกรัม ตามลำดับ คุณภาพข้าวหอมมะลิของเกษตรกร เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนมีโครงการ พบว่า เกษตรกรที่ผลิตข้าวหอมมะลิในโครงการฯ ระยะที่ 2 เฉลี่ยร้อยละ 56 ผลิตข้าวได้คุณภาพดีคงเดิม ร้อยละ 33 ผลิตข้าวได้คุณภาพดีขึ้นมากกว่าเดิม และร้อยละ 11 ที่ผลิตข้าวได้คุณภาพลดลง เกษตรกรในโครงการขายข้าวหอมมะลิได้ในราคาเฉลี่ย 16.61 บาท/กิโลกรัม หรือ 16,610 บาท/ตัน เนื่องจากบางรายขายข้าวสดทำให้มีความชื้นสูง โดยมีการออมเงินคิดเป็นร้อยละ 60 เฉลี่ย ปีละ 30,356 บาท ร้อยละ 40 ไม่มีเงินออม เนื่องจากต้องกู้เงินมาลงทุน เงินที่ได้ต้องนำมาหมุนเวียนใช้จ่ายตลอดปี

ประสิทธิภาพการตลาดข้าวหอมมะลิปีการผลิต 2556/57 ผลผลิตข้าวหอมมะลिर้อยละ 90 เกษตรกรจำหน่ายเข้าโครงการรับจำนำ โดยปริมาณผลผลิตที่สหกรณ์รวบรวมในช่วงโครงการเฉลี่ย 4,583 ตันต่อสหกรณ์ และพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิ รวม 19 สหกรณ์ ซึ่งสหกรณ์ร้อยละ 62 มีจำนวนลูกค้าเพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการ ผู้แทนสหกรณ์ที่ร่วมโครงการ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานเฉลี่ยร้อยละ 56 เห็นว่า ข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้มีการส่งออกมากขึ้น ร้อยละ 32 เห็นว่า คงเดิม และร้อยละ 12 เห็นว่า ลดลง

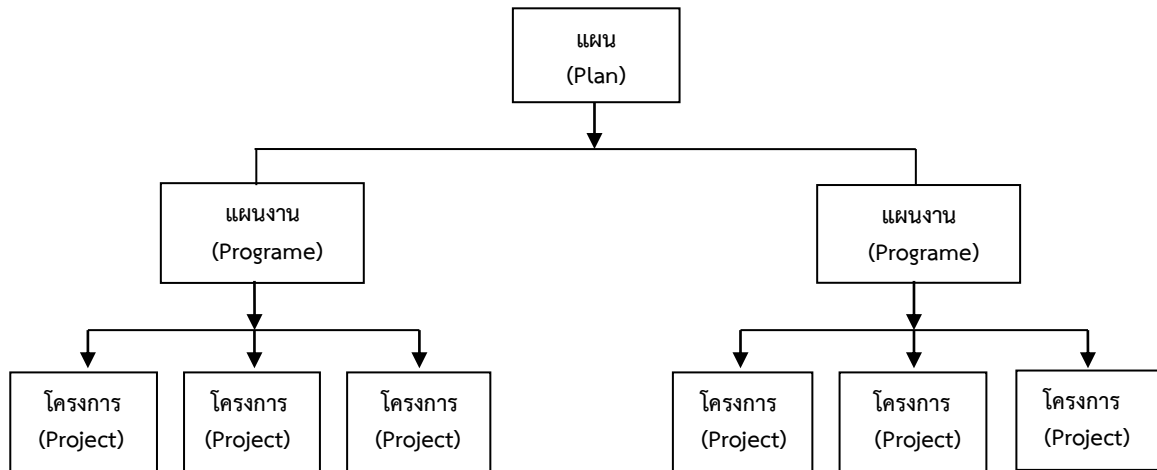
การพัฒนาคุณภาพข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ มีปัญหาหลักด้านเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีการปลอมปนมาก และสภาพน้ำที่ไม่แน่นอน จึงควรส่งเสริม สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ดี พันธุ์ที่มีคุณภาพ หาวิธีการป้องกันการปลอมปน ข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลากับข้าวที่มาจากพื้นที่อื่น โชนิงพันธุ์ข้าว โดยเฉพาะพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการผลิต โดยจัดสรรงบประมาณให้ต่อเนื่องกับกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดูแล ซ่อมบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานให้ใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง สำหรับการตลาด ควรพัฒนาการสร้างความเชื่อมโยงการจำหน่ายผลผลิตข้าวจากพื้นที่ถึงผู้ส่งออกโดยตรง ผลักดันให้ใช้ ทรานส์นาค้า จีไอ ของอียู เพื่อการส่งเสริมให้ข้าวหอมมะลิ 105 เป็นข้าวที่เหมาะสมในพื้นที่เฉพาะ (GI : สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์) และมีชื่อเสียงแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว ศึกษาผลผลิตและคุณภาพข้าวขาวดอกมะลิ 105 และ กข 15 ที่ปลูกในฤดูนาปรัง แปลงเกษตรกรจังหวัดสุรินทร์ ในฤดูนาปรังปี 2553/54 ผลการศึกษา พบว่า 1) การสำรวจประเมินผลผลิตและศึกษาคุณภาพของข้าวขาวดอกมะลิ 105 และ กข15 นั้น เกษตรกรในเขตจังหวัดสุรินทร์ได้ผลผลิตข้าวเฉลี่ย 442 กิโลกรัมต่อไร่ มีรายได้เหนือต้นทุนเฉลี่ย 2,205 บาท/ไร่ ซึ่งสูงกว่าจังหวัดบุรีรัมย์และหนองคาย 2) อัตราเมล็ดพันธุ์และอัตราปุ๋ยที่เหมาะสมสำหรับข้าวขาวดอกมะลิ 105 ที่จังหวัดสุรินทร์ พบว่า อัตราเมล็ดพันธุ์ที่ต่างกันไม่ทำให้ผลผลิตข้าวแตกต่างกัน ในขณะที่อัตราปุ๋ย 9-6-6 กิโลกรัม N-P₂O₅-K₂O /ไร่ ทำให้ได้ผลผลิตสูงที่สุดคือ 476 กิโลกรัมต่อไร่ 3) วันปลูกที่เหมาะสมสำหรับข้าวขาวดอกมะลิ 105 และ กข15 ที่ปลูกในฤดูนาปรังที่จังหวัดสุรินทร์พบว่า การปลูกวันที่ 18 ธันวาคม ให้ผลผลิตสูงที่สุด 523 กิโลกรัมต่อไร่ และอิทธิพลของวันปลูกเป็นไปในแนวทางเดียวกันทุกจังหวัด

2.4.2 แนวคิดทฤษฎี

1) ความหมายของโครงการ แผนงาน และแผน

พิชญ์ พงศ์รี (2553) กล่าวว่า โครงการ (Project) มีลักษณะเฉพาะที่จัดทำขึ้นเพื่อเสริมการดำเนินงานในสภาพปกติ โดยมีจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย กิจกรรม และระยะเวลาสิ้นสุดที่แน่นอน และไม่มีการทำซ้ำซ้อนอีก โดยอาจยกเว้นถ้ามีการปรับให้ต่างจากเดิม จึงสรุปได้ว่า โครงการไม่ใช่งานประจำตามปกติ ที่เป็นโปรแกรมกำหนดไว้ตลอด แต่จะช่วยเสริมงานปกติให้บรรลุเป้าหมายได้ ส่วน Program หมายถึง แผนงานที่มีขนาดใหญ่กว่าโครงการไปอีก 1 ระดับ หรือสิ่งที่กำหนดไว้ตายตัวแล้วในลักษณะงานประจำ เพื่อใช้ดำเนินการให้ตอบสนอง ตอบจุดมุ่งหมายของแผน (Plan) ระดับต่าง ๆ โดยโครงการจะเป็นส่วนประกอบที่จะช่วยเสริมแผนงานหนึ่งระดับลดหลั่นกันไป ซึ่งถ้าจะจัดลำดับชั้นของโครงการที่มีโครงสร้างง่ายที่สุด จะได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1.1 ลำดับชั้นของโครงการ
ที่มา: พิษณุ พงศ์ศรี (2553)

สถาบันพัฒนานโยบายและการจัดการคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2557) ได้ให้ความหมายว่า โครงการ (Project) คือกลุ่มกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุผลงานที่กำหนดไว้ มีช่วงเวลาการดำเนินงานที่แน่นอน แผนงาน (Programme) คือ แผนที่รวมนโยบายหรือวิธีปฏิบัติงาน วิธีการทำงาน มาตรฐานงาน และส่วนประกอบอื่น ๆ เพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ แผน (Plan) คือ แนวทางหรือวิธีการหรือกลุ่มของแผนงานรวมโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งตอบวัตถุประสงค์ นโยบาย (Policy) คือ แนวทางหลักที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติ และยุทธศาสตร์ (Strategy) คือ วิธีหลักที่องค์การมุ่งเน้น เพื่อเป็นหนทางไปสู่ทิศทางการดำเนินงานขององค์กร

2) ความหมายของการประเมิน

พิษณุ พงศ์ศรี (2553) กล่าวว่า การประเมิน (Evaluation) หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยนำสารสนเทศ หรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การประเมินโครงการในความหมายทั่วไป ก็หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยใช้สารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

Suchman (1967, อ้างถึงในสุวิมล ตีรกานันท์, 2548) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือการใช้เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริง และเชื่อถือได้เกี่ยวกับโครงการ หรือตัดสินใจว่าโครงการดังกล่าวดี หรือไม่อย่างไร หรือเป็นการค้นหาว่าผลของกิจกรรมที่วางไว้ในโครงการประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

Micheal Scriven (1967, อ้างถึงในศูนย์ประเมินผล, 2556) ให้ความหมายของการประเมินผล ว่าเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตามระดับของเป้าหมายที่กำหนด และจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมิน คือ การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) และการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation)

สุวิมล ตีรกานันท์, 2548 ได้ให้ความเห็นว่า การประเมินผลโครงการมีลักษณะที่สำคัญ คือ

- (1) การจัดเก็บข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการในทุกรูปแบบ และทุกขั้นตอน
- (2) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์
- (3) มีการใช้ข้อมูลนั้นเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ
- (4) สารสนเทศที่ได้จากข้อมูล สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้มี

ประสิทธิภาพ

สมพร แสงชัย และสุนทร เกิดแก้ว (2520, อ้างถึงในยุลิต रणะพานิช, 2554) แบ่งประเภทของการประเมินผลโครงการ จำแนกตามช่วงระยะเวลาได้เป็น 4 ระยะ ดังนี้

(1) การประเมินผลโครงการก่อนการดำเนินงาน (Pre – evaluation) เป็นการประเมินว่า มีความจำเป็นและความเป็นไปได้ในการกำหนดให้มีโครงการ หรือแผนงานนั้น ๆ หรือบางครั้งเรียกการประเมินผลประเภทนี้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) หรือการประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment)

(2) การประเมินโครงการขณะดำเนินงาน (On - going Evaluation) เป็นการประเมินโครงการเพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน (Monitoring) และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ

(3) การประเมินโครงการเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน (Post - Evaluation) เป็นการประเมินว่าผลของการดำเนินงานนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้หรือไม่

(4) การประเมินผลกระทบจากการดำเนินงานโครงการ (Impact - Evaluation) เป็นการประเมินผลภายหลังสิ้นสุดการดำเนินงานโครงการหรือแผน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะได้รับอิทธิพลจากการมีโครงการหรือปัจจัยอื่น ๆ

3) แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดประเด็นการประเมิน

พิชญ พงศ์ศรี (2553) กล่าวว่า ประเด็นการประเมินเป็นส่วนประกอบสำคัญ หรือเป็นตัวแทนที่แสดงถึงความสำเร็จของโครงการ ซึ่งบางครั้งอาจเรียกว่า องค์ประกอบหรือปัจจัย (Factor) มิติ (Dimension) ตัวแปร (Variable) เกณฑ์ (Criteria) หลัก (Domain) จุดเน้นหรือมุ่งเน้น (Emphasis) แง่มุม (Aspect) ฯลฯ ซึ่งถ้าใช้คำดังกล่าวอาจทำให้สับสนได้ เช่น องค์ประกอบหรือปัจจัยและตัวแปร จะทำให้สับสนกับตัวแปรในการวิจัย หรือถ้าใช้คำว่าเกณฑ์ ก็จะสับสนกับเกณฑ์การตัดสินใจประเมิน เป็นต้น ในที่นี้จึงใช้คำว่าประเด็นการประเมิน

แหล่งที่มาของประเด็นการประเมินได้จากแหล่งสำคัญ ๆ 5 แหล่ง คือ

3.1) จากรูปแบบหรือโมเดล (Model) การประเมิน ซึ่งบางรูปแบบประเด็นการประเมิน คือ บริบทหรือสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต หรือได้กำหนดสาระสำคัญไว้ สามารถนำมาเป็นประเด็นได้ เช่น รูปแบบ CIPP รูปแบบสนองความต้องการของสเทก ประเด็นการประเมินคือ สิ่งนำ การปฏิบัติ และผลลัพธ์ หรือรูปแบบการประเมินประสิทธิผลการฝึกอบรมของเคิร์ก แพทริก ประเด็นการประเมินคือ ปฏิภาณ การเรียนรู้ พฤติกรรม และผลลัพธ์ต่อองค์กร อย่างไรก็ตามถ้าไม่ใช่รูปแบบหรือโมเดลการประเมินโดยตรงก็สามารถนำบางส่วนของสาระในรูปแบบการประเมินมาเป็นประเด็นการประเมินได้ โดยอาจปรับ หรือรวมกับประเด็นการประเมินที่ได้จากแหล่งอื่น ๆ เข้าด้วยกัน จึงถือว่ารูปแบบการประเมินเป็นแหล่งที่มาที่สำคัญของประเด็นการประเมิน

3.2) จากวัตถุประสงค์หรือองค์ประกอบของโครงการ โครงการที่เขียนวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจน และวัตถุประสงค์นั้นมีความสำคัญเพียงพอ สามารถจะนำมากำหนดเป็นประเด็นการประเมินผลได้ ส่วนใหญ่มักจะเป็นผลต่าง ๆ เช่น ผลผลิต ผลลัพธ์ เป็นต้น เพียงแต่ในวัตถุประสงค์จะไม่ใช้คำว่าผลผลิต หรือผลลัพธ์โดยตรง

3.3) จากความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมินหรือผู้เกี่ยวข้อง การประเมินโครงการ บางครั้งผู้ต้องการใช้ผลการประเมิน ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้รับผิดชอบที่ต้องการนำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจ อาจเป็นผู้เสนอความต้องการว่า ต้องการสารสนเทศอะไรที่สำคัญ ๆ ซึ่งสามารถจะนำมาเป็นประเด็นการประเมินได้ ถ้าสิ่งที่เสนอเล็กกว่าประเด็นการประเมินก็กลายเป็นตัวชี้วัดไป

3.4) จากประสบการณ์ของผู้ประเมิน ผู้ประเมินที่มีประสบการณ์เปรียบเสมือนผู้รับเหมาสร้างบ้าน หรือรับจ้างจัดสวน ที่มีแบบและโครงสร้างต่าง ๆ ซึ่งเคยทำไว้มากหรือน้อยบ้างตามประสบการณ์ การประเมินก็เช่นเดียวกัน ถ้าโครงการที่ประเมินมีลักษณะเดียวกับโครงการที่ประเมินมาก่อน หรือคล้ายคลึงกันหรือแม้จะต่างกัน ก็ย่อมนำประเด็นการประเมินมาเลือกหรือปรับใช้ได้

3.5) จากการพิจารณาร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันกำหนดประเด็น การประเมินมาด้วยกัน แต่อาจต้องเสียเวลาในการประชุม หรือประสานเพื่อให้มีความเห็นที่สอดคล้องกัน ยิ่งถ้าโครงการมีผู้เกี่ยวข้องมากก็ยุ่งยากมากขึ้น เพื่อแลกกับการยอมรับและนำผลการประเมินไปใช้ในอนาคต

4) รูปแบบการประเมินผล

ความหมายของรูปแบบ หรือแบบจำลอง หรือโมเดล (Model)

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556; 27) ได้ให้ความหมายของคำว่า “รูปแบบ” หรือ “แบบจำลอง” หรือ “โมเดล” (Model) ว่าเป็นวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์ หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่อง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ให้สามารถเข้าใจได้ ในลักษณะเดียวกัน ก็สามารถนำเสนอเรื่องราว หรือประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ ดังนั้น

คำว่า “รูปแบบ” หรือ “แบบจำลอง” หรือ “โมเดล” จึงสามารถนำไปใช้ในลักษณะต่าง ๆ กัน คือ (1) เป็นแบบจำลองในลักษณะเลียนแบบ (2) เป็นแบบที่ใช้เป็นตัวอย่าง (3) เป็นแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และหลักการของระบบ (4) เป็นแบบแผนหรือแผนผังของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบ

“โมเดล” จึงไม่เพียงแต่เป็นแบบจำลองภาพ หรือความคิดเท่านั้น แต่ยังมีสื่อสารภาพรวมทั้งแนวคิด หลักการ ตลอดจนปรากฏการณ์ ตลอดจนปรากฏการณ์ในเชิงสัมพันธ์อย่างเป็นระบบอีกด้วย ดังนั้นการกำหนดโมเดลที่เป็นระบบและมีหลักการที่สมเหตุสมผล จะทำให้การวางแผนการทำงานต่าง ๆ เข้าใจได้ง่ายขึ้น

5) แผนแบบการประเมินผล (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2551)

แผนแบบการประเมินผล (Evaluation Design) จำแนกออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ การประเมินผลโดยใช้แผนแบบทดลอง (เปรียบเทียบ) ซึ่งนักประเมินผลได้ประยุกต์แผนแบบการทดลอง (Experimental Design) ที่ใช้ในงานวิทยาศาสตร์มาใช้ในการประเมินผลโครงการ อีกประเภทเป็นการประเมินผลโดยไม่ใช้แผนแบบทดลอง (non Experimental Design) ซึ่งเป็นการประเมินโดยใช้เทคนิคง่าย ๆ เช่น การเปรียบเทียบผลได้ของโครงการกับเป้าหมาย เปรียบเทียบกับโครงการอื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน เป็นต้น สำหรับแผนแบบทดลอง (เปรียบเทียบ) ที่เป็นมาตรฐานและนำมาใช้แพร่หลายมี 3 แผนแบบ ได้แก่

5.1) แผนแบบเปรียบเทียบผลก่อนและหลังโครงการไม่มีกลุ่มควบคุม (Pretest-Posttest Design (no Control Group)) ข้อมูลที่จัดเก็บแสดงได้ ดังนี้

กลุ่ม	ก่อนโครงการ	หลังโครงการ	ผลต่าง
กลุ่มทดลอง (ในโครงการ)	E_1	E_2	$O_1 = E_1 - E_2$

5.2) แผนแบบเปรียบเทียบผลก่อนและหลังโครงการมีกลุ่มควบคุม (Pretest-Posttest Design with a Control Group) ข้อมูลที่จัดเก็บแสดงได้ ดังนี้

กลุ่ม	ก่อนโครงการ	หลังโครงการ	ผลต่าง
กลุ่มทดลอง (ในโครงการ)	E_1	E_2	$O_1 = E_1 - E_2$
กลุ่มควบคุม (นอกโครงการ)	C_1	C_2	$O_2 = C_1 - C_2$

5.3) แผนแบบเปรียบเทียบผลหลังโครงการมีกลุ่มควบคุม (Posttest Only Design with Control Group) ข้อมูลที่จัดเก็บแสดงได้ ดังนี้

กลุ่ม	ก่อนโครงการ	หลังโครงการ	ผลต่าง
กลุ่มทดลอง (ในโครงการ)	-	E_2	$O_2 = E_2 - C_2$
กลุ่มควบคุม (นอกโครงการ)	-	C_2	

- โดย E_1, E_2 หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการวัดของกลุ่มทดลอง (ในโครงการ) ในช่วงก่อนโครงการ และหลังโครงการ ตามลำดับ
- C_1, C_2 หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการวัดของกลุ่มควบคุม (นอกโครงการ) ในช่วงก่อนโครงการ และหลังโครงการ ตามลำดับ
- O_1, O_2 หมายถึง Gross Effect ของกลุ่มทดลอง (ในโครงการ) และกลุ่มควบคุม (นอกโครงการ) ในช่วงก่อน และหลังโครงการ ตามลำดับ หรือ Gross Effect ระหว่างกลุ่มทดลอง (ในโครงการ) และกลุ่มควบคุม (นอกโครงการ) ในช่วงหลังโครงการ

6) แนวคิด และโมเดลการประเมินผล

มีนักประเมินหลายท่านได้เสนอรูปแบบการประเมินผลไว้หลายลักษณะ แต่ละรูปแบบ มีแนวคิด ทฤษฎี และหลักเหตุผลของการพัฒนาโดยเฉพาะ มีความเชื่อและปรัชญาส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไป แบบจำลองที่มีผู้นำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินโครงการต่าง ๆ แบ่งแบบจำลองออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มุ่งให้ความสนใจเปรียบเทียบผลที่ได้กับวัตถุประสงค์ นักวิชาการกลุ่มนี้ ได้แก่ Tyler และ Cronbach (2) กลุ่มที่ให้ความสนใจกับการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ถูกประเมิน นักวิชาการกลุ่มนี้ ได้แก่ Stake Scriven และ Provus และ (3) กลุ่มที่มุ่งผลิตสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ นักวิชาการกลุ่มนี้ ได้แก่ Stufflebeam Alkin กล่าวได้ว่า จุดเริ่มต้นของการประเมินเริ่มจากการพิจารณาเพียงแค่ผลลัพธ์/ผลสัมฤทธิ์ของงานเมื่อเทียบกับวัตถุประสงค์โดยอาศัยแนวคิดของ Tyler ซึ่งในเวลาต่อมา Cronbach ได้ชี้ให้เห็นว่า การประเมินเพียงดูผลลัพธ์ของงานไม่น่าจะเพียงพอ ควรดูกระบวนการปฏิบัติงานด้วย แต่ถ้ามองในเชิงระบบ คือ ต้องพิจารณาทั้งปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และต่อมา Stake จึงเสนอผลการประเมินให้ครบทั้งระบบ ให้พิจารณาควบคู่ทั้งสภาพการณ์ที่เป็นอยู่และที่ควรเป็น (คู่มือการประเมินผล, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556)

ทั้งนี้ แบบจำลองการติดตามและประเมินผล มีหลายรูปแบบ เช่น IPO₁O₂ CIPP ฯลฯ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีจุดเน้นการจำแนกองค์ประกอบของโครงการแตกต่างกัน

รูปแบบ IPO₁O₂ จำแนกองค์ประกอบของโครงการเป็น ดังนี้ (สราวุธ, 2553)

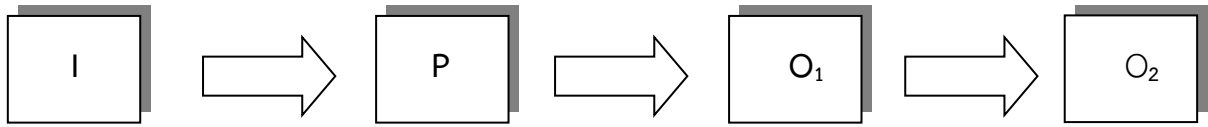
I = Inputs: ปัจจัยนำเข้า พิจารณาถึงองค์ประกอบของโครงการ เช่น คุณสมบัติผู้เข้าร่วมโครงการ วิทยาการ สิ่งอำนวยความสะดวก และงบประมาณ

P = Process: กระบวนการ พิจารณาการออกแบบ วิธีการดำเนินงานในระหว่างที่มีการปฏิบัติหรือดำเนินการตามแผน

O = Outputs: ผลได้ พิจารณาถึงผลที่ได้รับเพิ่มขึ้น

O = Outcomes: ผลลัพธ์ พิจารณาผลระยะยาวที่เกิดขึ้น เช่น ผลกำไร ความสามารถในการแข่งขัน ความอยู่รอด เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของโครงการแสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1.2 แบบจำลองในการประเมินผล IPO₁O₂ Model

ที่มา: สราวุธ (2553)

7) การวิเคราะห์ทัศนคติและความพึงพอใจ

มาตรวัดแบบลิเคิทสเกล (Likert Scale) ที่สร้างขึ้นโดย Rensis Likert ถือเป็นเครื่องมือการวัดข้อมูลเชิงคุณภาพที่นิยมใช้กันทั่วไป เพื่อใช้วัดตัวแปร อาทิ ทัศนคติ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และความพึงพอใจ เป็นต้น ซึ่งวิธีการได้มาของมาตรวัดแบบลิเคิทสเกล ต้องออกแบบสอบถามระดับความคิดเห็นในคำถามแต่ละข้อได้หลายระดับ (Rensis, 1932) ในการประเมินผลครั้งนี้ได้แบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับโดยกำหนดให้พึงพอใจมากที่สุด เท่ากับ 5 พึงพอใจมาก เท่ากับ 4 พึงพอใจปานกลาง เท่ากับ 3 พึงพอใจน้อย เท่ากับ 2 และพึงพอใจน้อยที่สุด เท่ากับ 1

การกำหนดเกณฑ์คะแนนเป็นช่วงๆ มีวิธีคำนวณ ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนนเฉลี่ย} = \frac{\text{คะแนนมาก} - \text{คะแนนน้อย}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$\text{ช่วงคะแนนเฉลี่ย} = \frac{5 - 1}{5}$$

$$\text{ช่วงคะแนนเฉลี่ย} = 0.80$$

โดยที่ คะแนนมาก คือ คะแนนที่กำหนดมากที่สุด (5 คะแนน)

คะแนนน้อย คือ คะแนนที่กำหนดน้อยที่สุด (1 คะแนน)

จำนวนระดับ คือ ระดับการวัดที่กำหนด (5 ระดับ)

2.5 วิธีการประเมินผล

2.5.1 ประเภทและรูปแบบการประเมินผล

1) ประเภทการประเมินผล

มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ประกอบด้วย 10 โครงการ บางโครงการสิ้นสุดการดำเนินงานแล้ว บางโครงการดำเนินงานในกิจกรรมหลักสิ้นสุดแล้ว แต่มีการดำเนินงานต่อเนื่องในกิจกรรมสนับสนุนต่าง ๆ โดยใช้งบประมาณปกติของหน่วยงาน เช่น การติดตาม ดูแล การฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้ประจำปี เป็นต้น ดังนั้นการประเมินผลมาตรการช่วยเหลือฯ ในคราวนี้ ถือเป็น การประเมินผล สิ้นสุดการดำเนินงานตามมาตรการ (Post – Evaluation)

2) รูปแบบที่ใช้ในการประเมินผล

การประเมินผลครั้งนี้ เป็นการประเมินผลตามแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่ประมวลมาข้างต้น โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบ IPOO เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความสมเหตุสมผลของมาตรการทั้งระบบ หลังจากมีโครงการ ในด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลได้ และผลลัพธ์ รวมทั้งผลกระทบ โดยวิเคราะห์ผลที่ได้เปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือค่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ การเปรียบเทียบก่อนและหลังมีมาตรการ/โครงการ เปรียบเทียบในและนอกโครงการแล้วแต่กรณี

2.5.2 ประเด็นและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินผล

ประเด็น	ตัวชี้วัด
1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs) 1.1 งบประมาณ 1.2 หน่วยงานร่วมดำเนินการ 1.3 พื้นที่เป้าหมายโครงการ 1.4 โครงการ/มาตรการ 1.1 งบประมาณ	- ร้อยละของงบประมาณที่เบิกจ่ายเปรียบเทียบกับที่ได้รับอนุมัติ และได้รับจัดสรร - จำนวนหน่วยงานร่วมดำเนินการแต่ละโครงการ - จำนวนจังหวัดพื้นที่เป้าหมายและดำเนินงานโครงการ - ระดับความเหมาะสมของช่วงระยะเวลาแต่ละโครงการ/มาตรการ - ร้อยละของงบประมาณที่เบิกจ่ายเปรียบเทียบกับที่ได้รับอนุมัติ และได้รับจัดสรร
2. กระบวนการ (Process) 2.1 การดำเนินงานตามกิจกรรมหลักของโครงการ	- ระดับความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข การดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละโครงการ
3. ผลได้ (Outputs) 3.1 เกษตรกรและพื้นที่ร่วมโครงการ 3.2 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ/ค่าใช้จ่ายปรับเปลี่ยนการผลิต 3.3 การได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี	- จำนวนและร้อยละของเกษตรกรและพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ - ระดับความสำเร็จของการสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อหรือค่าใช้จ่ายปรับเปลี่ยนการผลิต ในแต่ละโครงการ - ร้อยละของเกษตรกรที่ได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ในแต่ละโครงการ - ระดับความพึงพอใจ/การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์
4. ผลลัพธ์ (Outcomes) 4.1 การผลิต - ประสิทธิภาพการผลิตข้าว	- อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ - ปริมาณผลผลิต - ต้นทุนการผลิตต่อไร่

ประเด็น	ตัวชี้วัด
- การปรับเปลี่ยนระบบการผลิต	- ร้อยละของเกษตรกรที่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว - จำนวนชนิดพืช/กิจกรรมที่ทดแทนในพื้นที่ปลูกข้าว ฤดูการผลิต 2559/60
4.2 การตอบสนองแผนการผลิต การตลาดข้าวครบวงจร	- จำนวนพื้นที่ปลูกข้าวที่ลดลงจากการดำเนินงาน โครงการ - ข้าวปริมาณผลผลิตข้าวที่ลดลงจากการดำเนินงาน โครงการ
4.3 ด้านเศรษฐกิจ - ผลประโยชน์ทางตรง - ผลประโยชน์ทางอ้อม	- มูลค่าทางเศรษฐกิจ - รายได้จากการขายผลผลิตของเกษตรกรในโครงการ - รายได้/ผลตอบแทนส่วนเพิ่มจากการปลูกพืชอื่น ทดแทนการปลูกข้าว - จำนวนพื้นที่ที่ได้รับการปรับปรุงบำรุงดิน - ปริมาณและมูลค่าน้ำชลประทานที่ใช้ลดลง - ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
4.4 แนวโน้มการผลิตกิจกรรมอื่น ทดแทนในพื้นที่ปลูกข้าวต่อเนื่อง	- ระดับความต้องการผลิตพืช สัตว์อื่น ในฤดูกาลต่อไป - ระดับการขยาย/กระจายพื้นที่ปรับเปลี่ยนการผลิตของ เกษตรกร
4.5 ความพึงพอใจของเกษตรกร	- ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินงาน โครงการโดยรวม

2.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.6.1 แหล่งข้อมูลและวิธีการรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินผลมีทั้งข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ดังนี้

1) **ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)** เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสำรวจด้วยตัวอย่าง ขนาดตัวอย่างและวิธีการสุ่มขึ้นอยู่กับประชากรของแต่ละโครงการ และข้อจำกัดของบุคลากร งบประมาณ และระยะเวลา ในการประเมินผลแต่ละโครงการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีข้อคำถามทั้งแบบปลายเปิดและข้อคำถามให้เลือกตอบ กลุ่มเป้าหมายในการสำรวจข้อมูล ดังนี้

1.1) **เกษตรกร** จำนวนและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใน 8 โครงการ (ยกเว้นโครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60 เนื่องจาก ยกเลิกโครงการ และโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมทำนาหญ้า เนื่องจากเกษตรกรถอนตัวจากการเข้าร่วมโครงการ) ดังนี้

1.1.1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559 สุ่มสัมภาษณ์เกษตรกรที่ตกเป็นตัวอย่าง ใน 9 จังหวัด ได้แก่ สุรินทร์ ยโสธร บุรีรัมย์ นครราชสีมา ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี ศรีสะเกษ เชียงราย และพะเยา โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายแบบไม่ทดแทน (Simple Random Sampling without Replacement) รวมทั้งสิ้นจำนวน 219 ราย ระยะเวลาสำรวจข้อมูล ระหว่างวันที่ 7 พฤศจิกายน 2559 ถึง 21 มกราคม 2560

1.1.2) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ ปศุสัตว์ (กระบือ โคเนื้อ แพะ) แบ่งเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 4 ช่วง ไปพร้อม ๆ กันทั้ง 3 โครงการ ได้แก่ ช่วงปีเริ่มแรกโครงการ ระหว่างวันที่ 11 - 23 มิถุนายน และวันที่ 9 - 14 กันยายน 2560 ช่วงปีที่สอง ระหว่างวันที่ 11 - 17 กุมภาพันธ์ และวันที่ 26 - 30 มีนาคม 2561 สุ่มสัมภาษณ์เกษตรกรที่ตกเป็นตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงเป็นตัวแทนของกลุ่มที่ดำเนินงานโครงการ ใน 14 จังหวัด ดังนี้

- ส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ 9 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา ศรีสะเกษ มหาสารคาม สระแก้ว หนองคาย หนองบัวลำภู อุตรธานี จำนวน 77 ราย

- ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ 14 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครราชสีมา นครสวรรค์ บุรีรัมย์ พิษณุโลก มหาสารคาม ลำปาง ศรีสะเกษ สระแก้ว หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุตรธานี จำนวน 245 ราย

- ส่งเสริมการเลี้ยงแพะ 3 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ศรีสะเกษ มหาสารคาม จำนวน 44 ราย

1.1.3) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น สุ่มสัมภาษณ์เกษตรกร แบบสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ทดแทน ใน 12 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ หนองบัวลำภู หนองคาย อุตรธานี อำนาจเจริญ แพร่ และอุดรดิตถ์ รวมทั้งสิ้น 206 ราย ระยะเวลาสำรวจข้อมูล 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 ระหว่างวันที่ 13 - 20 มิถุนายน 2560 และช่วงที่ 2 ระหว่างวันที่ 8 - 15 กันยายน 2560

1.1.4) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 สุ่มสัมภาษณ์เกษตรกรแบบสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ทดแทน ในพื้นที่จังหวัดที่สำรวจข้อมูล 13 จังหวัด จากพื้นที่เป้าหมาย (20 จังหวัด) ได้แก่ อุดรดิตถ์ สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ ชัยนาท ลพบุรี สระบุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี และฉะเชิงเทรา จำนวน 558 ราย

1.1.5) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด สุ่มสัมภาษณ์เกษตรกร แบบสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ทดแทน ใน 10 จังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่าง ได้แก่ สุพรรณบุรี นครนายก อ่างทอง ชัยนาท สิงห์บุรี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก กำแพงเพชร สุโขทัย รวมเกษตรกรจำนวน 219 ราย ระยะเวลาสำรวจข้อมูล ระหว่างวันที่ 18 เมษายน - 6 พฤษภาคม 2560

1.1.6) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สุ่มสัมภาษณ์เกษตรกร แบบสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ทดแทน ใน 11 จังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่าง ได้แก่ ชัยนาท ปราจีนบุรี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี รวมเกษตรกรทั้งสิ้นจำนวน 177 ราย ระยะเวลาสำรวจข้อมูล ระหว่างวันที่ 11 - 24 มิถุนายน 2560

1.2) **เจ้าหน้าที่** กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ทุกโครงการ ใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เฉพาะเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบแต่ละโครงการของหน่วยงานระดับจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่าง รวม 76 ราย (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1.1 กลุ่มเป้าหมายและจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินผล

โครงการ	ประชากร		จำนวนตัวอย่าง (ราย)		
	จังหวัด	เกษตรกร(ราย)	จังหวัด	เกษตรกร	เจ้าหน้าที่
ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต					
1) ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ฯ	21	71,727	9	219	2 ^{1/}
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว- ปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น					
1) ส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ	24	1,369	9	77	9
2) ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ	37	9,698	14	245	14
3) ส่งเสริมการเลี้ยงแพะ	8	133	3	44	3
4) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	34	15,033	12	206	12
- ปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชอื่น/พืชหมุนเวียน					
1) ปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลายฯ	20	36,900	13	558	15
2) ปลูกพืชปุ๋ยสด	19	12,477	10	219	10
3) ส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	34	16,545	11	117	11
รวม	55^{2/}	163,882	34^{2/}	1,745	76

ที่มา: จากการศึกษา

หมายเหตุ: ^{1/}เฉพาะเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง

^{2/}ไม่นับจังหวัดซ้ำ

2) **ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)** เป็นการรวบรวมจากเอกสารรายงาน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย เอกสารประกอบการประชุม รายงานการประชุมของคณะทำงาน รายงานผลการติดตามความก้าวหน้าโครงการ ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.7.1 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารรายงานต่างๆ และข้อมูลจากการสังเกตการณ์ในพื้นที่ เพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหาและวัดระดับความคิดเห็น ความพึงพอใจของเกษตรกร และผู้เกี่ยวข้อง เกณฑ์การพิจารณาช่วงค่าคะแนน โดยคะแนนเต็ม 5 จาก 5 ระดับ ช่วงค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับ คือ

1) ค่าคะแนน	ช่วงคะแนนเฉลี่ย	ความหมาย ค่าคะแนน	2) ค่าร้อยละ	ความหมาย ค่าร้อยละ
5	4.21 – 5.00	มาก	80.00 ขึ้นไป	มาก
4	3.41 – 4.20	ปานกลาง	60.01 – 80.00	ปานกลาง
3	2.61 – 3.40	น้อย	40.01 – 60.00	น้อย
2	1.81 – 2.60	น้อยที่สุด	20.01 – 40.00	น้อยที่สุด
1	1.00 – 1.80	ไม่เหมาะสม/ไม่พึงพอใจ	น้อยกว่า 20.00	ควรปรับปรุง/ยกเลิก

2.7.2 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ซึ่งแสดงค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และผลรวม เป็นต้น เพื่อใช้ประกอบการอธิบายผล

2.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

2.8.1 ทราบถึงผลสำเร็จของโครงการ ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ

2.8.2 ผู้บริหารใช้ผลการประเมินผลประกอบการพิจารณาสนับสนุน หรือเปลี่ยนแปลง พัฒนาแนวทางการช่วยเหลือเกษตรกร และแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระยะต่อไป

บทที่ 3

ผลการประเมินผล

การประเมินมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต ได้กำหนดประเด็นการประเมินผล และตัวชี้วัด ด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย การประเมินปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิตได้ และผลลัพธ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีรายละเอียดผลการประเมิน ดังต่อไปนี้

3.1 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)

เป็นการพิจารณาถึงทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการดำเนินงานโครงการ เช่น งบประมาณ หน่วยงานรับผิดชอบโครงการ พื้นที่โครงการ และโครงการ/มาตรการ เป็นต้น

3.1.1 งบประมาณ โครงการตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต ที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติหรือให้ความเห็นชอบ จำนวน 10 โครงการ สำนักงบประมาณได้จัดสรรงบประมาณจากแหล่งเงินต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานโครงการตามความเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรมโครงการ รวมวงเงินที่อนุมัติหรือเห็นชอบ จำนวน 27,116.67 ล้านบาท ได้แก่ เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืช ซึ่งได้รับจัดสรรจากราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 จำนวน 200 ล้านบาท ปรับจากแผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ของหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ จำนวน 119.26 ล้านบาท งบกลาง รายการสำรองจ่ายกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ปี 2559 ซึ่งเบิกจ่ายในลักษณะงบดำเนินงานและงบเงินอุดหนุน รวม 5,981.41 ล้านบาท สินเชื่อ ธ.ก.ส. จำนวน 20,816 ล้านบาท ทั้งนี้ งบประมาณในส่วนของงบกลาง งบเงินอุดหนุน ซึ่งเป็นรายการชดเชยเงินต้น และต้นทุนเงินกู้ เงินชดเชยดอกเบี้ย รวมทั้ง สินเชื่อ ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ ต้องขอรับจัดสรรเป็นงวด ๆ ตามรายจ่ายที่เกิดขึ้นจริง ในแต่ละขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ รวมวงเงินที่ได้รับจัดสรรทุกแหล่งเงิน 4,819.78 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 17.77 ของกรอบวงเงินที่คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติ ซึ่งต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับวงเงินตามที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติตามมาตรการซึ่งต้องการช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการผลิต ตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร โดยผลการเบิกจ่ายในการดำเนินงานตามมาตรการ รวม 4,463.86 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 92.62 และ 16.46 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และงบประมาณที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้าน/โครงการ ดังนี้ (ตารางที่ 3.1 และตารางผนวกที่ 1)

1) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว จำนวน 2 โครงการ ได้แก่

1.1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60 ได้รับอนุมัติ 206 ล้านบาท ได้รับจัดสรร 205.87 ล้านบาท จากงบประมาณรายจ่ายประจำปี ตาม พ.ร.บ. โอนงบประมาณรายจ่าย พ.ศ. 2559 จำนวน 200 ล้านบาท งบประมาณรายจ่ายประจำปี 2559 ปรับจากแผนงานปกติของกรมการข้าว จำนวน 5.87 ล้านบาท เบิกจ่ายรวม 204 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 99.09 และ 99.03 ของงบ

ที่ได้รับจัดสรร และงบประมาณที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามลำดับ ซึ่งนับได้ว่าการเบิกจ่ายอยู่ในระดับมากที่สุด เบิกจ่ายได้เกือบครบถ้วนตามเป้าหมาย

1.2) โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60 ได้รับอนุมัติวงเงินสินเชื่อ ธ.ก.ส. 2,130 ล้านบาท เงินชดเชยดอกเบี้ยจากรัฐบาลไม่เกิน 12 เดือน เป็นเงิน 74.55 ล้านบาท รวม 2,204.55 ล้านบาท แต่เนื่องจาก คณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2559 มีมติยกเลิกโครงการ และอนุมัติโครงการใหม่ ผลการดำเนินงานมีการเบิกจ่ายวงเงินสินเชื่อ 133.55 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 6.06 ของวงเงินที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ โดยการเบิกจ่ายเงินชดเชยดอกเบี้ยนำไปรวมกับโครงการใหม่ ซึ่งไม่ได้นำมาจัดอยู่ในมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60

2) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น จำนวน 5 โครงการ โดย 4 โครงการ เป็นโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ ได้แก่ กระบือ โคเนื้อ แพะ และนาหญ้า ซึ่งงบประมาณโครงการส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อ และเงินอุดหนุน โครงการมีลักษณะเป็นการลงทุนระยะยาว ระยะเวลาโครงการ 3 - 6 ปี ให้สินเชื่อและพัฒนา ระบบโครงสร้างพื้นฐานในปีแรก และพัฒนาติดตามผลต่อเนื่อง ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติขยายการเบิกจ่ายสินเชื่อ ธ.ก.ส. ถึงเดือนมีนาคม 2561 ดังนั้น ผลการเบิกจ่ายงบประมาณโครงการดังกล่าว จึงใช้ข้อมูล สิ้นปีงบประมาณ 2561 โดยกรมปศุสัตว์ได้จัดสรรงบดำเนินงานตามงบทติของกรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 เพื่อบริหารจัดการและดำเนินงานโครงการดังกล่าวต่อเนื่อง ตามมติคณะรัฐมนตรี รวม 4 โครงการ จำนวน 13.53 ล้านบาท ซึ่งแยกจากผลการเบิกจ่ายในภาพรวม เนื่องจาก ใช้ร่วมกันทั้ง 4 โครงการ และยอดเงินดังกล่าวไม่รวมอยู่ในกรอบวงเงินที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ โดยในส่วนของสินเชื่อมีผลการเบิกจ่ายค่อนข้างต่ำ เนื่องจากมีขั้นตอน ต้องผ่านการพิจารณาของคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ จังหวัด และต้องมีการค้าประกันกลุ่ม เกษตรกรไม่ต้องการความเสี่ยง ส่วนโครงการที่เหลือ ได้แก่ โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น เป็นโครงการระยะสั้น เพียง 1 ปี งบประมาณเป็นเงินอุดหนุน ช่วยเหลือแบบให้เปล่า

ทั้งนี้ ผลการเบิกจ่ายงบประมาณสำหรับการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น 5 โครงการ รวม 3,506.20 ล้านบาท ร้อยละ 96.77 และ 22.50 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรรและงบประมาณที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามลำดับ รายละเอียดผลการเบิกจ่ายแต่ละโครงการ มีดังนี้

2.1) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ ได้รับอนุมัติงบประมาณ 1,844.50 ล้านบาท เป็นสินเชื่อ 1,500.00 ล้านบาท ดอกเบี้ย 5% (กลุ่มเกษตรกร 2 % และรัฐชดเชย 3 %) และงบดำเนินงาน 344.50 ล้านบาท ได้รับจัดสรรตามจำนวนที่เสนอขอเป็นงวด ๆ รวม 420.33 ล้านบาท เบิกจ่าย 411.53 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 97.91 และ 22.31 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และงบประมาณที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามลำดับ

2.2) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคนม ได้รับอนุมัติงบประมาณ 10,907.40 ล้านบาท เป็นสินเชื่อ ธ.ก.ส. 9,000 ล้านบาท ดอกเบี้ย 5% (กลุ่มเกษตรกร 2 % และรัฐชดเชย 3 %) และงบดำเนินงาน 1,907.40 ล้านบาท ได้รับความจัดสรรตามจำนวนที่เสนอขอเป็นงวด ๆ รวม 2,648.62 ล้านบาท เบิกจ่ายตามที่ได้รับจัดสรร คิดเป็นร้อยละ 100.00 และ 24.28 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และงบประมาณที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามลำดับ

2.3) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงแพะ ได้รับอนุมัติงบประมาณรวมทั้งสิ้น 149.56 ล้านบาท เป็นสินเชื่อ ธ.ก.ส. 116.00 ล้านบาท ดอกเบี้ย 5% (กลุ่มเกษตรกร 2% และรัฐชดเชย 3%) และงบดำเนินงาน 33.56 ล้านบาท ได้รับความจัดสรรตามจำนวนที่เสนอขอเป็นงวด ๆ รวม 38.44 ล้านบาท เบิกจ่าย 30.20 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 78.57 และ 20.19 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และงบประมาณที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามลำดับ

2.4) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมทำนาหญ้า งบประมาณ 85.78 ล้านบาท เป็นสินเชื่อ ธ.ก.ส. 70 ล้านบาท ดอกเบี้ย 5% (กลุ่มเกษตรกร 2 % และชดเชย 3 %) และงบดำเนินงาน 15.78 ล้านบาท ได้รับความจัดสรรตามจำนวนที่เสนอขอเป็นงวด ๆ รวม 71.59 ล้านบาท เบิกจ่าย 0.68 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.95 และ 0.79 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และงบประมาณที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามลำดับ ซึ่งต่อมาเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้ถอนตัวไม่เข้าร่วมโครงการ หน่วยงานจึงเรียกเก็บเงินในส่วนที่อุดหนุนเกษตรกรไปแล้วคืนคลังต่อไป

2.5) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น งบประมาณจากงบกลาง 2,595.506 ล้านบาท เป็นงบดำเนินงาน 63.410 ล้านบาท และงบเงินอุดหนุน 2,532.096 ล้านบาท ได้รับความจัดสรรตามจำนวนที่เสนอขอ 444.35 ล้านบาท เบิกจ่าย 415.16 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 93.43 และ 16.00 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และงบประมาณที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามลำดับ

3) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชอื่น/พืชหมุนเวียน เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ปลูกข้าว รอบที่ 2 ปีการผลิต 2559/60 (ฤดูนาปรังปี 2560) ด้านการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น จำนวน 3 โครงการ ผลการเบิกจ่ายงบประมาณรวม 620.11 ล้านบาท ร้อยละ 72.36 และ 6.80 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร จำนวน 857.02 ล้านบาท และงบประมาณที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ จำนวน 9,123.78 ล้านบาท ตามลำดับ รายละเอียดผลการเบิกจ่ายแต่ละโครงการ มีดังนี้

3.1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 ได้รับความจัดสรร 636.52 ล้านบาท จากงบกลาง รายการสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ปี 2559 เป็นงบอุดหนุน 600 ล้านบาท งบดำเนินงาน 36.52 ล้านบาท และเนื่องจากได้รับงบกลางล่าช้า กรมส่งเสริมการเกษตร ได้ปรับงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 มาดำเนินการก่อน จำนวน 7.94 ล้านบาท โดยผลการเบิกจ่ายงบประมาณ รวม 384.55 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 97.17 และ 60.41 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามลำดับ

3.2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด ได้รับจัดสรร 383.49 ล้านบาท แยกเป็น งบกลาง รายการสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ปี 2559 จำนวน 295 ล้านบาท งบประมาณรายจ่ายประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2559 ของกรมพัฒนาที่ดิน จำนวน 88.49 ล้านบาท ใช้จ่ายรวม 199.38 ล้านบาท ร้อยละ 59.94 และ 51.99 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามลำดับ

3.3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้รับอนุมัติ 8,103.77 ล้านบาท ได้รับจัดสรรงบกลาง รายการสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ปี 2559 งบเงินอุดหนุน สำหรับชดเชยดอกเบี้ยเงินกู้ จำนวน 79 ล้านบาท งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2560 ของกรมส่งเสริมการเกษตร งบดำเนินงาน จำนวน 24.77 ล้านบาท และสินเชื่อ ธ.ก.ส. 8,000 ล้านบาท (เงินทุนของธนาคาร ให้เกษตรกรกู้ยืม) ใช้จ่าย งบประมาณ 36.18 ล้านบาท คิดเป็น ร้อยละ 28.12 และ 0.45 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามลำดับ โดยในส่วนของสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีการเบิกจ่ายต่ำมาก เนื่องจากเกษตรกรไม่เสนอขอกู้เงิน ทำให้การเบิกจ่ายงบอุดหนุน สำหรับชดเชยดอกเบี้ยต่ำตามไปด้วย

ตารางที่ 3.1 ผลการใช้จ่ายงบประมาณโครงการ/มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปี 2559/60 (ด้านการผลิต)

หน่วย: ล้านบาท

โครงการ	วงเงินที่ กรม.อนุมัติ	ได้รับ จัดสรร	ใช้จ่าย		
			จำนวน	ร้อยละของงบ ที่จัดสรร	ร้อยละของงบ ที่ กรม. อนุมัติ
ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว	2,410.55	339.42	337.55	99.45	14.00
1) สนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว	206.00	205.87	204.00	99.09	99.03
2) สนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนา ผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่	2,204.55	133.55	133.55	100.00	6.06
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่					
ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น	15,582.34	3,623.34	3,506.20	96.77	22.50
1) ส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ ^{1/}	1,844.50	420.33	411.53	97.91	22.31
2) ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ^{1/}	10,907.40	2,648.62	2,648.62	100.00	24.28
3) ส่งเสริมการเลี้ยงแพะ ^{1/}	149.56	38.44	30.20	78.57	20.19
4) ส่งเสริมการทำนาหญ้า ^{1/}	85.78	71.59	0.68	0.95	0.79
5) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	2,595.10	444.35	415.16	93.43	16.00
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่					
ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชอื่น	9,123.78	857.02	620.11	72.36	6.80
1) ปลูกพืชที่หลากหลาย	636.52	395.74	384.55	97.17	60.41
2) ปลูกพืชปุ๋ยสด	383.49	332.62	199.38	59.94	51.99
3) ส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	8,103.77	128.66	36.18	28.12	0.45
รวมทั้งสิ้น	27,116.67	4,819.78	4,463.84	92.62	16.46
			(17.77%)		

ที่มา: รายงานของหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ

หมายเหตุ : ^{1/} ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2561

3.1.2 หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงาน

โครงการภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต ซึ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไปทำกิจกรรมด้านพืชอื่น ด้านปศุสัตว์ และประมง ที่ยังมีความต้องการของตลาดสูง รวมทั้งเพื่อให้เกิดผลด้านการปรับปรุงบำรุงดิน จึงได้มีหลายหน่วยงานที่มีหน้าที่ภารกิจที่เกี่ยวข้องกับโครงการรับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน โดยบางหน่วยงานรับผิดชอบหลายโครงการ ในจำนวน 10 โครงการ มีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก 5 หน่วยงาน และหน่วยงานสนับสนุน/ร่วมดำเนินงานโครงการ ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในบางโครงการและทำหน้าที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนในบางโครงการ รวมหน่วยงานสนับสนุน มากกว่า 10 หน่วยงาน นอกจากนี้ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้ร่วมติดตามและประเมินผลทุกโครงการ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 3.2)

1) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

1.1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60 กรมการข้าวเป็นหน่วยงานหลัก โดยมี ศูนย์วิจัยข้าว และศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว เป็นหน่วยงานปฏิบัติในระดับพื้นที่ และสำนักงานเกษตรจังหวัด กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานสนับสนุนคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ

1.2) โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60 ธ.ก.ส. เป็นหน่วยงานหลักให้สินเชื่อแก่กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ กรมการข้าว และกรมส่งเสริมการเกษตร ร่วมจัดทำคู่มือโครงการฯ ประชาสัมพันธ์โครงการฯ ให้กับสมาชิกแปลงใหญ่ทราบ เพื่อสมัครเข้าร่วมโครงการ

2) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น

โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ 4 โครงการ ได้แก่ การเลี้ยงกระบือ โคเนื้อ แพะ และนาหญ้า มีกรมปศุสัตว์ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ธ.ก.ส. เป็นหน่วยงานสนับสนุนพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ เกษตรกรที่ผ่านการพิจารณาของคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ระดับจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมีหน่วยงานในระดับจังหวัดทั้งในสังกัดและนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งภาคเอกชน ร่วมเป็นอนุกรรมการ

โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น มีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก พิจารณารับสมัครและส่งรายชื่อให้ ธ.ก.ส. เป็นหน่วยงานเบิกจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่เกษตรกร ผ่านบัญชีธนาคาร ธ.ก.ส. นอกจากนี้ มีกรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน ในพื้นที่ร่วมบูรณาการให้ความรู้และส่งเสริมเกษตรกรแต่ละชนิดพืชทางเลือกที่ประสงค์จะปรับเปลี่ยน ส่วนกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย สภาหอการค้า เป็นหน่วยงานสนับสนุน มีบทบาทร่วมเป็นคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ระดับจังหวัด

3) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว : - การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชอื่น/ พืชหมุนเวียน

3.1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน มีหน่วยงาน ส่วนกลาง คือ สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร และหน่วยงานในพื้นที่ คือ สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นหน่วยงานปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยมีหน่วยงานสนับสนุนหลายหน่วยงาน เช่น กรมชลประทาน กรมประมง กรมปศุสัตว์ เป็นต้น

3.2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลัก โดยมีหน่วยงานในสังกัด ได้แก่ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5 จังหวัดขอนแก่น สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด จำนวน 19 จังหวัด ตามพื้นที่เป้าหมายโครงการ รับผิดชอบปฏิบัติงานโครงการในพื้นที่ และมีหน่วยงานสนับสนุนในแต่ละจังหวัดร่วมบูรณาการมากขึ้นแตกต่างกันในแต่ละจังหวัด เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานชลประทานจังหวัด สำนักงานประมงจังหวัด กรมวิชาการเกษตร ปศุสัตว์จังหวัด วนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นต้น

3.3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน หน่วยงานที่เข้าร่วมบูรณาการการทำงานในระดับพื้นที่ ซึ่งมีทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงเกษตรฯ ประมาณ 8 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานชลประทานจังหวัด สถานีพัฒนาที่ดิน สำนักงานสหกรณ์จังหวัด กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ธ.ก.ส. สาขาจังหวัดที่ร่วมโครงการ นอกจากนั้น มีภาคเอกชนที่ร่วมโครงการ รวม 2 ราย ได้แก่ บริษัท กรุงเทพ โปรติวส์ จำกัด (มหาชน) บริษัทเบทาโกร จำกัด (มหาชน) ทั้งสองบริษัทมี สาขา บริษัทลูก เครือข่าย ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ร่วมรับซื้อผลผลิตในโครงการ

อนึ่ง บางโครงการมีองค์กร/คณะกรรมการ คณะทำงานร่วมในการดำเนินงาน เช่น โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 มีคณะกรรมการบริหารโครงการฯ ระดับจังหวัดและอำเภอ รวมทั้งคณะกรรมการตรวจสอบพื้นที่ระดับตำบล เพื่อกำกับ ดูแลตรวจสอบการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์โครงการ โดยมีหน่วยงานภายในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้ง กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ร่วมเป็นคณะกรรมการ การบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการและคณะทำงาน ระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่เห็นว่า ด้านโครงสร้างการบริหารโครงการดังกล่าว มีความเหมาะสมระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.82 สำหรับ โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60 โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพเลี้ยง 4 โครงการ (กระบือ โคเนื้อ แพะ และทำนาหญ้า) ซึ่งเป็นโครงการที่มีการสนับสนุนสินเชื่อ ได้กำหนดให้คณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด (ค.พ.จ.) ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน เป็นกลไกพิจารณาให้ความเห็นชอบกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการเสนอขอสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. ซึ่งในช่วงแรก การดำเนินงานล่าช้าไปบ้าง เนื่องจากต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนถี่

ตารางที่ 3.2 หน่วยงานรับผิดชอบโครงการ

มาตรการ/โครงการ	หน่วยงาน รับผิดชอบหลัก	หน่วยงานสนับสนุน
ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว		
1) ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60	กรมการข้าว	กรมส่งเสริมการเกษตร
2) สนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60	ธ.ก.ส.	กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :-		
การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น		
1) ส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ	กรมปศุสัตว์	ธ.ก.ส.
2) ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ	กรมปศุสัตว์	ธ.ก.ส.
3) ส่งเสริมการเลี้ยงแพะ	กรมปศุสัตว์	ธ.ก.ส.
4) ส่งเสริมการทำนาหญ้า	กรมปศุสัตว์	ธ.ก.ส.
5) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	กรมส่งเสริมการเกษตร	กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย สภาหอการค้า ธ.ก.ส.
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :-		
การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน		
1) ปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560	กรมส่งเสริมการเกษตร	กรมชลประทาน กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย สภาหอการค้า ธ.ก.ส.
2) ปลูกพืชปุ๋ยสด	กรมพัฒนาที่ดิน	กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว
3) ส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	กรมส่งเสริมการเกษตร	กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการปกครอง กรมการค้าภายใน ธ.ก.ส. ภาคเอกชน

ที่มา: กรมการข้าว

หมายเหตุ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรติดตามและประเมินผลทุกโครงการ

3.1.3 พื้นที่เป้าหมายโครงการ

พื้นที่ปลูกข้าว 77 จังหวัดทั่วประเทศ ตั้งแต่ปีการผลิต 2555/56 - 2559/60 มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี เฉลี่ยประมาณปีละ 60 ล้านไร่ และนาปรัง เฉลี่ยปีละ 13 ล้านไร่ โดยแต่ละจังหวัดมีพื้นที่ปลูกแตกต่างกัน นับตั้งแต่จังหวัดภูเก็ตซึ่งมีพื้นที่ปลูกน้อยที่สุด ปลูกข้าวนาปีปีละไม่ถึง 100 ไร่ จนกระทั่งจังหวัดอุบลราชธานีที่มีพื้นที่ปลูก ประมาณ 3.86 ล้านไร่ (นาปี 2559) ทั้งนี้ จังหวัดพื้นที่ปลูกข้าวทั่วประเทศ บางพื้นที่มีความเหมาะสมในระดับมาก บางพื้นที่เหมาะสมน้อย หรือไม่เหมาะสม การดำเนินงานตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 จำนวน 10 โครงการ แต่ละโครงการได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของโครงการ/มาตรการ ที่สอดคล้องกับแผนการผลิตการตลาดข้าวครบวงจร โดยด้านการเพิ่มประสิทธิภาพข้าว 2 โครงการ กำหนดพื้นที่เป้าหมายเป็นพื้นที่ที่ปลูกข้าวนาปี

(ข้าวรอบ 1) ใน 23 จังหวัด จำนวน 640,000 ไร่ (เฉพาะโครงการส่งเสริมสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีฯ โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวนาแปลงใหญ่ กำหนดเป้าหมายเป็นกลุ่มเกษตรกร ใน 66 จังหวัด) และด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว 8 โครงการ จำนวน 65 จังหวัด รวมพื้นที่เป้าหมายโครงการที่ได้รับอนุมัติตามมติคณะรัฐมนตรี ใน 67 จังหวัด พื้นที่จำนวน 3.71 ล้านไร่ โดยจังหวัดเป้าหมายที่มีจำนวนโครงการมากที่สุด 9 โครงการ และบางจังหวัดมีเพียงโครงการเดียว จังหวัดที่มีโครงการ 7-9 โครงการ รวม 39 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 58.21 แต่เมื่อมีการดำเนินงานโครงการ ไม่มีจังหวัดใดที่มีการดำเนินงาน จำนวน 7-9 โครงการ โดยมี 29 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 52.73 ที่มีการดำเนินงานในพื้นที่ 1 - 3 โครงการ และร้อยละ 47.27 ที่ดำเนินการ 4 - 6 โครงการ ซึ่งพบปัญหาในการจัดหากลุ่มเป้าหมาย ประกอบกับการช่วยเหลือต้องตรวจสอบและคัดเลือกพื้นที่หรือกลุ่มเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่เหมาะสม จำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากแผนที่ Agri-Map เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และไม่ให้เกิดการเข้าร่วมโครงการซ้ำซ้อนกัน (ตารางที่ 3.3 และตารางผนวกที่ 2)

ตารางที่ 3.3 จังหวัดเป้าหมายและมีการดำเนินงานโครงการ ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร
ปีการผลิต 2559/60

โครงการ	จำนวน			
	เป้าหมาย	ร้อยละ	ดำเนินการ	ร้อยละ
7 - 9 โครงการ	39	58.21	-	-
4 - 6 โครงการ	21	31.34	26	47.27
1 - 3 โครงการ	7	10.45	29	52.73
รวม	67	100.00	55	100.00

ที่มา: รายงานของหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ

3.1.4 โครงการ/มาตรการ

มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ได้กำหนดให้มีโครงการเพื่อดำเนินงานให้ครอบคลุมการช่วยเหลือเกษตรกรตามรอบการปลูกข้าวตลอดทั้งปี โดยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา รอบการปลูกข้าวของเกษตรกรไทยเพิ่มขึ้นจากเดิมที่เคยปลูกเพียง 1 - 2 ครั้งต่อปี เป็น 3 ครั้งต่อปี หรือ 5 ครั้งต่อ 2 ปี คณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงวางแผนกำหนดมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรให้สอดคล้องตรงกับรอบการปลูกข้าวของเกษตรกรด้วย สำหรับปีการผลิต 2559/60 มีโครงการเพื่อสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในพื้นที่ที่เหมาะสม ส่งเสริมให้มีการผลิตข้าวคุณภาพชนิดพันธุ์ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดสูง และการลดพื้นที่โดยปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวไปทำกิจกรรมการผลิตอื่นเพื่อให้ปริมาณผลผลิตข้าวออกสู่ตลาดลดลงด้วย โดยมีมาตรการเริ่มตั้งแต่การปลูกข้าวในรอบที่ 1 และรอบที่ 2 ซึ่งมีทั้งโครงการระยะสั้น และระยะยาวควบคู่กันไป แต่ละโครงการเริ่มดำเนินงานและสิ้นสุดโครงการไม่พร้อมกัน ทุกโครงการมีการกำหนดระยะเวลาดำเนินการที่ชัดเจน

ซึ่งเมื่อพิจารณาแต่ละโครงการ กล่าวได้ว่า ระยะเวลาเริ่มต้นโครงการทุกโครงการสอดคล้องกับช่วงระยะเวลาเป้าหมายการช่วยเหลือการผลิตข้าวรอบนั้นๆ แต่บางโครงการมีระยะเวลาเริ่มโครงการค่อนข้างกระชั้นชิด ใกล้ระยะเวลาเริ่มปลูกข้าวของเกษตรกร ทำให้การส่งต่อโครงการลงพื้นที่ การชี้แจงรายละเอียดโครงการให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ การจัดหากลุ่มเป้าหมายสมัครเข้าร่วมโครงการ การจัดหาปัจจัยการผลิต ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาการเตรียมการ ต้องดำเนินการอย่างเร่งรีบ แม้ว่าบางโครงการได้มีการเตรียมการในกิจกรรมหรือขั้นตอนที่ไม่มีการใช้จ่ายงบประมาณไปพลางก่อนโครงการได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการ แต่มีบางพื้นที่เป้าหมายโครงการ เกษตรกรได้ปลูกข้าวหรือเตรียมเมล็ดพันธุ์สำหรับการปลูกตามรอบการผลิตนั้นๆ ไปก่อนทราบรายละเอียดโครงการ ดังนั้น การมีโครงการ/มาตรการ จึงพิจารณาความเหมาะสมของระยะเวลาโครงการ และนำประเด็นความทันเวลาของการดำเนินงานตามระยะเวลาโครงการมาพิจารณาด้วย ซึ่งพบว่า ความเหมาะสมของระยะเวลาโครงการมีความเหมาะสมระดับน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.75 โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (ตารางที่ 3.4 และตารางผนวกที่ 3)

1) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

1.1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี เป็นโครงการสนับสนุนการปลูกข้าวรอบ 1 ระยะเวลาโครงการ 10 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน 2559 - มกราคม 2560 แต่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2559 การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ให้เกษตรกรเริ่มดำเนินการได้เมื่อเข้าเดือนมิถุนายน 2559 ซึ่งค่อนข้างกระชั้นชิด บางพื้นที่เกษตรกรได้เริ่มฤดูการปลูกข้าวหรือเกษตรกรเตรียมเมล็ดพันธุ์ของตนเองไว้แล้ว โครงการสนับสนุนการปลูกข้าวรอบ 1 หน่วยงานจึงควรเร่งรัดให้อนุมัติก่อนเดือนพฤษภาคม

1.2) โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60 ระยะเวลาโครงการ 1 ปี 9 เดือน ตั้งแต่ 1 พฤษภาคม 2559 - 31 มกราคม 2561 ระยะเวลาการจ่ายเงินกู้ 5 เดือน ตั้งแต่มิถุนายน - ตุลาคม 2559 เนื่องจากเป็นโครงการด้านสินเชื่อ ควรมีระยะเวลาโครงการยาวนานกว่านี้ การจัดทำเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ต้องใช้ระยะเวลา การกู้ระยะสั้นเพียงปีเดียวมีเกษตรกรให้ความสนใจค่อนข้างน้อย ทำให้คณะกรรมการต้องมีมติยกเลิกโครงการ และหน่วยงานต้องเสนอโครงการใหม่ซึ่งมีระยะเวลาโครงการยาวนานขึ้น

2) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น

2.1) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อประกอบอาชีพปศุสัตว์รวม 4 โครงการ ซึ่งมีระยะเวลาโครงการตั้งแต่ 3 - 6 ปี นับว่ามีความเหมาะสม แต่ระยะเวลาในบางกระบวนการไม่สามารถดำเนินการได้ทันต้องขยายระยะเวลา เช่น การจ่ายสินเชื่อ เป็นต้น จึงต้องเสนอขอขยายระยะเวลาการจ่ายเงินกู้หรือสินเชื่อไปอีก 6 เดือน ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2561 (มติคณะกรรมการเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560)

2.2) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ระยะเวลาดำเนินงานตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2559 - กันยายน 2560 ประมาณ 1 ปี 2 เดือน ซึ่งเป็นช่วงก่อนเริ่มฤดูการทำนาปรัง (ข้าวรอบ 2) และดำเนินการต่อเนื่องไปในฤดูนาปี สอดคล้องและเหมาะสมในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปทำกิจกรรมอื่น

3) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชอื่น/ พืชหมุนเวียน

3.1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 ระยะเวลาโครงการ 11 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2559 - มิถุนายน 2560 สอดคล้องและเหมาะสมในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกในฤดูนาปรัง (ข้าวรอบ 2) ระยะเวลาในการดำเนินงานแต่ละกระบวนการในโครงการส่วนใหญ่แล้วเสร็จทันตามกำหนดระยะเวลา ยกเว้นในส่วนของการสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้เกษตรกรที่มีความล่าช้า

3.2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด ระยะเวลาโครงการ 8 เดือน ตั้งแต่ พฤศจิกายน 2559 - พฤษภาคม 2560 ระยะเวลาเริ่มโครงการสอดคล้องกับฤดูการผลิตข้าวรอบ 2 แต่ไม่ครอบคลุมการจัดหาปัจจัยการผลิต (เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด) ทำให้บางพื้นที่มีเมล็ดพันธุ์ดำเนินการได้รวดเร็วทันระยะเวลาการปลูกที่เหมาะสม และระยะเวลาการเบิกจ่ายเงินไม่สามารถดำเนินการได้ทันภายในระยะเวลาโครงการ ทำให้คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2560 ขยายระยะเวลาโครงการ เป็นสิ้นสุดวันสุดท้ายของเดือนกันยายน 2560 สำหรับกิจกรรมการเบิกจ่ายเงินให้เกษตรกร

3.3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ระยะเวลาเริ่มโครงการสอดคล้องกับฤดูการผลิตข้าวรอบ 2 ระยะเวลาโครงการประมาณ 8 เดือน ค่อนข้างสั้น เนื่องจากเป็นโครงการที่สนับสนุนสินเชื่อ เกษตรกรบางรายมีความต้องการให้ขยายระยะเวลาชำระหนี้คืนประมาณ 8 เดือน ถึง 1 ปี นับแต่วันได้รับสินเชื่อ

3.2 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

เป็นการพิจารณากระบวนการดำเนินงาน ตามกิจกรรมของแต่ละโครงการ ซึ่งแต่ละโครงการมีขั้นตอนเงื่อนไข วิธีการดำเนินงานเหมือนกันบ้างแตกต่างกันบ้าง จึงจำแนกการพิจารณาเป็นด้าน ๆ และรายโครงการ ดังนี้

3.2.1 ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ซึ่งประกอบด้วย 2 โครงการ แต่ละโครงการ มีลักษณะการดำเนินงาน กระบวนการ เงื่อนไขการสนับสนุนแตกต่างกัน จึงแยกพิจารณา ดังนี้

1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60 มีกิจกรรม/กระบวนการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่ (ตารางที่ 3.5)

1.1) การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย/เกษตรกร ดำเนินการได้ครบถ้วนตามขั้นตอน เงื่อนไขที่กำหนดในบางพื้นที่ บางพื้นที่ไม่สามารถดำเนินการได้ เช่น จัดให้มีคณะกรรมการบริหารและจัดการควบคุมการจัดการผลผลิตในหมู่บ้าน เป็นต้น โดยระดับความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไขโครงการสามารถดำเนินการได้ร้อยละ 76.02 นับว่าอยู่ในระดับปานกลาง ค่อนข้างไปทางมาก ดังนี้

ตารางที่ 3.4 ความเหมาะสมของระยะเวลาโครงการ

มาตรการ/โครงการ	รอบการผลิต ข้าว	ระยะเวลาโครงการ	ผลที่เกิดขึ้น	ระดับความ เหมาะสม (คะแนน)
ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว				น้อยที่สุด (2)
1) ส่งเสริมสนับสนุนการใช้ เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ คุณภาพดี ปี 2559/60	รอบที่ 1	10 เดือน ตั้งแต่ เม.ย 2559 - ม.ค. 2560 (ครม. อนุมัติ 31 พ.ค.2559)	แล้วเสร็จภายใน กำหนด แต่บางพื้นที่ ปลูกข้าวก่อนแล้ว	น้อย (3)
2) สนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่ม ชาวนา ผู้ผลิตข้าวแบบ แปลงใหญ่ ปี 2559/60	รอบที่ 1	1 ปี 9 เดือน ตั้งแต่ 1 พ.ค. 2559 - 31 ม.ค. 2561 ระยะเวลาการจ่ายเงินกู้ ตั้งแต่ มิ.ย.-ต.ค. 2559 ยกเว้นภาคใต้ เริ่มตั้งแต่ มิ.ย.-28 ก.พ. 2560	ยกเลิกโครงการ ควรเป็นโครงการ ระยะยาว	ควรปรับปรุง (1)
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:-				ปานกลาง (3.70)
การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น				ปานกลาง (3.41)
3) ส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ	รอบที่ 1+2	6 ปี ตั้งแต่ 1 ส.ค. 2559 - 30 ก.ย. 2565 ระยะเวลาการจ่ายเงินกู้ตั้งแต่ 1 ส.ค. 2559 - 30 ก.ย. 2560	ขยายระยะเวลา การจ่ายเงินกู้ ถึง 31 มี.ค.2561	น้อย (3)
4) ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ	รอบที่ 1+2	6 ปี ตั้งแต่ 1 ส.ค. 2559 - 30 ก.ย. 2565 ระยะเวลาการจ่ายเงินกู้ 1 ส.ค. 2559 - 30 ก.ย. 2560	ขยายระยะเวลา การจ่ายเงินกู้ถึง 31 มี.ค.2561	น้อย (3)
5) ส่งเสริมการเลี้ยงแพะ	รอบที่ 1+2	5 ปี ตั้งแต่ 1 ส.ค. 2559 - 30 ก.ย. 2564 ระยะเวลาจ่ายเงินกู้ 1 ส.ค. 2559 - 30 ก.ย. 2560	ขยายระยะเวลา การจ่ายเงินกู้ถึง 31 มี.ค.2561	น้อย (3)
6) ส่งเสริมการทำนาหญ้า	รอบที่ 1+2	3 ปี ตั้งแต่ 1 ส.ค. 2559 - 30 ก.ย. 2562 ระยะเวลาจ่ายเงินกู้ 1 ส.ค. 2559 - 30 มิ.ย. 2560	ขยายระยะเวลา การจ่ายเงินกู้ถึง 31 มี.ค.2561	น้อย (3)
7) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	รอบที่ 1+2	1 ปี ตั้งแต่ ส.ค. 2559 - ก.ย. 2560	แล้วเสร็จภายในกำหนด	มาก (5)
การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวมาปรับไปปลูกพืชหมุนเวียน				มาก (4)
8) ปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี2560	รอบที่ 2	11 เดือน ตั้งแต่เดือน ส.ค. 2559- มิ.ย. 2560	แล้วเสร็จภายใน กำหนด	มาก (5)
9) ปลูกพืชปุ๋ยสด	รอบที่ 2	พ.ย. 2559 - พ.ค. 2560	ขยายระยะ เวลา การเบิกจ่ายเงิน	น้อย (3)
10) ส่งเสริมการผลิตข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	รอบที่ 2	ต.ค. 2559 – มิ.ย. 2560	แล้วเสร็จทันเวลา โครงการให้สินเชื่อ ควรมีเวลามากขึ้น	ปานกลาง (4)
เฉลี่ย				น้อย (2.75)

ที่มา: กรมการข้าว และการประเมิน

- กรมการข้าว โดย ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์วิจัยข้าว ในพื้นที่ที่รับผิดชอบร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการซึ่งเป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนการปลูกข้าวกับกรมส่งเสริมการเกษตร ใน 23 จังหวัด รวม 1,280 หมู่บ้าน สมาชิกหมู่บ้านละประมาณ 50 ครัวเรือน หมู่บ้านร้อยละ 69.84 เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลแหล่งผลิตและขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ส่วนที่เหลืออยู่ไม่ห่างไกลสามารถจัดหาเมล็ดพันธุ์ได้จากหน่วยงานต่าง ๆ และศูนย์ข้าวชุมชน

- เมื่อมีการคัดเลือกพื้นที่เรียบร้อยแล้วให้ดำเนินการจัดเวทีชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อชี้แจงประชาสัมพันธ์โครงการและแนวทางการดำเนินงาน โดยเกษตรกรร้อยละ 77.62 ได้มีส่วนร่วมในเวทีชุมชนและกำหนดแนวทางการจัดการผลผลิต

- จัดให้มีคณะกรรมการบริหารและจัดการ ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการจัดการผลผลิตของหมู่บ้านและบริหารจัดการการผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ในหมู่บ้าน โดยเกษตรกร ร้อยละ 80.58 ที่หมู่บ้านของตนมีคณะกรรมการหรือการกำหนดผู้ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการผลผลิตที่ได้

1.2) การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าว

กรมการข้าวจัดเตรียมและสำรองเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ที่ผลิตโดยศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อนำมาสนับสนุนให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ นำไปเพาะปลูกในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 10 ไร่ โดยศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์วิจัยข้าว ที่รับผิดชอบในพื้นที่จังหวัดเป้าหมายประสานสำนักงานเกษตรอำเภอ นัดหมายจุดศูนย์กลางที่เป็นที่รู้จักกันในอำเภอ เพื่อส่งมอบเมล็ดพันธุ์ข้าวให้แก่เกษตรกรที่ร่วมโครงการ เช่น การทำโครงการบริหารส่วนตำบล ที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล เป็นต้น

โครงการได้สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ให้เกษตรกรในช่วงเดือนมิถุนายน 2559 ภายหลังจากคณะรัฐมนตรีเห็นชอบโครงการ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2559 โดยเกษตรกรร้อยละ 60.73 เห็นว่า ระยะเวลาในการได้รับสนับสนุนเมล็ดพันธุ์มีความเหมาะสมและทันต่อฤดูกาลเพาะปลูก เนื่องจาก ปี 2559 ค่อนข้างแล้งยาวนาน ฝนตกล่าช้า ที่เหลือร้อยละ 39.27 เห็นว่า ได้รับเมล็ดพันธุ์ล่าช้าไป บางพื้นที่มีฝนตกเพียงพอสำหรับเพาะปลูกได้ แต่ต้องรอเมล็ดพันธุ์ที่จะได้รับสนับสนุน ทั้งนี้ ควรได้รับสนับสนุนช่วงเดือน เมษายน - พฤษภาคม เพื่อจะได้จัดเตรียมไว้พร้อมปลูกเมื่อมีฝนตก ด้านความเพียงพอ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 73.97 เห็นว่าปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่ได้รับไม่เพียงพอกับพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ ส่วนร้อยละ 26.03 เห็นว่า สามารถใช้เพียงพอ เนื่องจากมั่นใจในมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ที่ได้รับสนับสนุน และปลูกโดยวิธีการดำซึ่งใช้เมล็ดพันธุ์น้อย ส่วนด้านคุณภาพเมล็ดพันธุ์ที่ได้รับ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 96.35 เห็นว่า เมล็ดพันธุ์ที่ได้รับสนับสนุนมีคุณภาพดี อัตราการงอกดี ผลผลิตข้าวที่ได้รับมีคุณภาพ ร้อยละ 3.65 เห็นว่า มีคุณภาพระดับปานกลาง เนื่องจาก พบว่ามีเมล็ดพันธุ์ชนิดอื่นปนอยู่บ้าง

1.3) การติดตาม ดูแล การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

- เจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยข้าว ติดตาม ดูแล การนำเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรได้รับการสนับสนุนจากโครงการฯ ไปเพาะปลูก โดยเกษตรกร ร้อยละ 28.44 ได้รับการติดตาม ดูแล ส่วนที่เหลือไม่ได้รับคำแนะนำ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์และศูนย์วิจัยข้าวมีน้อย ไม่ครอบคลุมทุกจังหวัด

ตารางที่ 3.5 ความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข การดำเนินงานโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ฯ

รายการ	ผลการดำเนินงาน(ร้อยละ)		ระดับความเหมาะสม
	ปฏิบัติได้	ปฏิบัติไม่ได้	
1) การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย/เกษตรกร	76.02	23.98	ปานกลาง
1.1) หมู่บ้านห่างไกลแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์	69.84	30.16	
1.2) การจัดเวทีชุมชน	77.62	22.38	
1.3) คณะกรรมการบริหารจัดการผลผลิตฯ	80.58	19.42	
2) การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์	61.03	38.97	ปานกลาง
2.1) ความทันเวลาต่อฤดูกาลเพาะปลูก	60.73	39.27	
2.2) ความเพียงพอของเมล็ดพันธุ์	26.03	73.97	
2.3) คุณภาพเมล็ดพันธุ์ที่ได้รับ	96.35	3.65	
3) เกษตรกรได้รับการติดตาม ดูแล	28.44	71.56	น้อยที่สุด
เฉลี่ย	55.16	44.83	น้อย

ที่มา : จากการสำรวจ

1.2) โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60

กิจกรรมสำคัญ คือ การสนับสนุนสินเชื่อ โดยมี กระบวนการดำเนินงานประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

ขั้นการเตรียมการ ได้แก่ 1) ส่งรายชื่อแปลงใหญ่ที่ผ่านการรับรองจากอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ ธ.ก.ส. 2) ประชาสัมพันธ์โครงการ 3) ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) ประชุมชี้แจงโครงการแก่กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน

ขั้นการดำเนินการ ได้แก่ 1) จัดประชุมเพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของสมาชิกแปลงใหญ่ 2) จัดทำโครงการขอรับการสนับสนุนสินเชื่อ 3) เสนอโครงการและแผนปฏิบัติงานต่อคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด 4) ถิ่นกรอง/วิเคราะห์และให้ความเห็นชอบ 5) เสนอโครงการให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรพิจารณาอนุมัติโครงการ 6) ดำเนินงานตามแผนที่ได้รับอนุมัติ

จากกระบวนการดำเนินงานที่ต้องจัดทำโครงการ/แผนปฏิบัติงานของกลุ่ม ทำให้การเข้าสู่ระบบสินเชื่อมีน้อย ประกอบกับ เงื่อนไขการกู้สินเชื่อมีความยุ่งยาก ต้องกู้เงินจาก ธ.ก.ส. ในนามกลุ่ม ลักษณะค้าประกันกลุ่ม ส่งผลให้เกษตรกรไม่ต้องการรับผิดชอบ รวมทั้งกำหนดให้ใช้สินเชื่อสำหรับปัจจัยการผลิต รวมไปถึงเครื่องมืออุปกรณ์ขนาดเล็ก และเงินทุนหมุนเวียนเท่านั้น ดังนั้น ขั้นตอน เงื่อนไข การดำเนินงานโครงการ จึงไม่มีความเหมาะสม ต้องทบทวน ปรับปรุง เพื่อนำไปใช้กับโครงการใหม่ต่อไป

2) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น ประกอบด้วย 5 โครงการ ได้แก่

2.1) การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ ได้แก่ กระบือ โคเนื้อ แพะ และนาหญ้า รวม 4 โครงการ ซึ่งมีลักษณะกิจกรรมหลักเป็นการสนับสนุนสินเชื่อและสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อปลูกพืชอาหารสัตว์ กระบวนการดำเนินงานทุกโครงการมีขั้นตอนหลักที่เหมือนกัน ดังนี้

- การแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการฯ และคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการฯ ระดับกรมปศุสัตว์ และระดับจังหวัด

- กำหนดพื้นที่เป้าหมายและเกษตรกร โดยเป็นเกษตรกรปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S₃, N)

- ประชาสัมพันธ์โครงการ

- รับสมัครเกษตรกรและให้สินเชื่อ โดยคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการฯ ตรวจสอบคุณสมบัติเกษตรกร เสนอคณะกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิจารณาก่อนกรอง ให้ความเห็นขอการเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร และแจ้งรายชื่อให้ ธ.ก.ส. เพื่อพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ ซึ่งการขออนุมัติสินเชื่อ เกษตรกรรวมกลุ่มจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุนสินเชื่อ และใช้การค้าประกันกลุ่ม

- การจัดหาแม่พันธุ์สัตว์ ตามรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะที่กรมปศุสัตว์กำหนดตามโครงการฯ และกำหนดจำนวนแม่พันธุ์ที่ต้องจัดหาในแต่ละโครงการ ได้แก่ กระบือ รายละ 5 ตัว โคเนื้อ รายละ 5 ตัว และแพะ รายละ 32 ตัว

ในการพิจารณาความเหมาะสมของขั้นตอนกระบวนการดำเนินงาน และเงื่อนไขโครงการ พิจารณาจากกระบวนการหลัก 2 กระบวนการ ดังนี้ (ตารางที่ 3.6)

(1) การสนับสนุนสินเชื่อ พิจารณาจาก จำนวนกลุ่มที่รับสินเชื่อจากโครงการเปรียบเทียบกับเป้าหมาย และเกษตรกรที่ไม่ประสบปัญหาจากการขอสนับสนุนสินเชื่อ ทั้งนี้ การพิจารณาให้สินเชื่อซึ่งต้องผ่านคณะกรรมการ คณะทำงาน ทำให้การดำเนินงานโครงการล่าช้า ผลการดำเนินงานได้ต่ำกว่าเป้าหมาย เช่น การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ การปล่อยสินเชื่อล่าช้า เนื่องจากในช่วงการพิจารณาสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีงานในภาระหน้าที่อยู่หลายโครงการ อาทิ โครงการลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อย โครงการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2559/60 เป็นต้น ประกอบกับในการพิจารณาต้องใช้ระยะเวลาตรวจสอบเอกสาร คุณสมบัติของเกษตรกรและกลุ่มด้วย

ทำให้เกษตรกรได้รับสินเชื่อโรงเรือน และสินเชื่อจัดหาแม่พันธุ์กระบือจากโครงการล่าช้า เกษตรกร เกิดไม่เชื่อมั่นการสนับสนุนจากโครงการ นอกจากนั้น เงื่อนไขโครงการยังเป็นข้อจำกัด อุปสรรคในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ และเกษตรกรบางรายเห็นว่าจะไม่เหมาะสม เช่น การกำหนดให้เกษตรกรต้องปลูกหญ้าในพื้นที่ก่อนได้รับสินเชื่อ การอนุมัติสินเชื่อต้องก่อสร้างโรงเรือนและผ่านการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ กำหนดให้เกษตรกรต้องรับสินเชื่อเต็มจำนวน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นโครงการใหม่ของกลุ่มเกษตรกร จึงต้องมีการตรวจสอบ สร้างกระบวนการที่รัดกุม ประกอบกับการติดตาม ดูแลของเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการอย่างใกล้ชิด ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาในขั้นตอนต่าง ๆ ผ่านไปได้ โดยพบว่า ขั้นตอน เงื่อนไขการสนับสนุนสินเชื่อในโครงการฯ ส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ โคเนื้อ และแพะ มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.54 สำหรับโครงการฯ การทำนาหญ้าไม่มีเกษตรกรได้รับสินเชื่อ โดยขั้นตอน เงื่อนไขโครงการ ไม่เหมาะสม ควรปรับปรุง

(2) การจัดหาแม่พันธุ์สัตว์ เกษตรกรที่ร่วมโครงการส่วนใหญ่ปฏิบัติตามขั้นตอนการจัดหาแม่พันธุ์สัตว์ต่าง ๆ ของโครงการได้ แต่มีประเด็นการจัดหาโคเนื้อบางกลุ่มใช้วิธีจับสลากจากฝูงโคที่เจ้าหน้าที่จัดมาให้ ทำให้เกษตรกรไม่มีสิทธิ์เลือกโคเนื้อแม่พันธุ์ได้ตามที่ต้องการ อย่างไรก็ตาม การจัดหาพันธุ์สัตว์จากหลายแหล่ง ถือว่าทุกแหล่งเหมาะสม เนื่องจากผ่านการคัดสรรแล้ว โดยรายละเอียดการจัดหาพันธุ์สัตว์ มีดังนี้

- การจัดซื้อพ่อแม่พันธุ์กระบือตามโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ เกษตรกรร้อยละ 91.16 จัดซื้อจากพ่อค้าในจังหวัดและหมู่บ้านที่ตั้งกลุ่ม ที่เหลือร้อยละ 8.71 ซื้อจากญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือได้จัดซื้อตามจำนวนที่กำหนด รายละเอียด 5 ตัว เป็นแม่พันธุ์ที่ตั้งท้องและมีลูกติด กระบือสาวของแม่พันธุ์ที่จัดซื้อ ในขั้นตอนการจัดซื้อแม่พันธุ์เกษตรกรร้อยละ 98.25 จัดหาพ่อแม่พันธุ์ตามขั้นตอนที่กรมปศุสัตว์กำหนด ร้อยละ 100.00 ไม่มีปัญหาอุปสรรคในการจัดหาพ่อแม่พันธุ์ ร้อยละ 100.00 มีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำระหว่างการจัดซื้อ ร้อยละ 87.65 มีการทำสัญญาซื้อขายระหว่างผู้จำหน่ายกับเกษตรกร

- การจัดซื้อพ่อแม่พันธุ์โคเนื้อ ตามโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ในการจัดซื้อพ่อแม่พันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 88.10 จัดซื้อจากพ่อค้าในจังหวัดและหมู่บ้านที่ตั้งกลุ่ม รองลงมาร้อยละ 9.92 ซื้อจากพ่อค้าต่างจังหวัด ที่เหลือซื้อจากนายหน้า และญาติพี่น้อง โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อได้จัดซื้อตามจำนวนที่กำหนดรายละเอียด 5 ตัว ส่วนใหญ่เป็นแม่พันธุ์ที่ตั้งท้องและมีลูกติดเป็นโคเนื้อสาวของแม่พันธุ์ที่จัดซื้อ ในขั้นตอนการจัดซื้อแม่พันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 96.46 จัดหาพ่อแม่พันธุ์ตามขั้นตอนที่กรมปศุสัตว์กำหนด ร้อยละ 86.72 ไม่มีปัญหาอุปสรรคในการจัดหาพ่อแม่พันธุ์ ร้อยละ 100.00 มีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำระหว่างการจัดซื้อ ร้อยละ 82.30 มีการทำสัญญาซื้อขายระหว่างผู้จำหน่ายกับเกษตรกร

- การจัดซื้อพ่อแม่พันธุ์แพะ ตามโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงแพะ การจัดซื้อพ่อแม่พันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 61.08 จัดซื้อจากพ่อค้าในจังหวัดและหมู่บ้านที่ตั้งกลุ่ม รองลงมาร้อยละ 30.00 ซื้อจากพ่อค้าต่างจังหวัด และร้อยละ 18.75 ซื้อจากประธานกลุ่มซึ่งเป็นผู้จัดซื้อของกลุ่มที่เหลือ ร้อยละ 14.28 ซื้อจากเพื่อนบ้าน โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะได้จัดซื้อตามจำนวนที่กำหนดเฉลี่ยรายละ 29 ตัว เป็นแม่พันธุ์ที่ตั้งท้องและมีลูกติด แพะสาว และแพะพ่อพันธุ์ ละครึ่งไป ในขั้นตอนการจัดซื้อแม่พันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 92.58 จัดหาพ่อแม่พันธุ์ตามขั้นตอนที่กรมปศุสัตว์กำหนด ร้อยละ 53.02 ไม่มีปัญหาอุปสรรคในการจัดหาพ่อแม่พันธุ์ ส่วนที่เหลือร้อยละ 46.98 มีปัญหาอุปสรรคในการจัดหาพ่อแม่พันธุ์ เนื่องจาก ได้รับเงินสินเชื่อล่าช้า และเกษตรกรบางรายยังไม่ได้รับค่าพ่อแม่พันธุ์ ทำให้ต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนอื่น หมุนเวียนก่อน ร้อยละ 92.90 มีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำระหว่างการจัดซื้อ ร้อยละ 86.96 มีการทำสัญญาซื้อขายระหว่างผู้จำหน่ายกับเกษตรกร

การจัดซื้อพ่อแม่พันธุ์ของเกษตรกร กรณีที่มีการทำสัญญา ทุกรายได้ระบุเงื่อนไขรับประกัน กรณีพ่อแม่พันธุ์ตายภายใน 2 สัปดาห์แรกหลังการส่งมอบ และเป็นสาเหตุจากพ่อแม่พันธุ์ที่ซื้อไม่ตรงกับคุณลักษณะที่กำหนด ผู้ขายจะต้องเปลี่ยนทดแทนให้ภายใน 30 วัน

จากขั้นตอน เงื่อนไข กระบวนการจัดหาพันธุ์สัตว์ตามโครงการ สรุปได้ว่า มีความเหมาะสมระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.76 และเมื่อพิจารณาภาพรวมทั้ง 2 กระบวนการของโครงการ พบว่าขั้นตอน เงื่อนไขโครงการฯ การส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ โคเนื้อ และแพะ มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.13 (ตารางที่ 3.6) สำหรับ โครงการฯ ส่งเสริมการทำนาหญ้า ซึ่งมีกระบวนการสนับสนุนสินเชื่อเพียงกระบวนการเดียว ควรปรับปรุงหรือไม่เหมาะสม ค่าคะแนน 1

2.2) การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ขั้นตอน เงื่อนไขการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ (1) จัดทำบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าว (2) ตรวจสอบพื้นที่กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการ (3) จัดทำคู่มือ สำหรับเจ้าหน้าที่ พร้อมทั้งหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเข้าร่วมโครงการ และเอกสารแนะนำสำหรับชาวนาในการดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น (4) จัดประชุมชี้แจงโครงการให้แก่เจ้าหน้าที่ในส่วนกลาง ภูมิภาค และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (5) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจให้แก่เกษตรกร (6) รับสมัครชาวนาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยเป็นผู้มีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเอง และอยู่ในฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร (7) จัดงานวันรณรงค์เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสมมาทำเกษตรกรรมทางเลือกอื่น (8) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารระดับพื้นที่เพื่อพิจารณากลับกรอง ติดตามโครงการ

ตารางที่ 3.6 กระบวนการ ขั้นตอน เงื่อนไข การดำเนินงานโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์

รายการ	หน่วยนับ	การประกอบอาชีพปศุสัตว์				ระดับความเหมาะสม	
		กระบือ	โคเนื้อ	แพะ	เฉลี่ย ^{1/}	คะแนน	แปลผล
1) ความเหมาะสมการสนับสนุนสินเชื่อ	ร้อยละ	58.46	68.95	43.46	63.43	3.54	มาก
1.1) กลุ่มรับสินเชื่อ	ร้อยละ	32.80	50.42	32.00	47.12	2.89	น้อย
1.2) เกษตรกรไม่มีปัญหาการขอสนับสนุนสินเชื่อ	ร้อยละ	84.11	87.47	54.91	79.74	4.19	ปานกลาง
2) ความเหมาะสมการจัดหาพันธุ์สัตว์	ร้อยละ	97.65	94.25	86.01	94.06	4.76	มาก
2.1) จำนวนพันธุ์สัตว์	ตัว/ราย	5	5	29	5 - 29		
เปรียบเทียบเป้าหมาย	ร้อยละ	100.00	100.00	90.63	96.88		
2.2) แหล่งพันธุ์สัตว์ ^{2/}	ร้อยละ	100.00	100.00	100.00	100.00		
- พ่อค้าในจังหวัดและหมู่บ้าน		91.29	88.10	61.08	88.17		
- พ่อค้าต่างจังหวัด			9.92	30.00	8.95		
- ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน		8.71	1.98	14.28	2.95		
- ประธานกลุ่ม				18.75	0.22		
2.3) ดำเนินการตามขั้นตอนได้	ร้อยละ	98.25	96.46	92.58	96.63		
2.4) มีเจ้าหน้าที่แนะนำ	ร้อยละ	100.00	100.00	92.90	99.92		
2.5) ทำสัญญาซื้อขาย	ร้อยละ	87.65	82.30	86.96	83.01		
2.6) ไม่มีปัญหาในการซื้อ	ร้อยละ	100.00	86.72	53.02	87.94		
เฉลี่ย	ร้อยละ	78.05	81.60	64.73	78.75	4.15	ปานกลาง
	คะแนน	4.12	4.26	3.59	4.15		

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ^{1/} ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักประชากรแต่ละโครงการ

^{2/} เกษตรกรซื้อพันธุ์สัตว์ได้จากหลายแหล่ง ถือว่าทุกแหล่งเหมาะสม เนื่องจากผ่านการคัดสรรแล้ว

โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการทำนาหญ้า มีเพียงกระบวนการสนับสนุนสินเชื่อ ซึ่งมีความเหมาะสมระดับน้อยที่สุด

การดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ เป็นไปด้วยดี สามารถปฏิบัติได้ โดยเกษตรกรร้อยละ 96.12 ไม่มีปัญหาในการเข้าร่วมโครงการ แต่ยังมีเกษตรกรร้อยละ 3.88 ที่มีปัญหาอยู่บ้าง เนื่องจากเกิดความสับสนในรายละเอียดโครงการ เอกสารต่างๆ ที่ใช้เป็นหลักฐานในการสมัครเข้าร่วมโครงการ บางส่วนเห็นว่าการแนะนำพืชที่จะทำการปรับเปลี่ยนไม่เหมาะสมกับพื้นที่ของเกษตรกร และบางส่วนเห็นว่า พื้นที่เข้าร่วมโครงการรายละไม่เกิน 5 ไร่ นั้นน้อยเกินไป เกิดความผิดพลาดในการกรอกข้อมูลการรับสมัคร เช่น หมายเลขบัตรประชาชน ชื่อ - สกุล หมายเลขบัญชีธนาคาร จำนวนพื้นที่เข้าร่วมโครงการ เป็นต้น ทำให้การดำเนินงานโครงการล่าช้าออกไป และเกษตรกรบางรายขอยกเลิกการเข้าร่วมโครงการ เพื่อเข้าร่วมโครงการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2559/60 (สนับสนุนไร่ละ 1,000 บาท) เนื่องจากเห็นว่าได้รับประโยชน์เร็วกว่า ทั้งนี้ ถือได้ว่าขั้นตอน เงื่อนไขโครงการมีความเหมาะสมระดับมาก ค่าคะแนน 4.85 (ภาพที่ 3.1)

ภาพที่ 3.1 ความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเป็น
เกษตรกรรมทางเลือกอื่น

ที่มา : จากการสำรวจ

3) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน ประกอบด้วย 3 โครงการ ซึ่งแต่ละโครงการมีขั้นตอน เงื่อนไขในการดำเนินงานแต่ละโครงการ ดังนี้

3.1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560

- การเตรียมการชี้แจงหน่วยงาน มีการชี้แจงทำความเข้าใจโครงการให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในภาพรวม 1 ครั้ง และตั้งคณะทำงานที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนงานในระดับต่างๆ โดยคณะกรรมการฯ ระดับจังหวัด จะเป็นฝ่ายทำความเข้าใจหลักการกับหน่วยงานต่างๆ ที่ร่วมปฏิบัติงานในพื้นที่ และกระจายลงสู่คณะทำงานฯ ระดับต่างๆ ต่อไป ทั้งนี้ ความเข้าใจการดำเนินงานโครงการของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.60

- การเตรียมการชุมชน มีการจัดเวทีชุมชนเพื่อชี้แจงโครงการและรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการในพื้นที่ 1,281 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 101.26 ของเป้าหมายโครงการ (1,265 ตำบล) ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ได้ให้ความเห็นต่อการกำหนดพื้นที่เป้าหมายว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.27 และเกษตรกรได้ให้ความเห็นเรื่องการกำหนดเงื่อนไขการเข้าร่วมโครงการว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.56

- การดำเนินงานกิจกรรมอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นไปตามแผน โดยเจ้าหน้าที่มีความเห็นต่อการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ ได้แก่ การรับสมัครเข้าร่วมโครงการ และการตรวจแปลงที่เข้าร่วมโครงการ ส่วนใหญ่เป็นไปตามแผน การตรวจแปลงที่เข้าร่วมโครงการ มีขั้นตอน เงื่อนไข เหมาะสมมากที่สุด สำหรับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้แก่เกษตรกร ร้อยละ 60 เห็นว่า ลำช้า ร้อยละ 40 เห็นว่า เป็นตามแผน โดยมีความเหมาะสมระดับน้อยที่สุด ค่อนข้างปานกลาง ค่าคะแนน เฉลี่ย 2.60 ทั้งนี้ เกษตรกรเห็นว่า ควรมีการสนับสนุนก่อนอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของเงินสนับสนุน เพราะเกษตรกรต้องลงทุนด้วยเงินทุนตนเองไปก่อนเฉลี่ยตั้งแต่ 1,900 - 4,000 บาทต่อไร่ โดยรวมนับได้ว่า สามารถดำเนินงานได้ทันตามแผนในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 85.33 และความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไขโครงการอยู่ในระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.45 (ตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.7 ความทันเวลาในการดำเนินกิจกรรม และความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข การดำเนินงาน
โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูแล้ง ปี 2560

ประเด็น	การดำเนินงาน (ร้อยละ)		ความเหมาะสมของขั้นตอน/เงื่อนไข	
	ล่าช้า	ทันตามแผน	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1. การเตรียมการชี้แจงหน่วยงาน	6.67	93.33	4.60	มาก
2. การเตรียมการชุมชน/กำหนดพื้นที่เป้าหมาย	6.67	93.33	4.27	มาก
3. การรับสมัครเกษตรกร	-	100.00		
- เงื่อนไขการเข้าร่วมโครงการ			4.56	มาก
5. การตรวจแปลงที่เข้าร่วมโครงการ	-	100.00	4.33	มาก
6. การสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้เกษตรกร	60.00	40.00	2.73	น้อย
เฉลี่ย	14.67	85.33 (มาก)	3.45	ปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

- การส่งเสริมประสานด้านการตลาด เบื้องต้นดำเนินการในลักษณะการให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่แก่เกษตรกรเรื่องของแหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร ตลาดในพื้นที่หรือภายในจังหวัด แต่ไม่ได้เป็นการประสานงานของผู้รับซื้อกับเกษตรกรโดยตรง ทั้งนี้ จากการสำรวจข้อมูลเกษตรกรพบว่า ร้อยละ 91.76 ไม่ได้รับการประสานด้านการตลาดโดยตรง และร้อยละ 8.24 ได้รับการประสานด้านการตลาด

- การติดตามความก้าวหน้า มีการติดตามจากหน่วยงานส่วนกลาง สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตในลักษณะการนิเทศงานและติดตามความก้าวหน้าในภาพรวมอย่างน้อย 1 ครั้ง รวมทั้ง มีการติดตามตรวจเยี่ยมแปลงของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดสุ่มตรวจ ส่วนสำนักงานเกษตรอำเภอจะดำเนินงานตรวจแปลงที่เข้าร่วมโครงการทุกแปลง อย่างน้อย 1 ครั้ง หลังจากมีการปลูกพืชตามโครงการแล้ว

3.2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด

- การเตรียมการดำเนินงานโครงการ หน่วยงานรับผิดชอบประสานขอฐานข้อมูลเกษตรกรจากสำนักงานเกษตรจังหวัด เพื่อคัดเลือกเกษตรกรที่มีคุณสมบัติเข้าร่วมโครงการ โดยเจ้าหน้าที่มีความเห็นว่า ฐานข้อมูลเกษตรกรมีความสมบูรณ์ระดับปานกลาง ด้วยคะแนนเฉลี่ย 3.43 ค่อนข้างน้อย เนื่องจาก บางจังหวัดต้องสำรวจพื้นที่เพิ่มเติม บางจังหวัดต้องขอข้อมูลจากกลุ่มเกษตรกรที่เข้มแข็งโดยตรงด้วย

ทั้งนี้ สถานีพัฒนาที่ดินทุกจังหวัด ได้แต่งตั้งคณะทำงาน และประชุมวางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน 2 - 8 ครั้ง ในแต่ละจังหวัดอย่างน้อยแตกต่างกัน ขึ้นตอน กระบวนการดำเนินงานที่กำหนดไว้เดิม มีความเหมาะสมระดับปานกลาง แต่ได้มีการปรับขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน โดยสามารถแก้ไขปัญหาและดำเนินการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการได้บรรลุเป้าหมาย

- การจัดหาเมล็ดพันธุ์แจกจ่ายเกษตรกร กรมพัฒนาที่ดิน โดยสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5 จังหวัดขอนแก่น เป็นหน่วยงานจัดหาเมล็ดพันธุ์ แต่เนื่องจากเมล็ดพันธุ์ที่มีอยู่ไม่เพียงพอสำหรับแจกจ่ายเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้พร้อมกันทั้งหมด ทำให้ต้องส่งมอบเป็นช่วง ๆ และแจกจ่ายให้แก่สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดเพื่อแจกจ่ายเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการต้องดำเนินการหลายครั้ง เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคม 2559 จนกระทั่งถึงกลางเดือนมกราคม 2560 ซึ่งใช้ระยะเวลาค่อนข้างมาก ทั้งนี้ เกษตรกร ร้อยละ 37.08 และ 24.66 เห็นว่า ช่วงระยะเวลาที่แจกเมล็ดพันธุ์มีความเหมาะสมน้อยที่สุด และไม่เหมาะสม ตามลำดับ มีบางรายคิดเป็นร้อยละ 19.63 และ 19.18 ที่ยืมเมล็ดพันธุ์จากกลุ่ม และได้รับเป็นรุ่นแรก ๆ ในช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2560 เห็นว่า เหมาะสมปานกลาง และมาก ตามลำดับ ทั้งนี้ เกษตรกรร้อยละ 79 เห็นว่า ได้รับเมล็ดพันธุ์เพียงพอ ร้อยละ 21 เห็นว่า ได้รับไม่เพียงพอ เนื่องจากมีพื้นที่มาก บางรายเห็นว่า ควรใช้เมล็ดพันธุ์มากกว่า 5 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 3.8)

ตารางที่ 3.8 ความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด

รายการ	ร้อยละ	ระดับความเหมาะสม/เพียงพอ	
		คะแนน	แปลผล
1) การคัดเลือกเกษตรกร		3.43	ปานกลาง
2) ความเหมาะสมของช่วงเวลาการแจกเมล็ดพันธุ์	100.00	3.19	น้อย
มาก	19.18		
ปานกลาง	19.63		
น้อย	24.66		
น้อยที่สุด	34.25		
ไม่เหมาะสมมาก	2.28		
3) ความเพียงพอของเมล็ดพันธุ์	100.00	4.16	ปานกลาง
เพียงพอ	79.00		
ไม่เพียงพอ	21.00		
เฉลี่ย		3.59	ปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กระบวนการดำเนินงานโครงการที่สำคัญและนำมาพิจารณา ได้แก่ (ตารางที่ 3.9)

- การเตรียมการ ประกอบด้วย การกำหนดเงื่อนไขพื้นที่โครงการ ต้องเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะสมกับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ฤดูแล้งหลังนาในเขตชลประทาน มีน้ำเพียงพอตลอดฤดูเพาะปลูก ทั้งนี้ เกษตรกรในโครงการทุกรายใช้พื้นที่นาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ แต่พื้นที่ดังกล่าวในช่วงฤดูแล้งได้มีการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ กัน ได้แก่ ทำนาปรัง ปลูกข้าวโพด และปลูกพืชอื่น เงื่อนไขการปฏิบัติของเกษตรกร ได้แก่ (1) การใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พันธุ์ลูกผสม (F1) เกษตรกรทุกรายใช้พันธุ์ดังกล่าว แต่มีแหล่งเมล็ดพันธุ์มาจากหลายแหล่ง ได้แก่ เกษตรกรร้อยละ 59.84 ซื้อมาจากสหกรณ์ในพื้นที่ ร้อยละ 24.59 ซื้อมาจากภาคเอกชน

ตัวแทนจำหน่าย เช่น บริษัท มอนซานโต้ ไทยแลนด์ จำกัด บริษัทกรุงเทพโปรดิวส์ (มหาชน) เป็นต้น ร้อยละ 15.57 ซื้อจากตลาด ร้านค้าทั่วไปในชุมชน ซึ่งบางแหล่งไม่สามารถตรวจสอบได้ว่า ได้ขึ้นทะเบียนที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืชกับกรมวิชาการเกษตร ซึ่งเป็นสมาชิกของสมาคมผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ฯ หรือไม่ (2) ไม่เผาตอซัง เงื่อนไขนี้เกษตรกรที่ร่วมโครงการยังปฏิบัติไม่ได้ตามเงื่อนไขทุกราย โดยร้อยละ 64.04 เผาตอซัง ซึ่งให้เหตุผลว่า พางข้าวมาก ไถพรวนดินยาก หยอดเมล็ดพันธุ์ได้ยาก และหากไม่เผา มีราในพางข้าว ยกร่องยาก ร้อยละ 35.96 ไม่เผาตอซัง ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามเงื่อนไขโครงการ

- การสนับสนุนสินเชื่อ เกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนสินเชื่อให้ความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ (1) ระยะเวลาการจ่ายเงินกู้ (3 งวด) เหมาะสมมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.98 โดยบางรายเห็นว่า ขั้นตอนยุ่งยาก ต้องทำเรื่องขออนุมัติแต่ละงวด ยุ่งยากในการรับเงิน ไม่สะดวก ควรอนุมัติครั้งเดียว (2) อัตราดอกเบี้ยเหมาะสมมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.37 แต่ยังมีบางรายเห็นว่า แพงเกินไป อยากให้ดอกเบี้ยต่ำกว่านี้ ไม่มีสิ่งจูงใจเมื่อเทียบกับการกู้แบบปกติ (3) ขั้นตอน/วิธีการอนุมัติสินเชื่อ เหมาะสมมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.34 มีบางรายที่เห็นว่า ยุ่งยาก หลายขั้นตอน ต้องหาคนค้ำประกัน (4) ระยะเวลาชำระหนี้เงินกู้เหมาะสมมาก ด้วยคะแนนเฉลี่ย 4.51 บางรายเห็นว่า เหมาะสมน้อยที่สุดหรือไม่เหมาะสม เนื่องจาก ระยะเวลาการชำระคืนเร็วเกินไป ควรยืดออกไปเป็น 8 เดือนถึง 1 ปี

ตารางที่ 3.9 ความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไข โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

รายการ	การปฏิบัติ (ร้อยละ)		ระดับความเหมาะสม	
	ได้	ไม่ได้	ค่าคะแนน	แปลผล
1) ขั้นตอนเตรียมการ	78.65	21.35	4.15	ปานกลาง
- เงื่อนไขพื้นที่โครงการ	100.00	-	5.00	มาก
- การใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พันธุ์ลูกผสม (F1)	100.00	-	5.00	มาก
- ไม่เผาตอซัง	35.96	64.04	2.44	น้อยที่สุด
2) การสนับสนุนสินเชื่อ^{1/}	-	-	4.30	มาก
- ระยะเวลาการจ่ายเงินกู้			3.98	ปานกลาง
- อัตราดอกเบี้ย			4.37	มาก
- ขั้นตอน/วิธีการอนุมัติสินเชื่อ			4.34	มาก
- ระยะเวลาชำระหนี้เงินกู้			4.51	มาก
เฉลี่ย			4.23	มาก

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ^{1/} มีเฉพาะข้อมูลความเหมาะสม/ความพึงพอใจ

สรุปภาพรวมมาตรการ จากการประเมินกระบวนการดำเนินงานแต่ละโครงการ ซึ่งมีลักษณะกิจกรรมหลักที่แตกต่างกัน นำมาพิจารณาประมวลสรุปในระดับโครงการและมาตรการ พบว่า ความเหมาะสมของขั้นตอน เงื่อนไขในการดำเนินงานโครงการ มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.72 แยกเป็น ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพข้าว ขั้นตอน เงื่อนไข ในการดำเนินงานมีความเหมาะสมระดับน้อยที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.11 โดยโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดีฯ มีความเหมาะสม

ในระดับปานกลาง แต่โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ๆ ขึ้นตอน เงื่อนไข มีความเหมาะสมน้อยที่สุด ซึ่งในช่วงระหว่างการทำงานในระยะเวลาแรกเริ่มโครงการพบปัญหาด้าน กระบวนการ ทำให้ไม่มีความคืบหน้าการดำเนินงานโครงการ และต้องยกเลิกโครงการไปในที่สุด ด้านการลด พื้นที่ปลูกข้าว 8 โครงการ ขึ้นตอน เงื่อนไขโครงการ มีความเหมาะสมในระดับปานกลางถึงมาก ค่าคะแนน เฉลี่ย 3.45 - 4.85 สามารถดำเนินงานโครงการไปได้ ยกเว้นโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อ ส่งเสริมการทำนาหญ้า ซึ่งเป็นโครงการที่มีขึ้นตอน เงื่อนไข การดำเนินงานเช่นเดียวกับการส่งเสริมการเลี้ยง กระบือ โคเนื้อ และแพะ แต่เนื่องจากเงื่อนไขการทำงานในพื้นที่ กำหนดให้เกษตรกรต้องลงทุนปลูกหญ้า ก่อนจึงได้รับการพิจารณาสินเชื่อ ประกอบกับเกษตรกรไม่มั่นใจในอาชีพทำนาหญ้า จึงมีกลุ่มเป้าหมายน้อยและ ถอนตัวไปในที่สุด

ตารางที่ 3.10 สรุปภาพรวมความเหมาะสมของขึ้นตอน เงื่อนไข การปฏิบัติงานโครงการ ตามมาตรการ ช่วยเหลือเกษตรกรฯ

มาตรการ/โครงการ	ระดับความเหมาะสม	
	ค่าคะแนน	แปลผล
ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว	2.11	น้อยที่สุด
1) สนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีฯ	3.21	ปานกลาง
2) สนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ๆ	1.00	ไม่เหมาะสม/ควรปรับปรุง
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:		
- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น	3.56	ปานกลาง
1) การเลี้ยงกระบือ	4.12	ปานกลาง
2) การเลี้ยง โคเนื้อ	4.26	มาก
3) การเลี้ยงแพะ	3.59	ปานกลาง
4) การทำนาหญ้า	1.00	ไม่เหมาะสม/ควรปรับปรุง
5) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	4.85	มาก
- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน	3.76	ปานกลาง
1) ปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลายฯ	3.45	ปานกลาง
2) ปลูกพืชปุ๋ยสด	3.59	ปานกลาง
3) ส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	4.23	มาก
เฉลี่ย^{1/}	3.72	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ^{1/}ค่าเฉลี่ย คำนวณน้ำหนักเท่ากันทุกโครงการ

3.3 การประเมินผลได้ (Outputs Evaluation)

เป็นการพิจารณาผลได้ (Outputs) ที่เกิดจากปัจจัยนำเข้า และการดำเนินงานตามกิจกรรมของโครงการ ดังนี้

3.3.1 เกษตรกรและพื้นที่ร่วมโครงการ

จากกระบวนการ กิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ มีเกษตรกรสมัครและผ่านการตรวจสอบสิทธิ์รับรองสิทธิ์ ให้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 163,882 ราย พื้นที่ 1,280,616.27 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 42.98 และ 34.52 ของเป้าหมายเกษตรกร 381,333 ราย และพื้นที่ 3,710,000 ไร่ ตามลำดับ นับได้ว่า ผลการดำเนินงานเกษตรกรเข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านพื้นที่อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยไม่รวมโครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ฯ ซึ่งเป็นการสนับสนุนสินเชื่อผ่านกลุ่ม และต่อมาโครงการได้ยกเลิกไป ทั้งนี้ รายละเอียดผลการเข้าร่วมโครงการของเกษตรกรและพื้นที่แต่ละโครงการ มีดังนี้ (ตารางที่ 3.11)

1) **ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว** ดำเนินการได้บรรลุเป้าหมายในโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60 ส่วนโครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60 มีความคืบหน้าในการดำเนินงานโครงการน้อย

1.1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60 ดำเนินการใน 21 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 91.30 ของเป้าหมาย 23 จังหวัด เกษตรกร 71,727 ครัวเรือน ร้อยละ 112.07 ของเป้าหมายโครงการ สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 และ กข15 จำนวน 7,857 ตัน ปลูกในพื้นที่ 637,962 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 99.68 ของเป้าหมายพื้นที่ 640,000 ไร่

1.2) โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60 ธ.ก.ส. ได้รับรายชื่อกลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ที่ผ่านการพิจารณาของคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด 66 กลุ่ม จ่ายสินเชื่อแล้ว 53 กลุ่ม ร้อยละ 12.44 ของเป้าหมาย 426 กลุ่ม (ไม่สามารถระบุจำนวนพื้นที่ในโครงการได้)

2) **ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น** เกษตรกรและพื้นที่เข้าร่วมโครงการต่ำกว่าเป้าหมายมาก คิดเป็นร้อยละ 23.01 และ 21.75 ของเกษตรกรและพื้นที่เป้าหมาย ตามลำดับ เนื่องจาก เกษตรกรใช้สิทธิ์เข้าร่วมโครงการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต้นทุนการผลิตแก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวไร่ละ 1,000 บาท ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกัน โดยในส่วนของโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ 4 โครงการ เป็นข้อมูลเดือนกันยายน 2561 ซึ่งเป็นเกษตรกรรายเดิมที่ดำเนินงานต่อเนื่องจากปีแรก (ปี 2559) ซึ่งมีจำนวนลดลงเนื่องจาก เกษตรกรบางรายถอนตัวจากโครงการ โดยแต่ละโครงการมีเกษตรกรและพื้นที่ร่วมโครงการ ดังนี้

2.1) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ ดำเนินการโครงการใน 24 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 43.64 ของเป้าหมาย 55 จังหวัด เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 1,369 ราย ปรับเปลี่ยนพื้นที่จัดทำแปลงหญ้าและระบบน้ำ ในพื้นที่ 6,580 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 27.38 และ 26.32 ของเป้าหมายเกษตรกร 5,000 ราย และพื้นที่ 25,000 ไร่ ตามลำดับ

2.2) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ดำเนินงานโครงการใน 37 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 67.27 ของเป้าหมาย 55 จังหวัด เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 9,698 ราย ปรับเปลี่ยนพื้นที่การผลิต 48,490 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.41 เท่ากัน ของเป้าหมายเกษตรกร 24,000 ราย และพื้นที่ 120,000 ไร่ ตามลำดับ

2.3) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงแพะ ดำเนินงานโครงการใน 8 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 14.55 ของเป้าหมาย 55 จังหวัด มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 133 ราย โดยมีพื้นที่ปรับเปลี่ยน 665 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.60 เท่ากัน ของเป้าหมายเกษตรกร 500 ราย และพื้นที่ 2,500 ไร่ ตามลำดับ

2.4) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมทำนาหญ้า มีแผนดำเนินการ 55 จังหวัด พื้นที่ 2,500 ไร่ เกษตรกร 50 กลุ่ม ในช่วงแรกเริ่มโครงการ เกษตรกรสมัครเข้าร่วมโครงการ 2 จังหวัด 4 กลุ่ม 31 ราย พื้นที่ 154 ไร่ ต่อมาในช่วงปลายปีงบประมาณ 2560 ปรากฏว่า เกษตรกรขอถอนตัวไม่เข้าร่วมโครงการ จากที่ดำเนินงานบางส่วนไปแล้ว

2.5) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ดำเนินการโครงการใน 34 จังหวัด รับสมัครเกษตรกรทั้งสิ้น 39,902 ราย พื้นที่ 180,726 ไร่ เกษตรกรผ่านการพิจารณาคุณสมบัติ 16,191 ราย รวมทั้งสิ้น 69,195 ไร่ ภายหลังมีเกษตรกรแจ้งยกเลิก และคืนเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการให้กับ ธ.ก.ส. เนื่องจากประสงค์เข้าร่วมโครงการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2559/60 (ไร่ละ 1,000 บาท) และบางส่วนไม่ประสงค์เข้าร่วมโครงการใดๆ รวมจำนวน 1,158 ราย คงเหลือเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 15,033 ราย ดำเนินการปรับเปลี่ยนพื้นที่ รวม 68,240.50 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.90 และ 16.25 ของเป้าหมายเกษตรกร 84,000 ราย และพื้นที่ 420,000 ไร่ ไม่บรรลุเป้าหมายของโครงการ เนื่องจาก เกษตรกรที่มีคุณสมบัติตามที่โครงการกำหนดมีค่อนข้างน้อย เกษตรกรบางรายมีพื้นที่ทำการเกษตรน้อย จึงไม่ต้องการลดพื้นที่ปลูกข้าว รวมทั้งเกษตรกรบางรายมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องชนิดพืชทางเลือก ทำให้ไม่สมัครเข้าร่วมโครงการ ประกอบกับในห้วงเวลาเดียวกันมีโครงการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2559/60 ซึ่งเป็นมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรฯ ด้านการเงินของ ธ.ก.ส. ทำให้เกษตรกรมีทางเลือกในการเข้าร่วมโครงการเพียงโครงการใดโครงการหนึ่ง

3) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว : - การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชอื่น/พืชหมุนเวียน เกษตรกรและพื้นที่เข้าร่วมโครงการ คิดเป็นร้อยละ 32.42 และ 20.75 ของเป้าหมาย นับว่าบรรลุเป้าหมายในระดับน้อยที่สุด ดังรายละเอียดแต่ละโครงการ ดังนี้

3.1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 ดำเนินการใน 20 จังหวัดลุ่มน้ำเจ้าพระยา กระบวนการ ขั้นตอน การสมัครและคัดเลือกเกษตรกรมีหลายขั้นตอน โดยมีผลการดำเนินงาน ดังนี้ (1) เกษตรกรสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ 66,800 ราย คิดเป็นร้อยละ 111.33 ของเป้าหมาย (60,000 ราย) และพื้นที่ 323,000 ไร่ หรือร้อยละ 107.67 ของเป้าหมาย (300,000 ไร่) (2) เกษตรกรที่ยืนยันการเพาะปลูกตามโครงการ 38,652 ราย คิดเป็นร้อยละ 64.42 ของเป้าหมาย พื้นที่ 185,649.25 ไร่ ร้อยละ 61.88 ของเป้าหมาย (3) ผ่านการรับรองสิทธิ์ชาวนาของคณะกรรมการบริหารโครงการฯ ระดับจังหวัด จำนวน 37,428 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.38 พื้นที่ 175,641.75 ไร่ ร้อยละ 58.55 ของเป้าหมาย (4) เกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการผลิตพืชทดแทน (จ่ายจริง) จำนวน 36,900 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.50 ของเกษตรกรเป้าหมาย 60,000 ราย พื้นที่ 175,219.50 ไร่ ร้อยละ 58.41 ของพื้นที่เป้าหมาย หรือประมาณ ร้อยละ 95.47 ของพื้นที่เกษตรกรที่ยืนยันการเพาะปลูก

3.2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด ดำเนินการใน 19 จังหวัด เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ จำนวน 12,477 ราย พื้นที่ 194,510.27 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 97.26 ของพื้นที่เป้าหมาย 200,000 ไร่ พื้นที่เข้าร่วมโครงการเฉลี่ย 15.59 ไร่ต่อครัวเรือน โดยแต่ละจังหวัดมีการปรับจำนวนเป้าหมายพื้นที่หลังจากเปิดรับสมัคร เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ กำหนดเป็นพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ ร้อยละ 25 ของพื้นที่ร่วมโครงการแต่ละราย คิดเป็น 48,716.16 ไร่ ที่เหลือเป็นพื้นที่ไถกลบ 145,794.11 ไร่

3.3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ร่วมโครงการ 29 จังหวัด ร้อยละ 82.86 ของจังหวัดเป้าหมาย 35 จังหวัด รวมพื้นที่ 148,949 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.45 ของเป้าหมาย 2 ล้านไร่ ร้อยละ 56.78 ของพื้นที่ที่สมัครเข้าร่วมโครงการ 262,304 ไร่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทุกรายมีคุณสมบัติตามที่โครงการกำหนด จำนวน 16,545 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.21 ของเกษตรกรที่สมัคร 27,941 ราย เนื่องจากกำหนดเป้าหมายไว้สูงมาก กิจกรรมโครงการเป็นการสนับสนุนสินเชื่อ เกษตรกรบางส่วนที่สมัครแล้วถอนตัวไปเข้าร่วมโครงการอื่นที่ได้รับการสนับสนุนแบบให้เปล่า ซึ่งเห็นผลประโยชน์ชัดเจนกว่า ประกอบกับมีน้ำเพียงพอปลูกข้าวนาปรัง

ตารางที่ 3.11 เกษตรกรและพื้นที่ร่วมโครงการ ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปี 2559/60 (ด้านการผลิต)

มาตรการ/โครงการ	เกษตรกร (ราย)			พื้นที่ (ไร่)		
	เป้าหมาย	ผล	ร้อยละ	เป้าหมาย	ผล	ร้อยละ
ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว	64,000	71,727	112.07	640,000.00	637,962.00	99.68
1) สนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิฯ	64,000	71,727	112.07	640,000.00	637,962.00	99.68
2) สนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60	426 กลุ่ม	53 กลุ่ม	12.44	-	-	-
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:	317,333	92,155	43.48	3,070,000.00	642,654.27	20.93
- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น	114,000	26,233	23.01	570,000.00	123,975.50	21.75
1) การเลี้ยงกระบือ	5,000	1,369	27.38	25,000.00	6,580.00	26.32
2) การเลี้ยง โคเนื้อ	24,000	9,698	40.41	120,000.00	48,490.00	40.41
3) การเลี้ยงแพะ	500	133	26.60	2,500.00	665.00	26.60
4) การทำนาหญ้า	500	-	-	2,500.00	-	-
5) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	84,000	15,033	17.90	420,000.00	68,240.50	16.25
- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไปปลูกพืชหมุนเวียน	203,333	65,922	32.42	2,500,000.00	518,678.77	20.75
1) ปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลายๆ	60,000	36,900	61.50	300,000.00	175,219.50	58.41
2) ปลูกพืชปุ๋ยสด	10,000	12,477	124.77	200,000.00	194,510.27	97.26
3) ส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	133,333 ^{1/}	16,545	12.41	2,000,000.00	148,949.00	7.45
รวม	381,333	163,882	42.98	3,710,000.00	1,280,616.27	34.52

ที่มา: รายงานของหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ โครงการที่ 3 - 6 ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2561

หมายเหตุ : ^{1/} เป้าหมายเกษตรกรคำนวณจากเป้าหมายพื้นที่โครงการ 2 ล้านไร่ สนับสนุนเกษตรกรรายละ 15 ไร่

3.3.2 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ และค่าใช้จ่ายปรับเปลี่ยนการผลิต

กิจกรรมหลักตามโครงการ ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรฯ เป็นการสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ หรือค่าใช้จ่ายในการปรับเปลี่ยนการผลิตให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแต่ละรายโดยตรง ผลจากการดำเนินงานทำให้เกษตรกรได้รับปัจจัยการผลิต และเงินทุนในการปรับเปลี่ยนการผลิต จากการพิจารณาการสนับสนุนสินเชื่อหรือปัจจัยการผลิต ใช้เป้าหมายเกษตรกรที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นกลุ่มที่จะได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่อเนื่องของโครงการต่อไป โดยมีรายละเอียดแต่ละด้าน/โครงการ ดังนี้

1) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

ประกอบด้วย 2 โครงการ ซึ่งมีลักษณะกิจกรรมหลักแตกต่างกันชัดเจน โดยโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดีฯ เป็นการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแบบให้เปล่า

ส่วนโครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ฯ เป็นการสนับสนุนสินเชื่อเพียงอย่างเดียว ซึ่งดำเนินการได้น้อย ทำให้ผลการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและสินเชื่อ ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต บรรลุเป้าหมายกิจกรรมในระดับปานกลาง ร้อยละ 67.43 ของเป้าหมายกิจกรรม (ตารางที่ 3.12)

1.1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60
 กรมการข้าว โดย ศูนย์วิจัยข้าว และศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งเป็นหน่วยงานในระดับพื้นที่ ได้สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ตามโครงการกำหนดให้สนับสนุน ไม่เกิน 125 กิโลกรัม/ครัวเรือน ดำเนินการได้ 7,857 ตัน เกษตรกรได้รับสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ เฉลี่ย 109.54 กิโลกรัมต่อครัวเรือน บางรายได้รับเมล็ดพันธุ์เพียง 25 50 75 และ 100 กิโลกรัม เนื่องจากปลูกข้าวไปก่อนหน้านี้แล้ว มีพื้นที่เหลือปลูกตามโครงการไม่เพียงพอ จึงขอรับเมล็ดพันธุ์เพียงบางส่วน

1.2) โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60
 ธ.ก.ส. ได้รับรายชื่อกลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ที่ผ่านการพิจารณาของคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด 66 กลุ่ม จ่ายสินเชื่อแล้ว 53 กลุ่ม วงเงินสินเชื่อ 133.55 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 12.44 และ 50.40 ของเป้าหมายกลุ่มที่ได้รับอนุมัติ และวงเงินสินเชื่อกลุ่ม ตามลำดับ ซึ่งนับว่าผลการดำเนินงานต่ำมาก

ตารางที่ 3.12 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/สินเชื่อ ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

โครงการ/กิจกรรมหลัก	หน่วยนับ	เป้าหมายของกิจกรรม ^{1/}	ผลดำเนินงาน		ระดับความสำเร็จ
			จำนวน	ร้อยละ	
1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดีฯ				103.43	มาก
- สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าว	ครัวเรือน	64,000	71,727	112.07	มาก
	กก./ครัวเรือน	ไม่เกิน 125 กก.	109.54	100.00	มาก
	ตัน	8,000	7,857	98.21	มาก
2) โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60				31.42	น้อยที่สุด
- สนับสนุนสินเชื่อเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการทำนา ปีการผลิต 2559/60	กลุ่ม/แห่ง	426	53	12.44	ควรปรับปรุง
	ล้านบาท	265.00	133.55	50.40	น้อย
เฉลี่ย				67.43	ปานกลาง

ที่มา: รายงานของหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ

หมายเหตุ: ^{1/} เป้าหมายของกิจกรรม หมายถึง เป้าหมายเฉพาะของกิจกรรมนั้น ๆ ที่ต้องดำเนินการ เช่น บางกิจกรรมต้องใช้ผลจากกิจกรรมก่อนหน้าเป็นเป้าหมาย เกษตรกรต้องสมัครเข้าร่วมโครงการ และผ่านการอนุมัติ ตรวจสอบสิทธิ์ก่อนได้รับการสนับสนุนสินเชื่อ เป็นต้น

2) **ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:-** การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น โดยในส่วนของโครงการส่งเสริมเพื่อประกอบอาชีพปศุสัตว์ 4 โครงการ มีเงื่อนไขการขอสินเชื่อ คือ เกษตรกร ต้องรวมกันเป็นกลุ่ม (วิสาหกิจ กลุ่มนิติบุคคล สหกรณ์) และต้องกู้เงินจาก ธ.ก.ส. ในนามกลุ่ม ลักษณะ ค้ำประกันกลุ่ม ส่งผลให้คณะกรรมการจะต้องรับผิดชอบเงินกู้ร่วมกัน ทำให้เกษตรกรบางรายไม่ต้องการ รับผิดชอบ บางกรณีสมาชิกกลุ่มเกษตรกรบางรายไม่ผ่านการพิจารณาทำให้รวมกลุ่มไม่ได้ สมาชิกไม่ครบ ส่งผลให้เกษตรกรในกลุ่มที่ประสงค์จะเสนอขอสินเชื่อไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้เช่นกัน ผลการสนับสนุน สินเชื่อและปัจจัยการผลิต บรรลุเป้าหมายกิจกรรมระดับน้อย เฉลี่ยร้อยละ 43.87 โดยมีรายละเอียดแต่ละ โครงการ ดังนี้ (ตารางที่ 3.13)

2.1) **โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ** สนับสนุน สินเชื่อ เพื่อเป็นค่าแม่กระบือและค่าจัดสร้างโรงเรือนเลี้ยงกระบือ เป้าหมายสินเชื่อ 500 กลุ่ม วงเงิน 1,500 ล้านบาท (ค่าแม่พันธุ์กระบือรายละไม่เกิน 50,000 บาท ค่าจัดสร้างโรงเรือนเลี้ยงกระบือรายละ 50,000 บาท ไม่เกินกลุ่มละ 3 ล้านบาท) เกษตรกรได้รับสินเชื่อแล้ว 164 กลุ่ม จำนวน 377.79 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 32.80 และ 76.79 ของกลุ่มเป้าหมาย 500 กลุ่ม และวงเงินสินเชื่อเป้าหมาย 492 ล้านบาท (คำนวณจากวงเงิน ตามสิทธิ์การได้รับสินเชื่อของกลุ่มที่เสนอขอกลุ่มละ 3 ล้านบาท) ตามลำดับ สนับสนุนค่าจัดทำแปลงหญ้าและ ระบบน้ำ คิดเป็นร้อยละ 32.04 ของเป้าหมายเกษตรกร 5,000 ราย และพื้นที่ 25,000 ไร่ ทั้งนี้ เกษตรกรได้นำ สินเชื่อไปจัดหากระบือแม่พันธุ์ จัดสร้างโรงเรือนเลี้ยงกระบือ ผสมเทียมกระบือ จัดเตรียมและขนย้ายท่อนพันธุ์ หญ้า จัดทำแปลงหญ้าและระบบน้ำ โดยเจ้าหน้าที่ติดตามงาน และมีกิจกรรมการทำเครื่องหมายประจำตัว กระบือ (ไมโครชิพ) และบางส่วนได้ทยอยชำระเงินกู้บ้างแล้ว

2.2) **โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ** สนับสนุน สินเชื่อ เพื่อเป็นค่าแม่โคเนื้อและค่าจัดสร้างโรงเรือนเลี้ยงโคเนื้อ เป้าหมายสินเชื่อ 2,400 กลุ่ม วงเงิน 9,000 ล้านบาท (ค่าแม่พันธุ์โคเนื้อรายละไม่เกิน 65,000 บาท ค่าจัดสร้างโรงเรือนเลี้ยงโคเนื้อรายละ 50,000 บาท) เกษตรกรได้รับสินเชื่อแล้ว 1,210 กลุ่ม วงเงิน 2,396.95 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 50.42 และ 49.52 ของ กลุ่มเป้าหมาย และวงเงินสินเชื่อเป้าหมาย 4,800 ล้านบาท ตามลำดับ และสนับสนุนค่าจัดทำแปลงหญ้าและ ระบบน้ำให้แก่เกษตรกร 11,744 ราย พื้นที่ 58,720 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48.93 ของเป้าหมาย ทั้งนี้ เกษตรกร ได้นำสินเชื่อจัดหาโคเนื้อแม่พันธุ์ สร้างโรงเรือนเลี้ยงโคเนื้อ จัดเตรียมและขนย้ายท่อนหญ้าพันธุ์ และเจ้าหน้าที่ ได้ส่งเสริมการทำเครื่องหมายประจำตัวโคเนื้อ ผสมเทียมโคเนื้อ ติดตามงานอย่างต่อเนื่อง

2.3) **โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงแพะ** สนับสนุนสินเชื่อ เพื่อเป็นค่าพันธุ์แพะและค่าก่อสร้างโรงเรือน ระบบน้ำ เป้าหมายสินเชื่อ 50 กลุ่ม 500 ราย วงเงิน 116 ล้านบาท (สำหรับเป็นค่าพันธุ์แพะรายละไม่เกิน 132,000 บาท ค่าก่อสร้างโรงเรือน แปลงพืชอาหารสัตว์ ระบบน้ำ เครื่องสับพืชอาหารสัตว์ ถังพลาสติกสำหรับหมักพืชอาหารสัตว์รายละ 100,000 บาท สินเชื่อกลุ่มละไม่เกิน 2.5 ล้านบาท) เกษตรกรได้รับสินเชื่อแล้ว 16 กลุ่ม วงเงิน 26.44 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 32.00 และ 66.10 ของกลุ่มเป้าหมาย และวงเงินสินเชื่อเป้าหมาย 40 ล้านบาท ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีการจัดเตรียมและขน

ย้ายท่อนพันธุ์หญ้า จัดทำแปลงหญ้าและระบบน้ำ 170 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.00 ของเป้าหมาย 500 ราย และเจ้าหน้าที่ได้รับติดตามงาน ดูแลสุขภาพแพะอย่างต่อเนื่อง

2.4) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมทำนาหญ้า สนับสนุนสินเชื่อเพื่อเป็นค่าเตรียมดิน ค่าแรงงานปลูกหญ้า และค่าเครื่องหั่นสับพืชอาหารสัตว์ เป้าหมาย 50 กลุ่ม วงเงินสินเชื่อ 70 ล้านบาท เกษตรกรสมัครเข้าร่วมโครงการ 4 กลุ่ม วงเงินสินเชื่อ 4.34 ล้านบาท และได้รับการสนับสนุนค่าวางระบบน้ำ 31 ราย พื้นที่ 155 ไร่ แต่ต่อมาเกษตรกรขอถอนตัวไม่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด เนื่องจากติดเงื่อนไขการค้ำประกันเงินกู้

2.5) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น โครงการมีเป้าหมายสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการปรับเปลี่ยนพื้นที่และปัจจัยการผลิตด้านพืช สนับสนุนค่าพันธุ์สัตว์น้ำ สนับสนุนค่าพันธุ์สัตว์ปีก ได้ตามความต้องการของเกษตรกร ผลการดำเนินงาน ด้านการสนับสนุนเงินอุดหนุน ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงพื้นที่ สร้างระบบน้ำ (ไร่ละ 2,000 บาท ไม่เกินรายละ 5 ไร่) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทุกรายได้รับเงินอุดหนุนแล้ว 15,033 ราย คิดเป็นร้อยละ 92.85 ของเกษตรกรที่ผ่านการพิจารณาคุณสมบัติให้เข้าร่วมโครงการ เกษตรกรได้รับเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงพื้นที่ สร้างระบบน้ำเฉลี่ย 9,080 บาทต่อราย ด้านความเพียงพอของเงินอุดหนุน เกษตรกรร้อยละ 34.48 เห็นว่า เงินสนับสนุนเพียงพอต่อการปรับปรุงพื้นที่ ส่วนเกษตรกรร้อยละ 65.52 เห็นว่า ไม่เพียงพอ เนื่องจาก การปรับปรุงพื้นที่และสร้างระบบน้ำต้องลงทุนค่อนข้างสูง ต้องใช้เงินทุนส่วนตัวเพิ่มเติมในการปรับปรุงพื้นที่เฉลี่ย 10,140.38 บาทต่อราย ทั้งนี้ เกษตรกรที่ได้การอุดหนุนปรับพื้นที่ ได้รับการสนับสนุนเงินอุดหนุนค่าปัจจัยการผลิต (ไร่ละ 3,000 บาท รายละ ไม่เกิน 5 ไร่) ค่าใช้จ่ายการเลี้ยงปลา (รายละ 2,300 บาท) และค่าใช้จ่ายการเลี้ยงสัตว์เล็ก (รายละ 2,844 บาท) (ตารางที่ 3.13)

3) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน

ประกอบด้วย 3 โครงการ ผลการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายกิจกรรมในระดับมาก ร้อยละ 93.06 โดย 2 โครงการเป็นการสนับสนุนแบบให้เปล่า ได้แก่ โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลายๆ และโครงการปลูกพืชปุ๋ยสด ซึ่งดำเนินการได้เกือบครบตามเป้าหมายกิจกรรม ส่วนโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นโครงการสนับสนุนเงินทุน/สินเชื่อ เป็นการสนับสนุนรายบุคคล สามารถดำเนินการได้ในระดับมาก เพราะเกษตรกรที่ยื่นกู้ส่วนใหญ่เป็นไปตามเงื่อนไขได้รับอนุมัติเงินกู้อย่างรวดเร็ว (ตารางที่ 3.14)

ตารางที่ 3.13 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่
ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น

โครงการ/กิจกรรมหลัก	หน่วยนับ	เป้าหมาย ของกิจกรรม	ผลดำเนินงาน		ระดับ ความสำเร็จ
			จำนวน	ร้อยละ	
1) ส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ				43.42	น้อย
- สนับสนุนสินเชื่อ (ค่ากระบือ สร้างโรงเรือน)	กลุ่ม ล้านบาท	500 492	164 377.79	32.80 76.79	น้อยที่สุด ปานกลาง
- สนับสนุนค่าจัดทำแปลงหญ้า และระบบน้ำ	ราย ไร่	5,000 25,000	1,602 8,010	32.04 32.04	น้อยที่สุด น้อยที่สุด
2) ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ				49.45	น้อย
- สนับสนุนสินเชื่อ (ค่าแม่โคเนื้อ ค่าโรงเรือน)	กลุ่ม ล้านบาท	2,400 4,840	1,210 2,396.95	50.42 49.52	น้อย น้อย
- สนับสนุนค่าจัดทำแปลงหญ้า และระบบน้ำ	ราย ไร่	24,000 120,000	11,744 58,720	48.93 48.93	น้อย น้อย
3) ส่งเสริมการเลี้ยงแพะ				39.68	น้อยที่สุด
- สนับสนุนสินเชื่อ (ค่าพันธุ์แพะ สร้างโรงเรือน ระบบน้ำ)	กลุ่ม ล้านบาท	50 40	16 26.44	32.00 66.10	น้อยที่สุด ปานกลาง
- จัดทำแปลงพืชอาหารสัตว์ เครื่องสับ และอุปกรณ์ทำอาหารสัตว์	ราย ไร่	500 2,500	170 665	34.00 26.60	น้อยที่สุด น้อยที่สุด
4) ส่งเสริมการทำนาหญ้า				-	ควรปรับปรุง
- สนับสนุนสินเชื่อ (ค่าเตรียมดิน ค่าแรงงานปลูกหญ้า และค่าเครื่องหั่นสับพืชอาหารสัตว์)	กลุ่ม ล้านบาท	50 4.34	4 -	เกษตรกร 2 จังหวัด 2 กลุ่ม 31 ราย อนุมัติ จากโครงการ	ควรปรับปรุง ควรปรับปรุง
- สนับสนุนค่าวางระบบน้ำ	ราย ไร่	500 2,500	31 155		ควรปรับปรุง ควรปรับปรุง
5) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น				86.82	มาก
- สนับสนุนค่าใช้จ่ายปรับเปลี่ยนพื้นที่ ค่าปัจจัยการผลิตด้านพืช ค่าพันธุ์สัตว์น้ำ ค่าพันธุ์สัตว์ปีก	ราย ล้านบาท	16,191 488.06	15,033 394.28	92.85 80.78	มาก มาก
เฉลี่ย				43.87	น้อย

ที่มา: รายงานของหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ และการคำนวณ โครงการที่ 1 - 4 ข้อมูล ณ กันยายน 2561 (ปีที่ 2 ของโครงการ)
หมายเหตุ: โครงการที่ 1 - 4 จำนวนเงินเป้าหมายคำนวณจากกรอบวงเงินสินเชื่อต่อกลุ่มที่โครงการกำหนด

โครงการที่ 5 จำนวนเงินเป้าหมายเป็นวงเงินที่โครงการกำหนดสนับสนุนเกษตรกรแต่ละรายแต่ละกิจกรรมการผลิต

3.1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560

โครงการได้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานกิจกรรมบางส่วนแก่เกษตรกร รายละไม่เกิน 5 ไร่ ๆ ละ 2,000 บาท สำหรับปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย โดยเกษตรกรที่ยืนยันการเพาะปลูกได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการผลิตพืชทดแทนการปลูกข้าว จำนวน 36,900 ราย เฉลี่ย 9,560 บาทต่อราย คิดเป็น

ร้อยละ 98.59 ของเกษตรกรที่ผ่านการรับรองสิทธิ์ให้ได้รับการสนับสนุน จากมีการปรับเปลี่ยนการผลิตจริง จำนวน 37,428 ราย โดยได้รับเงินสนับสนุนผ่านทางบัญชี ธ.ก.ส.

3.2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด โครงการได้สนับสนุนค่าไถเตรียมดินให้แก่เกษตรกร ไร่ละ 500 บาท ในพื้นที่ร่วมโครงการ 194,510.27 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 97.25 ของพื้นที่เป้าหมายโครงการ และสนับสนุนปัจจัยการผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดเพียงชนิดเดียว ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ปอเทือง ซึ่งจัดหาเพื่อสนับสนุนแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 973.28 ตัน โดยในการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ต้องดำเนินการหลายครั้ง เนื่องจาก การแจกจ่ายในช่วงแรกใช้เมล็ดพันธุ์ที่หน่วยงานรวบรวมไว้ ซึ่งมีไม่เพียงพอ ต้องใช้ระยะเวลาในการจัดซื้อจัดจ้างเพิ่มเติม อย่างไรก็ตาม เกษตรกรในโครงการทุกราย (12,477 ราย) ได้รับเมล็ดพันธุ์ 5 กิโลกรัมต่อไร่ เฉลี่ย 78 กิโลกรัมต่อครัวเรือน แต่บางรายได้รับเมล็ดพันธุ์ล่าช้า ล่วงเลยช่วงเวลาการปลูกที่เหมาะสม ทั้งนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 79.45 ได้รับและปลูกในช่วงหลังเดือนมกราคม 2560 ทำให้ไม่สามารถปลูกเพื่อเก็บเมล็ดพันธุ์ได้ มีเกษตรกรบางรายที่ปลูกตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2559 โดยยืมเมล็ดพันธุ์ปอเทืองจากกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ดำเนินการในลักษณะธนาคารเมล็ดพันธุ์ เมื่อได้รับเมล็ดพันธุ์จากโครงการจะนำไปคืนกลุ่ม เช่น เกษตรกรในจังหวัดพิจิตร ฯลฯ

โครงการกำหนดพื้นที่ไถกลบพืชปุ๋ยสด ร้อยละ 75 ของพื้นที่ที่ปลูก แต่ในทางปฏิบัติ เกษตรกรบางรายไถกลบมากกว่าที่กำหนดไว้ในโครงการ โดยรวมพื้นที่สนับสนุนค่าไถกลบให้แก่เกษตรกร จำนวน 124,350.44 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 85.24 ของพื้นที่เป้าหมายไถกลบ (145,882.70 ไร่) เกษตรกรได้รับการสนับสนุนค่าไถกลบเฉลี่ย 9.97 ไร่ต่อครัวเรือน ส่วนพื้นที่ที่เหลือผลิตเมล็ดพันธุ์ และไม่เข้าหลักเกณฑ์เงื่อนไขได้รับการสนับสนุน เช่น ต้นไม้สมบูรณ์ อายุพืชปุ๋ยสดมากหรือน้อยเกินไปสำหรับการไถกลบเป็นปุ๋ยปรับปรุงบำรุงดิน เป็นต้น

3.3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การสนับสนุนสินเชื่อตามโครงการ ให้แก่เกษตรกรรายละ 4,000 บาทต่อไร่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 65.92 เสนอขอรับสินเชื่อ โดยในจำนวนนี้ ร้อยละ 94.92 ได้รับอนุมัติสินเชื่อ และร้อยละ 5.08 ไม่ได้รับสินเชื่อ เนื่องจาก ไม่ผ่านเงื่อนไขของ ธ.ก.ส. อาทิ อายุมาก วงเงินเต็ม สำหรับเกษตรกร ร้อยละ 34.08 ไม่ขอสินเชื่อ เนื่องจาก มีหนี้สินอยู่แล้วไม่ยอมเป็นหนี้เพิ่มขึ้น ใช้ทุนตัวเอง หรือกู้ตามปกติเพราะเห็นว่ามีเงินไข่มาก โครงการมาช้ายื่นกู้ไม่ทัน และบางรายพื้นที่ปลูกข้าวโพดน้อย ไม่คุ้มกับการกู้

เกษตรกรที่ได้รับสินเชื่อ ร้อยละ 96.43 ทำตามเงื่อนไขโครงการโดยนำเงินไปซื้อปัจจัยการผลิต/ ปรับปรุงพื้นที่ตามโครงการได้ทั้งหมด แต่ร้อยละ 3.57 ทำตามได้บางส่วน เนื่องจาก นำเงินกู้บางส่วนไปเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ใช้หนี้ ธ.ก.ส.

ตารางที่ 3.14 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูก
ข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน

โครงการ/กิจกรรมหลัก	หน่วยนับ	เป้าหมาย ของกิจกรรม	ผลดำเนินงาน		ระดับ ความสำเร็จ
			จำนวน	ร้อยละ	
1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไป ปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560				96.11	มาก
- สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	ราย	37,428	36,900	98.59	มาก
กิจกรรมบางส่วน	ล้านบาท	374.28	350.43	93.63	มาก
2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด				93.27	มาก
- สนับสนุนค่าไถเตรียมดิน	ไร่	200,000	194,510.27	97.25	มาก
- สนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	ตัน	1,000	973.28	100.00	มาก
- ปลูกพืชปุ๋ยสดและไถกลบ	ไร่	145,882.70	124,350.44	85.24	มาก
3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์				89.79	มาก
- สนับสนุนสินเชื่อเป็นค่าใช้จ่าย	ราย	416	395	94.92	มาก
ในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	ล้านบาท	12.48	10.57	84.67	มาก
เฉลี่ย				93.06	มาก

ที่มา: กรมการข้าว

หมายเหตุ: โครงการที่ 8 และ 10 จำนวนเงินเป้าหมายเป็นวงเงินที่โครงการกำหนดให้สนับสนุนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

สรุปภาพรวมผลการสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ และค่าใช้จ่ายให้แก่เกษตรกรตาม
มาตรการ ดำเนินการได้ร้อยละ 75.25 ประสบผลสำเร็จระดับปานกลาง ค่อนข้างมาก โดย 4 โครงการ
ซึ่งเป็นการสนับสนุนแบบให้เปล่า บรรลุเป้าหมายกิจกรรมในระดับมาก ส่วนโครงการที่เป็นการสนับสนุน
สินเชื่อ เกษตรกรให้ความสนใจน้อย ได้แก่ โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ฯ
โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ 4 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการ
ระยะยาว ประกอบกับ เงื่อนไขการกู้มีลักษณะค้ำประกันกลุ่ม และต้องปรับเปลี่ยนพื้นที่ก่อน ทำให้เกษตรกร
ถอนตัวจากโครงการ (ตารางที่ 3.15)

3.2.2 การอบรมถ่ายทอดความรู้

ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรฯ ทุกโครงการมีกิจกรรมอบรมถ่ายทอดความรู้ ให้แก่
เกษตรกรที่ร่วมโครงการ ยกเว้น โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60
ซึ่งกิจกรรมการอบรมจะดำเนินการภายใต้โครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่โดยตรง สำหรับ ผลการ
จัดอบรมถ่ายทอดความรู้ในแต่ละโครงการ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3.15 สรุปภาพรวมผลการสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ ค่าใช้จ่ายแก่เกษตรกรตามโครงการ ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรฯ

มาตรการ/โครงการ	ผลการดำเนินงาน (ร้อยละ)	ระดับความสำเร็จ
ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว	67.43	ปานกลาง
1) สนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีฯ	103.43	มาก
2) สนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ฯ	31.42	น้อยที่สุด
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:		
- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น	43.87	น้อยที่สุด
3) การเลี้ยงกระบือ	54.84	น้อย
4) การเลี้ยง โคเนื้อ	49.45	น้อย
5) การเลี้ยงแพะ	39.68	น้อยที่สุด
6) การทำนาหญ้า	-	ควรปรับปรุง
7) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	86.82	มาก
- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน	93.06	มาก
2) ปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลายฯ	96.11	มาก
3) ปลูกพืชปุ๋ยสด	93.27	มาก
4) ส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	89.79	มาก
เฉลี่ย	75.25	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

1) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

1.1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60

เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 69.64 ได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ เช่น อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสม การปฏิบัติเพื่อลดต้นทุนการผลิต การผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง การคัดเลือกและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดความรู้ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ วันที่เจ้าหน้าที่แจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ ส่วนเกษตรกรร้อยละ 30.36 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ เนื่องจาก ได้รับเมล็ดพันธุ์มาจากผู้นำชุมชน ซึ่งรับมาแจกจ่ายแทนเจ้าหน้าที่หน่วยงาน (ตารางที่ 3.16)

ด้านการนำความรู้ไปปฏิบัติ เกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ เรื่องอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสม อยู่ในระดับน้อย คะแนนเฉลี่ย 3.27 เนื่องจากเกษตรกรบางรายเห็นว่า พื้นที่ทำนาของตนต้องอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว การปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกจากการหว่านเป็นวิธีการอื่นซึ่งใช้เมล็ดพันธุ์น้อยกว่านั้นทำได้ยาก เพราะต้องใช้น้ำในการปลูกเยอะกว่าการหว่าน ทำให้เกษตรกรยังคงใช้เมล็ดพันธุ์ในปริมาณที่มาก ไม่มั่นใจในการใช้ตามอัตราที่ได้รับการอบรม ส่วนด้านความรู้อื่น ๆ ได้แก่ การผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง การคัดเลือก และเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรได้นำความรู้ไปปฏิบัติในระดับปานกลาง (ตารางที่ 3.16)

ตารางที่ 3.16 การอบรมถ่ายทอดความรู้ โครงการสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี

หน่วย : ร้อยละ

เรื่อง/หลักสูตร	ได้รับ	ไม่ได้รับ	ระดับการนำไปใช้ประโยชน์ (คะแนน)	แปลผล
1) อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสม	70.51	29.49	3.27	น้อย
2) การปฏิบัติเพื่อลดต้นทุนการผลิต	69.77	30.23	3.44	ปานกลาง
3) การผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง	69.30	30.70	3.70	ปานกลาง
4) การคัดเลือกและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์	68.98	31.02	3.55	ปานกลาง
เฉลี่ย	69.64	30.36	3.49	ปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

2) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น

ด้านปศุสัตว์ 4 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการระยะยาว กำหนดกิจกรรมอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีต่อเนื่อง ตั้งแต่แรกเริ่มโครงการ โดยในปี 2560 - 2561 กำหนดเป้าหมายการอบรมเท่ากับจำนวนเกษตรกรเป้าหมายเข้าร่วมโครงการทุกปี ผลการอบรมถ่ายทอดความรู้แต่ละโครงการ ดังนี้ (ตารางที่ 3.17)

2.1) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ
กำหนดเป้าหมายปีละ 500 กลุ่ม 5,000 ราย เท่ากันทุกปีตามเป้าหมายเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ ปี 2560 จำนวน 91 กลุ่ม 915 ราย หรือร้อยละ 18.20 และ 18.30 ของเป้าหมายตามลำดับ สำหรับปี 2561 เพิ่มขึ้นจากปี 2560 เป็นจำนวน 164 กลุ่ม 1,316 ราย หรือร้อยละ 32.80 และ 26.32 ของเป้าหมาย ตามลำดับ โดยสัดส่วนจำนวนกลุ่มเพิ่มขึ้นมากกว่าจำนวนราย

2.2) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ
กำหนดเป้าหมายปีละ 2,400 กลุ่ม 24,000 ราย เท่ากันทุกปีตามเป้าหมายเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ ปี 2560 จำนวน 735 กลุ่ม 7,350 ราย หรือร้อยละ 30.63 ของเป้าหมาย เท่ากัน ปี 2561 เพิ่มขึ้นจากปี 2560 เป็นจำนวน 1,210 กลุ่ม 9,698 ราย หรือร้อยละ 50.42 และ 40.41 ของเป้าหมายตามลำดับ โดยสัดส่วนจำนวนกลุ่มเพิ่มขึ้นมากกว่าจำนวนราย

2.3) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงแพะ
การกำหนดเป้าหมายปีละ 50 กลุ่ม 500 ราย เท่ากันทุกปีตามเป้าหมายเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ ปี 2560 จำนวน 11 กลุ่ม 110 ราย หรือร้อยละ 22 ของเป้าหมาย เท่ากัน ปี 2561 เพิ่มขึ้นจากปี 2560 เป็นจำนวน 16 กลุ่ม 123 ราย หรือร้อยละ 32 และ 24.60 ของเป้าหมาย ตามลำดับ โดยสัดส่วนจำนวนกลุ่มเพิ่มขึ้นมากกว่าจำนวนราย

2.4) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมทำนาหญ้า ดำเนินการในปี 2560 เพียงปีเดียว เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ 2 กลุ่ม จำนวน 22 ราย หรือร้อยละ 4.00 และ 4.40 ของเป้าหมาย 50 กลุ่ม และ 500 ราย ตามลำดับ

ตารางที่ 3.17 การอบรมถ่ายทอดความรู้ โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์

โครงการ	หน่วย นับ	เป้าหมาย	ได้รับการอบรม					
			ปี 2560		ปี 2561		เฉลี่ย	
			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1) การเลี้ยงกระบือ	กลุ่ม	500	91	18.20	164	32.80	128	25.50
	ราย	5,000	915	18.30	1,316	26.32	1,116	22.31
2) การเลี้ยงโคเนื้อ	กลุ่ม	2,400	735	30.63	1,210	50.42	973	40.52
	ราย	24,000	7,350	30.63	9,698	40.41	8,524	35.52
3) การเลี้ยงแพะ	กลุ่ม	50	11	22.00	16	32.00	14	27.00
	ราย	500	110	22.00	123	24.60	117	23.30
4) การทำนาหญ้า	กลุ่ม	50	2	4.00	-	-	1	2.00
	ราย	500	22	4.40	-	-	11	2.20
รวม	กลุ่ม	3,000	839	27.97	1,390	46.33	1,115	37.15
	ราย	30,000	8,397	27.99	11,137	37.12	9,767	32.56

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: หน่วยงานกำหนดเป้าหมายการอบรมเท่ากับเป้าหมายเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ

2.5) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต พืช สัตว์ ประมง และการตลาด ดำเนินการโดย สำนักงานเกษตรอำเภอ และจังหวัด บูรณาการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากการสำรวจข้อมูล พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.91 ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ และร้อยละ 49.09 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ เนื่องจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับงบประมาณเพื่อดำเนินการล่าช้าส่งผลให้ไม่สามารถจัดอบรมให้เกษตรกรได้อย่างทั่วถึง แต่ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้มีการชี้แจงสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชทางเลือกให้เกษตรกรทราบเบื้องต้นทุกราย

เกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากโครงการ มีความรู้ในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.40 คะแนน และนำความรู้ไปใช้ในการปรับเปลี่ยนการผลิตแล้ว โดยนำไปใช้ในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.38 คะแนน นอกจากนี้ หน่วยงานได้มีกิจกรรมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีเกษตรกรร้อยละ 39.39 ได้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร้อยละ 60.61 ไม่ได้ร่วมกิจกรรม เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับงบประมาณเพื่อดำเนินการล่าช้า ส่งผลให้บางจังหวัดจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ล่าช้ากว่าแผนที่กำหนด และบางจังหวัดไม่มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ตารางที่ 3.18)

ตารางที่ 3.18 การถ่ายทอดความรู้ โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

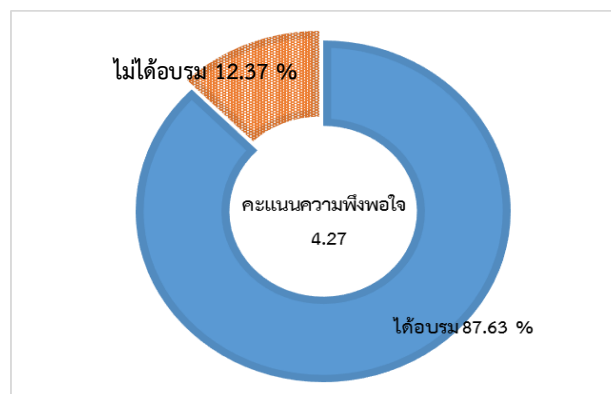
รายการ	การอบรม (ร้อยละ)		ระดับความพึงพอใจ/การใช้ประโยชน์					คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
	ได้รับ	ไม่ได้รับ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ได้ใช้		
1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	39.39	60.61						2.58	น้อย
2) การได้รับการถ่ายทอด	50.91	49.09						3.04	น้อย
- ความรู้ที่ได้รับ			44.09	53.75	1.08	-	1.08	4.40	มาก
- การนำความรู้ไปใช้			47.31	45.16	6.45	-	1.08	4.38	มาก
เฉลี่ย								3.60	ปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

3) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชอื่น/พืชหมุนเวียน

3.1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560

โครงการมีการจัดทำแผนพืชนำการเพาะปลูกพืช จำนวน 100,000 ฉบับ เพื่อแจกจ่าย ให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีคำแนะนำชนิดพืชที่ส่งเสริมในลักษณะแผนพืชมากกว่า 5 ชนิด เช่น การปลูกถั่วเขียว ถั่วแฉะ ถั่วเหลือง ถั่วลิสง พริก มะเขือเปราะ ผักชี กุยช่าย และผักใบวงศ์กระหล่ำ เป็นต้น นอกจากนี้สำนักงานเกษตรจังหวัดได้จัดงานรณรงค์และถ่ายทอดเทคโนโลยีการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย เพื่อให้ชาวนาในชุมชนและหมู่บ้านใกล้เคียงมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายรัฐ รวมทั้งการอบรมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรร้อยละ 87.63 ได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ ส่วนที่เหลือร้อยละ 12.37 ไม่ได้รับการอบรม เนื่องจากติดภารกิจอื่น อายุมากแล้วไม่เข้าร่วมอบรม ไม่ทราบว่ามีการอบรมเกษตรกรที่ได้รับการอบรมพึงพอใจในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.27

ภาพที่ 3.2 เกษตรกรได้รับการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยี โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560

ที่มา : จากการสำรวจ

3.2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด การถ่ายทอดความรู้การปลูกพืชปุ๋ยสด เป็นการชี้แจงเกษตรกรในช่วงการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ปอเทือง ในเรื่องต่างๆ เช่น การเตรียมดิน การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเมล็ดพันธุ์ เป็นต้น โดยเกษตรกร ร้อยละ 87.67 ได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว ส่วนที่เหลือร้อยละ 12.37 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ เนื่องจาก ไม่ได้ไปรับเมล็ดพันธุ์ด้วยตนเอง ญาติไปรับแทนเกษตรกรที่ได้รับความรู้ดังกล่าว ร้อยละ 96.83 เห็นว่า ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น เพราะเป็นเรื่องใหม่ ๆ เช่น ความรู้การปลูกพืชปุ๋ยสด การบริหารจัดการดิน พืช ปุ๋ย การป้องกันดินถูกกดทับแน่นจากโค กระบือ ย่ำในที่นาว่างเปล่า เป็นต้น ร้อยละ 3.17 เห็นว่า ได้รับเท่าเดิม เนื่องจาก เคยปลูกมาก่อน อย่างไรก็ตาม เกษตรกรร้อยละ 62.86 ต้องการความรู้เพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปอเทือง ได้แก่ การเตรียมดิน การปลูก ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการปลูก การดูแลรักษา การกำจัดหนอนและแมลง การไถกลบ การเก็บเกี่ยว เมล็ดพันธุ์ปอเทือง ประโยชน์ของปอเทือง รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ เช่น พืชบำรุงดินชนิดอื่นๆ การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ การปลูกพืชใช้น้ำน้อย เป็นต้น ส่วนร้อยละ 37.14 ไม่ต้องการอบรมแล้ว

ทั้งนี้ เกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้หรือชี้แจง เห็นว่า ในเรื่อง การปลูก การเตรียมดิน การดูแลรักษา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในระดับมาก ที่คะแนนเฉลี่ย 4.47 4.46 และ 4.35 ตามลำดับ สำหรับ เรื่องการเก็บเมล็ดพันธุ์ ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ด้วยคะแนนเฉลี่ย 2.48 เนื่องจากปลูกแล้วไม่ได้รับผลผลิต ไม่ได้นำความรู้ไปทดลองใช้ (ตารางที่ 3.19)

ตารางที่ 3.19 การได้รับการถ่ายทอดความรู้ ตามโครงการปลูกพืชปุ๋ยสด

รายการ	ไม่ได้รับ ความรู้	ได้รับ ความรู้	รวม	ได้รับความรู้		ระดับการ นำไปใช้	แปลผล
				เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม		
1) การเตรียมดิน	7.28	92.82	100.00	96.83	3.17	4.46	มาก
2) การปลูก	7.28	92.82	100.00	96.34	3.66	4.47	มาก
3) การดูแลรักษา	7.28	92.82	100.00	96.86	3.14	4.35	มาก
4) การเก็บเมล็ดพันธุ์	7.80	91.20	100.00	97.31	2.69	2.48	น้อยที่สุด
เฉลี่ย	7.41	92.59	100.00	96.83	3.17	3.94	ปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การอบรมถ่ายทอดความรู้ดำเนินการโดยภาคเอกชนที่ร่วมโครงการ เกษตรกรร้อยละ 81.56 ได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ ที่เหลือไม่ได้เข้ารับการอบรม โดยเกษตรกรที่เข้ารับการอบรม เห็นว่า ระยะเวลาการอบรมเหมาะสมมาก ด้วยคะแนนเฉลี่ย 4.40 บางส่วนที่เห็นว่า ไม่เหมาะสม เนื่องจาก มีระยะเวลาการอบรมน้อยเกินไป และเป็นลักษณะการชี้แจงมากกว่า ด้านเอกสารความรู้ เหมาะสมปานกลาง ด้วยคะแนนเฉลี่ย 3.71 โดยบางส่วน เห็นว่า เหมาะสมมาก เอกสารมีเนื้อหาสาระครบถ้วน และบางส่วนเห็นว่า ไม่เหมาะสม เนื่องจาก เกษตรกรในบางพื้นที่ ไม่ได้รับแจก ไม่มีเอกสารประกอบการอบรม สำหรับ ความพร้อมของผู้เข้าอบรมเหมาะสมมาก ด้วยคะแนนเฉลี่ย 4.64 (ตารางที่ 3.20)

ตารางที่ 3.20 ความคิดเห็นต่อการถ่ายทอดความรู้ ตามโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

รายการ	ระดับความเหมาะสม/ความพร้อม					คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่เหมาะสม		
1) ระยะเวลาการอบรม	58.21	29.10	8.21	4.48		4.40	มาก
2) เอกสารความรู้	36.76	30.88	13.24	5.15	13.97	3.71	ปานกลาง
3) ความพร้อมของผู้เข้าอบรม	66.42	30.66	2.92	-	-	4.64	มาก
เฉลี่ย	53.80	30.21	8.12	3.21	4.66	4.25	มาก

ที่มา : จากการสำรวจ

โดยภาพรวมการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยี ตามโครงการต่าง ๆ ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรฯ พบว่า เกษตรกรที่ร่วมโครงการร้อยละ 60.87 ได้รับการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยี ในหลายรูปแบบ มากน้อย แตกต่างกันในแต่ละโครงการ แต่ละพื้นที่ แต่ละจังหวัด ทั้งนี้ เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมด้านการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น ดำเนินการได้ในระดับน้อยที่สุด เนื่องจาก กำหนดเป้าหมายอบรมเท่ากับเป้าหมายเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเท่ากันทุกปี เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการน้อย จึงส่งผลให้การอบรมดำเนินการได้น้อยตามไปด้วย แต่เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมพึงพอใจระดับมาก ส่วนโครงการที่เหลือเกษตรกรเข้ารับการอบรมในระดับปานกลางถึงมาก ร้อยละ 69.64-92.59 แต่พึงพอใจและนำไปใช้ประโยชน์ระดับปานกลางถึงมาก โดยภาพรวมทุกโครงการ เกษตรกรพึงพอใจและได้นำความรู้ไปใช้ในระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.98 (ตารางที่ 3.21)

ตารางที่ 3.21 สรุปภาพรวมการอบรมถ่ายทอดความรู้ตามโครงการ ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรฯ

โครงการ	เกษตรกรได้รับการอบรม		ระดับความพึงพอใจ/การใช้ประโยชน์	
	ร้อยละ	แปลผล	คะแนน	แปลผล
ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว	69.64	ปานกลาง	3.49	ปานกลาง
1) สนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพฯ	69.64	ปานกลาง	3.49	ปานกลาง
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น	25.70	น้อยที่สุด	4.29	มาก
1) การเลี้ยงกระบือ	22.31	น้อยที่สุด	4.21	มาก
2) การเลี้ยง โคเนื้อ	35.52	น้อยที่สุด	4.42	มาก
3) การเลี้ยงแพะ ^{1/}	23.30	น้อยที่สุด	4.12	ปานกลาง
4) การทำนาหญ้า	2.20	ควรปรับปรุง	-	-
5) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	45.15	น้อย	4.39	มาก
- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน	87.26	มาก	4.15	ปานกลาง
1) ปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลายฯ	87.63	มาก	4.27	มาก
2) ปลูกพืชปุ๋ยสด	92.59	มาก	3.94	ปานกลาง
3) ส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	81.56	มาก	4.25	มาก
รวม	60.87	ปานกลาง	3.98	ปานกลาง

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ^{1/} ดำเนินการในช่วงปีแรกของโครงการ ต่อมาเกษตรกรถอนตัวจากโครงการ

3.4 การประเมินผลลัพธ์/ผลสัมฤทธิ์ภาพรวม (Outcome Evaluation)

การประเมินผลลัพธ์/ผลสัมฤทธิ์ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 พิจารณาเฉพาะโครงการที่เกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากการสนับสนุนตามโครงการชัดเจนแล้ว ตามประเด็นและตัวชี้วัดของวัตถุประสงค์โครงการ ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ รวมทั้งความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินงานแต่ละโครงการ ดังต่อไปนี้

3.4.1 การผลิต

จากมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรตามโครงการต่าง ๆ ได้ส่งผลกระทบต่อผลิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในด้านต่าง ๆ ที่นำมาพิจารณา ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพการผลิตข้าว ทั้งในส่วนของปริมาณผลผลิต ต้นทุนการผลิต และด้านการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต ซึ่งครอบคลุมทั้งการผลิตข้าว ชนิดและปริมาณการผลิตพืชอื่น สัตว์อื่น ที่ทดแทนการปลูกข้าว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ประสิทธิภาพการผลิตข้าว

ผลลัพธ์จากการดำเนินงานโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าว อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ ปริมาณผลผลิต ต้นทุนการผลิต การจัดเก็บและกระจายเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร การบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1) การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร เมล็ดพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรใช้ปลูกควรเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ หากเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์จากแปลงตนเองมาตลอดจะเกิดการกลายพันธุ์ ปริมาณและคุณภาพผลผลิตไม่ได้ตามความต้องการของตลาด โดยพฤติกรรมการใช้เมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร ก่อนเข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.78 มีการเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ ทุก 2 - 3 ปี รองลงมาร้อยละ 11.87 เปลี่ยนทุกปี ร้อยละ 9.13 ไม่เปลี่ยน ใช้เมล็ดพันธุ์ของตนเองมาโดยตลอดไม่เคยจัดหาจากแหล่งอื่น และร้อยละ 8.22 เปลี่ยนเมล็ดพันธุ์เมื่อใช้ไปมากกว่า 3 ปี ซึ่งแหล่งเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรใช้ในการเปลี่ยนร้อยละ 41.71 แลกเปลี่ยนหรือซื้อขายพันธุ์กันระหว่างเพื่อนบ้าน รองลงมาร้อยละ 31.16 ซื้อพันธุ์จากสหกรณ์ที่ตนเป็นสมาชิก หรือร้านค้าที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่น ร้อยละ 27.14 ซื้อจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว/ศูนย์วิจัยข้าว/หน่วยงานอื่นๆ และร้อยละ 3.02 ใช้เมล็ดพันธุ์จากศูนย์ข้าวชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้ แม้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ทุก 2-3 ปี แต่เมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรนำมาเปลี่ยน ส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากแหล่งที่มีการรับรอง (ตารางที่ 3.22)

ดังนั้น เมื่อเกษตรกรได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวจากโครงการ จึงทำให้เกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรบางรายได้รับไม่เพียงพอในการปรับเปลี่ยนเพื่อใช้การผลิตในโครงการทั้งหมด แต่เกษตรกรได้นำมาแยกปลูกเป็นแปลงเฉพาะและคัดเป็นเมล็ดพันธุ์เก็บไว้ใช้ในการผลิตต่อไป ซึ่งนับได้ว่าเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ

ตารางที่ 3.22 การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรก่อนเข้าร่วมโครงการ

รายการ	ร้อยละ
1) รอบการเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าว	100.00
1.1) ทุกปี	11.87
1.2) ทุก 2-3 ปี	70.78
1.3) มากกว่า 3 ปี	8.22
1.4) ไม่เปลี่ยน (ใช้พันธุ์จากแปลงนาตนเอง)	9.13
2) แหล่งเมล็ดพันธุ์ที่ใช้เปลี่ยน ^{1/}	100.00
2.1) เพื่อนบ้าน	41.71
2.2) ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว/ศูนย์วิจัยข้าว/หน่วยงานอื่นๆ	27.14
2.3) สหกรณ์ /ร้านค้า	31.16
2.4) ศูนย์ข้าวชุมชน	3.02

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ^{1/} เกษตรกรบางรายมีแหล่งเมล็ดพันธุ์หลายแหล่ง

1.2) อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ ก่อนมีโครงการเกษตรกรใช้ปริมาณเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 24.54 กิโลกรัมต่อไร่ หลังมีโครงการใช้ปริมาณเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 18.72 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลง 5.82 กิโลกรัมต่อไร่ แต่อัตราการใช้ยังคงสูงกว่าที่โครงการกำหนด 12.50 กิโลกรัมต่อไร่ เนื่องจาก เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวแบบหว่าน ข้าวแห้งรอฝน เพื่อป้องกันความเสียหายจากนกและหนูที่จะเข้ามาทำลายในช่วงระยะแรกหลังหว่าน และเกรงว่าจะเสียหายหากเกิดภาวะแล้ง ฝนทิ้งช่วง จึงต้องหว่านเมล็ดพันธุ์เผื่อไว้ และจากการใช้เมล็ดพันธุ์ลดลงในพื้นที่ปลูกประมาณ 419,711 ไร่ คำนวณราคาเมล็ดพันธุ์เฉลี่ยกิโลกรัมละ 22.50 บาท ซึ่งเป็นราคาตลาดที่เกษตรกรซื้อหาเมล็ดพันธุ์เพื่อการเพาะปลูกปี 2559/60 คิดเป็นมูลค่าจากการใช้เมล็ดพันธุ์ที่ลดลงในการผลิต ประมาณ 54.96 ล้านบาท (ตารางที่ 3.23)

ตารางที่ 3.23 อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร

รายการ	หน่วยนับ	จำนวน	เปรียบเทียบก่อนหลังโครงการ (+ เพิ่ม/- ลด)
1) ก่อนเข้าร่วมโครงการ	กก./ไร่	24.54	} - 5.82
2) หลังเข้าร่วมโครงการ	กก./ไร่	18.72	
3) พื้นที่ปลูก	ไร่	419,711	
4) ราคาเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย ^{1/}	บาท/กก.	22.50	
5) มูลค่าเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ลดลง	บาท	54,961,155	

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ^{1/} ใช้ราคาตลาดปีการผลิต 2559/60

1.3) ปริมาณผลผลิต ผลผลิตในโครงการเป็นข้าวนาปี ฤดูการผลิต 2559/60 สำหรับแปลงที่ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ได้รับจากโครงการ เกษตรกรได้รับผลผลิตเฉลี่ย 372.17 กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตก่อนมีโครงการ ข้าวนาปีฤดูการผลิต 2559/60 เกษตรกรได้ผลผลิตเฉลี่ย 366.83 กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการ 5.34 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.45 เพิ่มขึ้นไม่มาก เนื่องจากเกิดโรคระบาดในช่วงระยะออกรวงทำให้ผลผลิตเสียหาย โดยปริมาณผลผลิตเพิ่มทั้งโครงการประมาณ 2,241.26 ตัน

1.4) **ต้นทุนการผลิต** หลังเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่เป็นเงินสดและ
ไม่เป็นเงินสด จำนวน 2,916.63 บาทต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากก่อนโครงการ 166.96 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.95
ของต้นทุนการผลิตก่อนโครงการเฉลี่ย 2,749.67 บาทต่อไร่ โดยเพิ่มขึ้นในส่วนที่ไม่เป็นเงินสดจากราคาเมล็ด
พันธุ์คุณภาพที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการซึ่งสูงกว่าราคาเมล็ดพันธุ์ปีที่ผ่านมา (คำนวณที่ราคากิโลกรัมละ
25 บาท) และการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต ค่าแรงงานการดูแลรักษาที่เพิ่มมากขึ้น สำหรับในส่วนที่เป็นเงิน
สดลดลง 30.07 บาทต่อไร่ ลดลงร้อยละ 1.72 จากก่อนมีโครงการ

สำหรับต้นทุนการผลิตรวมต่อหน่วยผลผลิต พบว่า ต้นทุนการผลิตรวม 7.84 บาท
ต่อกิโลกรัม หรือ 7,840 บาทต่อตัน เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการที่มีต้นทุนรวม 7.50 บาทต่อกิโลกรัม หรือ 7,500 บาท
ต่อตัน ทั้งนี้ เนื่องจากปริมาณผลผลิตไม่ได้เพิ่มขึ้นมากนัก แต่ต้นทุนสูงขึ้น (ตารางที่ 3.24 และตารางผนวกที่ 4)

ตารางที่ 3.24 ปริมาณและต้นทุนการผลิตก่อนและหลังมีโครงการ

รายการ	หน่วยนับ	ก่อนโครงการ	หลังโครงการ	เปรียบเทียบก่อน-หลัง โครงการ (+ เพิ่ม/- ลด)
1) ปริมาณผลผลิต	กก./ไร่	366.83	372.17	5.34
ทั้งโครงการ	ตัน	153,962.78	156,204.04	2,241.26
2) ต้นทุนการผลิต	บาท/ไร่	2,749.67	2,916.63	166.96
2.1) เงินสด		1,744.29	1,714.22	-30.07
2.2) ไม่เป็นเงินสด		1,005.38	1,202.41	166.96

ที่มา : จากการสำรวจ

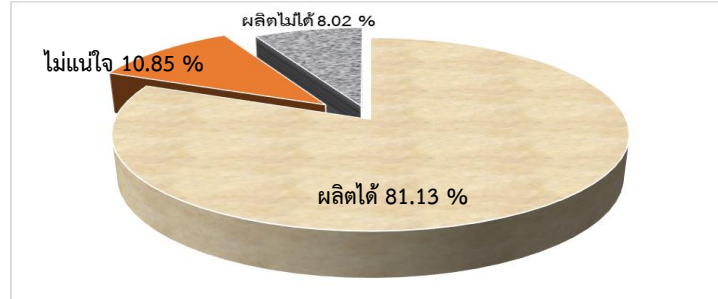
หมายเหตุ: คำนวณเฉพาะพื้นที่ร่วมโครงการ 419,711 ไร่ เฉลี่ย 5.85 ไร่/ราย

2) การปรับเปลี่ยนระบบการผลิต

2.1) **การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว** จากการสนับสนุนเกษตรกรตามโครงการส่งเสริมสนับสนุน
การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60 โดยการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อให้
เกษตรกรสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์เก็บไว้ใช้ในปีต่อไปได้ โดยเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ร้อยละ 81.13
เห็นว่า สามารถจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ มีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต โดยใช้เมล็ดพันธุ์ที่ได้รับ
จากโครงการนำไปปลูกในพื้นที่ที่แบ่งแยกออกมาเป็นแปลงสำหรับปลูกเป็นเมล็ดพันธุ์ ดูแลเอาใจใส่มากขึ้น
ปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ ส่วนที่เหลือร้อยละ 19.87 ไม่แน่ใจ และไม่สามารถผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์ได้
เพราะพื้นที่ที่ปลูกแห้งแล้ง มักจะไม่ได้ผลผลิตที่สมบูรณ์ ทางกลุ่ม/ชุมชนไม่ได้กำหนดให้ผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์
คืนกลุ่ม (ภาพที่ 3.3)

คณะกรรมการบริหารจัดการของหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามโครงการ ร้อยละ 96.43 มีการ
บริหารจัดการผลผลิตที่ได้รับ ดูแลกันเอง โดยเรียกเก็บเมล็ดพันธุ์คืนจากสมาชิกในอัตราที่แต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน
ตกลงกัน เช่น ได้รับสนับสนุนเมล็ดพันธุ์จากโครงการ 5 กระสอบ ต้องส่งคืน 5 กระสอบ หรือบางหมู่บ้านมี
การเก็บคืนในรูปแบบของเงินเข้ากลุ่ม โดยกำหนดเป็นเงิน ราคากระสอบละ 500 - 700 บาท ซึ่งผลผลิตส่วน
ใหญ่ที่ส่งคืนกลุ่ม จะส่งคืนในรูปผลผลิตที่ไม่ได้ผ่านการคัดแยกหรือปรับปรุงคุณภาพ ทำให้เมล็ดพันธุ์ที่เก็บคืน

กลุ่มมีคุณภาพต่ำกว่าเมล็ดพันธุ์ที่ได้รับสนับสนุน ซึ่งบางกลุ่มที่เก็บคืนแล้วมีแผนที่จะขายผลผลิตเป็นข้าวคุณภาพเพื่อบริโภค หรือข้าวเปลือกทั่วไป แล้วนำรายได้ไปจัดหาเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพมาขาย หรือให้สมาชิก ยืมไปใช้ในปีต่อไป เป็นต้น

ภาพที่ 3.3 ความสามารถจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ ของเกษตรกร
ที่มา : จากการสำรวจ

2.2) การปลูกพืชชนิดอื่น/เลี้ยงสัตว์ทดแทนข้าว ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ซึ่งส่วนใหญ่เน้นให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไปทำกิจกรรมอื่น ทำให้เกษตรกรที่ร่วมโครงการเกิดการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต จากที่ทำนาเพียงอย่างเดียวมาปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ภายใต้โครงการด้านการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น ได้แก่ การส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ โคเนื้อ แพะ และ นากหญ้า รวมทั้ง เกษตรกรรมทางเลือกอื่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ปรับเปลี่ยนพื้นที่นาอย่างถาวร โดยสนับสนุนทั้ง ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร เช่น โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ ระบบน้ำในแปลง ฯลฯ และการสนับสนุนเงินทุน จำนวนมากเพื่อการปรับเปลี่ยน ซึ่งเป็นการสนองตอบนโยบายลดพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสมอย่างถาวร ทั้งนี้ เกษตรกรจะได้รับผลประโยชน์เต็มรูปแบบจากการดำเนินงานโครงการในระยะยาวประมาณ 3-5 ปี อย่างไรก็ตาม มีกิจกรรมปลูกนากหญ้า หรือพืชอาหารสัตว์ที่เกษตรกรได้รับประโยชน์จากโครงการแล้ว ซึ่งได้นำมาพิจารณาด้วย นอกจากนี้ โครงการด้านการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อปลูกพืชหมุนเวียน ได้แก่ การปลูกพืชหลากหลาย การปลูกพืชปุ๋ยสด การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รวม 3 โครงการ ซึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตในช่วงฤดูแล้ง หรือการทำนารอบ 2 ไปได้อย่างน้อย 1 ช่วงฤดูการผลิต และเป็นการส่งเสริมจูงใจให้เกษตรกรได้ทดลอง เรียนรู้การปรับเปลี่ยนระบบการผลิต ที่เห็นผลและดำเนินการได้เองอย่างต่อเนื่องต่อไป การปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ปลูกข้าวเกิดผลในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1) ชนิด ปริมาณและคุณภาพผลผลิตพืชปรับเปลี่ยน/ทดแทน จากการดำเนินงานโครงการต่างๆ ก่อให้เกิดผลผลิตที่หลากหลาย ในแต่ละโครงการ ดังนี้

- **โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์** ได้แก่ กระบือ โคเนื้อ แพะ การส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ตามโครงการ ได้สนับสนุนการปลูกพืชอาหารสัตว์ร่วมด้วย โดยสนับสนุนการจัดทำแปลงหญ้า และระบบน้ำ เกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ ใช้พื้นที่ปลูกหญ้าทดแทนพื้นที่ข้าว มันสำปะหลัง และพืชอื่น ๆ เฉลี่ยรายละ 4.98 ไร่ พื้นที่โครงการฯ ส่งเสริมการเลี้ยง

กระป๋องและโคนึ่ง ส่วนใหญ่เกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์ ได้แก่ หญ้าเนเปียร์ และหญ้าแพงโกล่า ส่วนพื้นที่ส่งเสริมการเลี้ยงแพะ เกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์ เช่น หญ้าเนเปียร์ หญ้าลูซี่ กระถิน เป็นต้น (ตารางที่ 3.25)

ตารางที่ 3.25 ชนิด และปริมาณผลผลิตพืชปรับเปลี่ยน/ทดแทน ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนา ไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์

โครงการ	ชนิดพืชในโครงการ	ปริมาณผลผลิต (ตัน/ราย/ปี)	หมายเหตุ
1) การเลี้ยงกระบือ	หญ้าเนเปียร์ หญ้าแพงโกล่า	36.82	ผลผลิตเฉลี่ย ในช่วงปี 2560 - 2561
2) การเลี้ยง โคนึ่ง	หญ้าเนเปียร์ หญ้าแพงโกล่า	36.98	
3) การเลี้ยงแพะ	หญ้าเนเปียร์ หญ้าลูซี่ กระถิน	32.91	

ที่มา : จากการสำรวจ

- โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

พื้นที่เข้าร่วมโครงการของเกษตรกร เฉลี่ย 4.54 ไร่ต่อราย ปรับเปลี่ยนการผลิตไปเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ๆ โดยเกษตรกรร้อยละ 95.60 ใช้พื้นที่ปลูกข้าว ส่วนที่เหลือใช้พื้นที่ว่างเปล่า พื้นที่ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ซึ่งได้ขึ้นทะเบียน และมีการปลูกข้าวมาก่อน โดยปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ซึ่งเกษตรกรแต่ละรายสามารถปรับเปลี่ยนการปลูกพืชหลายชนิด/ประเภท ได้แก่ เกษตรกรร้อยละ 47.67 ปรับเปลี่ยนเป็นไม้ยืนต้น เช่น กัลย มะม่วง มะนาว มะพร้าว ต้นไผ่ เป็นต้น รองลงมาร้อยละ 39.90 ปรับเปลี่ยนเป็นพืชผักต่างๆ เช่น ตะไคร้ ข่า ถั่วฝักยาว พริก ผักไฮโดรโปนิกส์ เป็นต้น ร้อยละ 28.50 ปรับเปลี่ยนเป็นพืชไร่ เช่น อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง ถั่วลิสง เป็นต้น ร้อยละ 10.36 ปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่อื่น เช่น สระน้ำ นาหญ้า พื้นที่เลี้ยงปศุสัตว์ ปอเทือง เป็นต้น (ตารางที่ 2.26)

ด้านความเหมาะสมของการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น เกษตรกรร้อยละ 61.59 เห็นว่า เหมาะสมมาก ร้อยละ 35.37 เห็นว่า เหมาะสมปานกลาง มีเพียงร้อยละ 3.05 ที่เห็นว่าเหมาะสมน้อย เนื่องจากขาดแหล่งน้ำ

ตารางที่ 3.26 การปรับเปลี่ยนการผลิต ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

รายการ	เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยน ไปผลิตแต่ละชนิด(ร้อยละ)	สัดส่วนพื้นที่ที่ปรับเปลี่ยน (ร้อยละ)	พื้นที่เฉลี่ย (ไร่/ราย)
1) ไม้ยืนต้น	47.67	40.43	3.59
2) พืชผัก	39.90	31.18	3.31
3) พืชไร่	28.50	24.87	3.70
4) อื่นๆ เช่น สระน้ำ ปอเทือง นาหญ้า ฯลฯ	10.36	3.52	1.44
รวม/เฉลี่ย	100.00	100.00	4.54

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : เกษตรกรแต่ละรายปรับเปลี่ยนหลากหลายรายการ/ชนิดพืช พื้นที่เกษตรกร 1 ราย รวมอยู่ในหลายชนิดพืช หรือหลายรายการ

เกษตรกรที่ดำเนินการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไม่เหมาะสม เป็นเกษตรกรทางเลือกอื่น ในช่วงที่สำรวจ (ณ เดือนมิถุนายน และกันยายน 2560) เกษตรกรร้อยละ 74.76 ยังไม่ได้รับผลผลิต เนื่องจาก เกษตรกรส่วนใหญ่ปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชที่ให้ผลตอบแทนตั้งแต่ 1 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี เช่น กัญชง มะพร้าว มะนาว มะม่วง ไม้ เป็นต้น บางส่วนปลูกพืชไร่ ได้แก่ อ้อยโรงงาน (8 – 12 เดือน) ซึ่งจะเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงเดือนธันวาคม 2560 มันสำปะหลัง เริ่มปลูกเดือนเมษายน 2560 (1 ปีขึ้นไป) ทั้งนี้ เกษตรกรร้อยละ 25.24 ได้รับผลผลิตบ้างแล้ว โดยเป็นการปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชผักต่างๆ เช่น ตะไคร้ ข่า ถั่วฝักยาว พริกชี้ฟ้า ผักไฮโดรโปนิกส์ นาหญ้า ข้าวโพด เป็นต้น

ในด้านการเลี้ยงปลา และการเลี้ยงสัตว์เล็ก (ไก่) เกษตรกร ร้อยละ 77.40 สามารถลดค่าอาหารในครัวเรือนได้ โดยลดได้เฉลี่ยเดือนละ 1,298.44 บาท แต่มีเกษตรกรร้อยละ 22.60 ไม่สามารถลดค่าใช้จ่ายได้ เนื่องจากยังไม่ได้ผลผลิต (ณ ช่วงสำรวจข้อมูล) และบางส่วนได้รับผลกระทบจากปัญหาโรคระบาด ประสิทธิภาพน้ำท่วมเสียหาย

- โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 ชนิดพืชทางเลือกที่ได้นำมาส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยน/ปลูกทดแทนข้าวนาปรังในโครงการ เป็นพืชไร่ และพืชสวน มีมากกว่า 25 ชนิด ได้แก่ ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดฝักอ่อน ถั่วเหลือง ถั่วเหลืองฝักสด ถั่วเขียว ถั่วลิสง และพืชผักต่างๆ เป็นต้น โดย 3 อันดับแรกที่เกษตรกรสนใจ คือ ถั่วเขียว ถั่วเหลือง และข้าวโพดหวาน และในช่วงที่สำรวจ พืชเกือบทุกชนิดให้ผลผลิตแล้ว แต่ปริมาณผลผลิตค่อนข้างต่ำกว่าผลผลิตในพื้นที่ที่ปลูกเป็นประจำอยู่แล้ว (นอกโครงการ) เนื่องจากเป็นพืชใหม่ของเกษตรกรในโครงการ และเกษตรกรไม่ได้คาดหวังรายได้จากการผลิต โดยเห็นว่าได้รับการสนับสนุนจากโครงการไร่ละ 2,000 บาท คຸ້ມທຸນແລ້ວ จึงขาดการเอาใจใส่ในแปลงการผลิตเท่าที่ควร (ตารางที่ 3.27)

ตารางที่ 3.27 การปลูกพืชหลากหลายทดแทนพื้นที่ปลูกข้าว

รายการ	สัดส่วนของเกษตรกร (ร้อยละ)	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย (ไร่ต่อราย)	ผลผลิต (กก./ไร่)	
			ในโครงการ	จังหวัดพื้นที่โครงการ ^{1/}
1) ถั่วเขียว	54.31	4.88	68.70	113 ^{1/}
2) ถั่วเหลือง	4.31	5.00	92.42	222
3) ข้าวโพดหวาน	10.06	4.69	906.84	2,162
4) พืชผักและอื่นๆ	31.32	4.58	847.81	na
รวมเฉลี่ย	100.00	4.78	397.81	

ที่มา : จากการสำรวจ ^{1/} ศูนย์สารสนเทศการเกษตร, 2555

หมายเหตุ : na หมายถึง ไม่มีข้อมูล

- โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด เกษตรกรที่ร่วมโครงการทุกรายปลูกปอเทือง ซึ่งเป็นพืชปุ๋ยสดชนิดหนึ่งที่กรมพัฒนาที่ดินส่งเสริมในโครงการ โดยเมื่อปลูกแล้วโครงการกำหนดให้ไถกลบพืชปุ๋ยสด ร้อยละ 75 ของพื้นที่ที่ปลูก แต่ในทางปฏิบัติเกษตรกรบางรายไถกลบมากกว่าที่กำหนดไว้ในโครงการ แต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขโครงการ เช่น ต้นปุ๋ยพืชสดไม่เจริญเติบโต ปล่อยไวล่วงเลยช่วงอายุพืชปุ๋ยสด

ที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ธาตุอาหาร เป็นต้น ทำให้พื้นที่ที่ได้รับสนับสนุนค่าโกลบ จำนวน 124,347.44 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 63.93 ของพื้นที่เข้าร่วมโครงการ (194,510.27 ไร่) เฉลี่ย 9.97 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งต่ำกว่า เป้าหมาย (ตารางที่ 3.28)

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 805 ราย แบ่งพื้นที่เป็นแปลงผลิต เมล็ดพันธุ์ปอเทือง 1,620 ไร่ ได้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 72 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดรับซื้อได้ จำนวน 116,690 กิโลกรัม ทั้งนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สามารถปลูกเพื่อรอเป็นเมล็ดพันธุ์ได้ เนื่องจาก ได้รับเมล็ดพันธุ์ มาปลูกค่อนข้างช้า ความชื้นในดินลดน้อยลงมากแล้ว และเมื่อปลูกไประยะหนึ่ง ต้นไม่เจริญเติบโตสมบูรณ์พอที่จะ ออกดอก บางพื้นที่ช่วงออกดอกมีแมลงศัตรูพืชรบกวนมาก จึงตัดสินใจโกลบเพื่อใช้พื้นที่ทำนาปีต่อไป

- โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรที่ร่วมโครงการ ทุกรายปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เฉลี่ยปริมาณผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ชนิดเมล็ดในโครงการ 1,095 กก./ไร่ มาตรฐานคุณภาพผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ชนิดเมล็ดตามโครงการ ซึ่งกำหนดตามมาตรฐานที่ภาคเอกชนผู้รับ ซื้อกำหนด ได้แก่ ความชื้นไม่เกิน 14.5% เมล็ดเสียไม่เกิน 4% เมล็ดไม่สมบูรณ์ไม่เกิน 8% สิ่งเจือปนไม่เกิน 1% อะฟลาทอกซินไม่เกิน 20 พีพีบี โดยความสามารถของเกษตรกรในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตาม มาตรฐานดังกล่าว พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 2 ที่ผลิตได้ตามมาตรฐานทุกด้าน ที่เหลือผลิตได้บ้างเป็นบางด้าน เนื่องจาก เกษตรกรเก็บเกี่ยวแล้วขายเป็นฝักสด ซึ่งความชื้นที่ได้อยู่ในระดับ 20 - 35 % บางรายไม่ทราบ ขาย โดยไม่มีการวัดมาตรฐานดังกล่าว

ตารางที่ 3.28 ชนิด ปริมาณและคุณภาพผลผลิตพืชปรับเปลี่ยน/ทดแทน ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน

โครงการ	ชนิดพืชในโครงการ	ปริมาณผลผลิต (กก./ไร่)	หมายเหตุ
1) ปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืช ที่หลากหลาย	ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดฝักอ่อน ถั่วเหลืองฝักสด พืชผัก	397.81	เฉลี่ย หลากหลายชนิด
2) ปลูกพืชปุ๋ยสด	ปอเทือง	72	เมล็ดพันธุ์
3) การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	1,095	ชนิดเมล็ด

ที่มา : จากการสำรวจ

3.4.2 การตอบสนองแผนการผลิตการตลาดข้าวครบวงจร

จากผลการดำเนินงานตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต มาตรการย่อยด้านการเพิ่มประสิทธิภาพข้าว ทำให้ได้ข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ซึ่งเป็นข้าวคุณภาพ เมล็ดพันธุ์ ราคาสูงกว่าชนิดอื่น มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น โดยบางส่วนนำผลผลิตไปจำหน่ายได้ราคาสูง และเกษตรกรร้อยละ 95 ของผู้ร่วมโครงการ เก็บผลผลิตไว้เป็นเมล็ดพันธุ์ใช้ในฤดูการผลิตต่อไป ประมาณ 409 กิโลกรัมต่อครัวเรือน

ปริมาณเมล็ดพันธุ์ 27,729 ตัน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพสำหรับปลูกข้าวในฤดูกาลต่อไป ได้ประมาณ 1.54 ล้านไร่ (คำนวณที่อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ปลูก 18 กิโลกรัมต่อไร่) เพิ่มปริมาณผลผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพในท้องตลาดทดแทนข้าวที่ใช้เมล็ดพันธุ์อื่นในปีต่อไปได้ประมาณ 570,000 ตันข้าวเปลือก (ประมาณการผลิต 370 กิโลกรัมต่อไร่)

ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว เพื่อลดอุปทานข้าวทั้งในฤดูนาปี และนาปรัง ประกอบด้วย 8 โครงการ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น ซึ่งเป็นรูปแบบการปรับเปลี่ยนอย่างถาวร โดยลดพื้นที่นาอย่างถาวรเพื่อประกอบอาชีพปศุสัตว์และเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ตามระยะเวลาโครงการ ประมาณ 3 - 6 ปี ประมาณ 123,975.50 ไร่ และ (2) การปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อปลูกพืชหมุนเวียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมในลักษณะการปรับเปลี่ยนตามช่วงฤดูกาล โดยเน้นช่วงฤดูนาปรัง ทำให้สามารถลดพื้นที่ปลูกข้าวฤดูนาปรัง ในปี 2560 ประมาณ 518,674.77 ไร่ ซึ่งเป็นการตอบสนองแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร ทำให้เกษตรกรที่ร่วมโครงการไม่ใช้พื้นที่ในการปลูกข้าวรวม 642,650.27 ไร่ ทำให้ในพื้นที่จำนวนดังกล่าว ไม่มีปริมาณผลผลิตข้าวเปลือกนาปี 2559/60 และนาปรัง ปี 2560 ออกมาสู่ตลาดประมาณ 271,341.31 ตันข้าวเปลือก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การลดพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมอย่างถาวร ได้แก่

1.1) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพการเลี้ยงปศุสัตว์ (กระบือ โคเนื้อ แพะ) รวม 3 โครงการ ซึ่งมีลักษณะการปรับเปลี่ยนที่คล้ายคลึงกัน พื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการตามเป้าหมายโครงการเป็นพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม จำนวน 5 ไร่ต่อราย เพื่อปรับเปลี่ยนปลูกพืชอาหารสัตว์ ซึ่งจากการสำรวจ พบว่า เกษตรกรใช้พื้นที่ส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ เฉลี่ย 4.81 ไร่ต่อราย ต่ำกว่าเป้าหมายโครงการเล็กน้อย ส่วนโคเนื้อ และแพะ เฉลี่ย 5 ไร่ต่อราย ครอบคลุมเป้าหมายโครงการ โดยพื้นที่ดังกล่าว เดิมเกษตรกรร้อยละ 86.75 ใช้เป็นพื้นที่ปลูกข้าว ตรงตามเงื่อนไขการลดพื้นที่นาไม่เหมาะสม ส่วนที่เหลือร้อยละ 13.25 เป็นพื้นที่ปลูกพืชอื่น เช่น มันสำปะหลัง อ้อย พื้นที่ว่างเปล่า เป็นต้น แต่เกษตรกรขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ปลูกข้าว อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ โคเนื้อ แพะ ทำให้เกษตรกรไม่นำพื้นที่ไปปลูกข้าวลดลง 6,580 48,490 และ 665 ไร่ ตามลำดับ รวม 55,735 ไร่ คิดเป็นปริมาณข้าวเปลือกไม่มีออกสู่ตลาด ประมาณ 23,061.56 ตัน และหากพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่ปลูกข้าวลดลง 47,101.67 ไร่ ปริมาณผลผลิตข้าวนาปี ลดลง 19,489.45 ตัน (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร: ผลผลิตข้าวนาปี 2559/60 ในจังหวัดพื้นที่โครงการส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ โคเนื้อ และแพะ เฉลี่ย 394 417 และ 374 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ) (ตารางที่ 3.30)

1.2) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น พื้นที่เข้าร่วมโครงการของเกษตรกร เฉลี่ย 4.54 ไร่ต่อราย เกษตรกรร้อยละ 95.60 ใช้พื้นที่ปลูกข้าวปรับเปลี่ยนการผลิต ส่วนที่เหลือใช้พื้นที่ว่างเปล่า ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนและมีการปลูกข้าวมาก่อน รวม 68,240.50 ไร่ แต่เฉพาะพื้นที่ปลูกข้าวในปีที่ผ่านมา 65,237.92 ไร่ คิดเป็นปริมาณข้าวเปลือกลดลง 42,582.07 และ 69,197.91 ตัน ตามลำดับ (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร: ผลผลิตข้าวนาปี 2559/60 ในจังหวัดพื้นที่โครงการ 624 กิโลกรัมต่อไร่) (ตารางที่ 3.29)

ตารางที่ 3.29 พื้นที่ปรับเปลี่ยน ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น

โครงการ	พื้นที่โครงการ เฉลี่ยต่อราย (ไร่)	พื้นที่เดิมก่อนโครงการ (ร้อยละ)		
		เป็นพื้นที่ข้าว	เป็นพื้นที่พืชอื่น	รวม
1) การเลี้ยงกระบือ	4.81	86.95	13.05	100.00
2) การเลี้ยง โคเนื้อ	5.00	87.34	12.66	100.00
3) การเลี้ยงแพะ	5.00	74.11	25.89	100.00
4) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	4.54	95.48	4.52	100.00
	4.98	86.75	13.25	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

2) การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อปลูกพืชหมุนเวียน ซึ่งเป็นการลดพื้นที่ปลูกข้าว รอบ 2 หรือข้าวในฤดูนาปรัง รวม 3 โครงการ ดังนี้ (ตารางที่ 3.30)

2.1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 พื้นที่โครงการเป็นพื้นที่นาทั้งหมด โครงการสามารถช่วยลดพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังได้จำนวน 175,215.50 ไร่ คิดเป็นปริมาณผลผลิตข้าวเปลือกที่ลดลงประมาณ 117,394.39 ตันข้าวเปลือก (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร: ผลผลิตข้าวนาปรัง ปี 2559 ในจังหวัดพื้นที่โครงการ 670 กิโลกรัมต่อไร่)

2.2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด พื้นที่โครงการเป็นพื้นที่นาทั้งหมด 194,510.27 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ที่เคยทำนาปรัง ปี 2559 นำมาใช้ปลูกพืชปุ๋ยสด ประมาณ 86,129.15 ไร่ ร้อยละ 44.28 ของพื้นที่ร่วมโครงการ ที่เหลือเป็นพื้นที่นาว่างเปล่าในฤดูแล้ง ทั้งนี้ เมื่อคำนวณเฉพาะพื้นที่นาปรังที่ผ่านมา คิดเป็นปริมาณข้าวนาปรังลดลง 54,692.01 ตัน (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร: ผลผลิตข้าวนาปรัง ปี 2559 ในจังหวัดพื้นที่โครงการ 635 กิโลกรัมต่อไร่)

2.3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรทุกรายใช้พื้นที่นาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 148,949.00 ไร่ แต่พื้นที่ดังกล่าวในช่วงฤดูแล้งใช้ประโยชน์และปล่อยทิ้งว่าง ได้แก่ ทำนาปรัง ปลูกข้าวโพด พื้นที่ว่าง และปลูกพืชอื่น คิดเป็น ร้อยละ 42.64 20.66 31.00 และ 5.70 ตามลำดับ ดังนั้น จึงลดพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง 63,506.90 ไร่ ลดปริมาณข้าวเปลือกได้ 39,057.00 ตัน (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร: ผลผลิตข้าวนาปรัง ปี 2559 ในจังหวัดพื้นที่โครงการ 615 กิโลกรัมต่อไร่)

ตารางที่ 3.30 พื้นที่และปริมาณผลผลิตข้าวที่ลดลงจากการดำเนินงานโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาฯ

โครงการ	พื้นที่ (ไร่)			ปริมาณผลผลิตข้าว ^{2/} (ตัน)		
	รวมโครงการ	ปลูกข้าว	ปลูกข้าวนาปรัง ^{1/}	ในพื้นที่รวมโครงการ	ในพื้นที่นาทั้งหมด	ในพื้นที่นาปรัง
- การส่งเสริมอาชีพอื่น	123,975.50	112,339.59	na	65,643.63	60,197.91	na
1) การเลี้ยงกระบือ	6,580.00	5,681.35	na	2,592.52	2,238.45	na
2) การเลี้ยง โคเนื้อ	48,490.00	na	na	20,220.33	17,065.96	na
3) การเลี้ยงแพะ	665.00	40,925.56	na	248.71	185.04	na
4) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	68,240.50	494.76	na	42,582.07	40,708.46	na
		65,237.92				
- การปลูกพืชหมุนเวียน	518,674.77	518,674.77	324,851.55	332,512.04	332,512.04	211,143.40
1) ปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลายฯ	175,215.50	175,215.50	175,215.50	117,394.39	117,394.39	117,394.39
2) ปลูกพืชปุ๋ยสด	194,510.27	194,510.27	86,129.15	123,514.02	123,514.02	54,692.01
3) การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	148,949.00	148,949.00	63,506.90	91,603.64	91,603.64	39,057.00
รวม	642,650.27	631,014.36	324,851.55	398,155.67	392,709.95	211,143.40

ที่มา: จากการสำรวจ และการคำนวณ

หมายเหตุ: ^{1/}พื้นที่ส่งเสริมอาชีพอื่น ไม่มีการปลูกข้าวในฤดูนาปรัง ^{2/}ปริมาณผลผลิตข้าวนาปี นาปรังเฉลี่ยเฉพาะพื้นที่จังหวัดดำเนินงาน โครงการ, ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3.4.3 ด้านเศรษฐกิจ

1) ผลประโยชน์ทางตรง พิจารณาในส่วนของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกษตรกรได้รับโดยตรง ได้แก่ รายได้/ผลตอบแทน ผลทางเศรษฐกิจในภาพรวมจากการดำเนินงานโครงการ ดังนี้

1.1) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว จากการดำเนินงานโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60 เกษตรกรกระจายผลผลิตที่ได้รับจากโครงการไปหลายช่องทาง ปริมาณที่เกษตรกรแบ่งขาย ร้อยละ 46.85 ในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ปริมาณร้อยละ 32.69 ขายเป็นข้าวเปลือก (แห้ง) ร้อยละ 12.15 ขายเป็นข้าวเปลือก (สด) ร้อยละ 0.89 ขายในรูปแบบเมล็ดพันธุ์ให้กับเพื่อนบ้านที่สนใจ ร้อยละ 1.12 นำไปแปรรูปขายเป็นข้าวสารจำหน่ายในงานต่างๆ ภายในจังหวัด ส่วนที่เหลือจากการขาย ร้อยละ 31.68 เก็บไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน ร้อยละ 17.75 เก็บไว้เป็นเมล็ดพันธุ์ในฤดูกาลถัดไป ร้อยละ 2.75 คั้นผลผลิตให้กลุ่มเพื่อนำมาบริหารจัดการเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ภายในกลุ่ม ร้อยละ 0.97 นำผลผลิตไปจ่ายเป็นค่าเช่าทำนา (ภาคผนวก ก) โดยในส่วนของรายได้ที่เกิดจากการจำหน่ายแตกต่างไปจากก่อนมีโครงการ เป็นการจำหน่ายผลผลิตในส่วนที่จำหน่ายเป็นข้าวเปลือกแห้ง ซึ่งนำไปจำหน่ายได้ราคาเฉลี่ย 10,700 บาทต่อตัน สูงกว่านอกโครงการซึ่งได้ราคาเฉลี่ย 9,242 บาทต่อตัน (ณ เดือนธันวาคม 2559) โดยคิดเป็นปริมาณผลผลิต 51,063.10 ตัน มูลค่าที่จำหน่ายได้จากราคาในโครงการมากกว่านอกโครงการ คิดเป็น 74.45 ล้านบาท สำหรับผลผลิตส่วนอื่น ได้รับราคา รายได้ และผลตอบแทนไม่แตกต่างจากก่อนมีโครงการ ทั้งนี้ จากผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการในพื้นที่ปลูกประมาณ 419,711 ไร่ รวมผลผลิตเพิ่มขึ้น 2,241.26 ตัน คิดเป็นมูลค่าของผลผลิตที่เพิ่มขึ้น 23.98 ล้านบาท (ตารางที่ 3.31)

ตารางที่ 3.31 ราคา และมูลค่าผลผลิตข้าวในโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ
คุณภาพดี ปี 2559/60

รายการ	หน่วยนับ	หลังโครงการ (ปี 2559/60)	ก่อนโครงการ (ปี 2558/59)	เปรียบเทียบ ก่อนหลังโครงการ
1) พื้นที่ปลูก	ไร่	419,711.54	419,711.54	-
2) ปริมาณผลผลิต				
- เฉลี่ยต่อไร่	กก./ไร่	372.17	366.83	5.34
- ทั้งโครงการ	ตัน	156,204.04	153,962.78	2,241.26
- ที่จำหน่าย	ตัน	51,063.10	51,063.10	
3) ราคา ^{1/}	บาท/ตัน	10,700	9242	1,458.00
4) มูลค่าผลผลิต				
- ทั้งโครงการ	ล้านบาท	1,671.38	1,422.92	248.46
- ที่จำหน่าย	ล้านบาท	546.38	471.93	74.45
- ส่วนเพิ่มในโครงการ	ล้านบาท			23.98

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ^{1/} ราคา ณ วันที่สำรวจ (เดือนธันวาคม 2559) ^{2/}ราคาตลาดนอกโครงการ ในจังหวัดพื้นที่โครงการ

เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 94.52 ของผู้ร่วมโครงการ เก็บผลผลิตไว้เป็นเมล็ดพันธุ์สำหรับใช้ปลูกในฤดูกาลต่อไป เฉลี่ยประมาณ 409 กิโลกรัมต่อครัวเรือน ปริมาณเมล็ดพันธุ์ 27,728.71 ตัน ราคาเมล็ดพันธุ์ประมาณ 20 - 25 บาทต่อกิโลกรัม เฉลี่ย 22.50 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า 554.57 - 693.22 ล้านบาท หรือเฉลี่ย 623.90 ล้านบาท โดยเกษตรกรในโครงการที่เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ไม่ต้องจ่ายเงินซื้อเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพสำหรับปลูกข้าวในฤดูกาลต่อไป ซึ่งราคาเมล็ดพันธุ์ทั่วไปเฉลี่ยประมาณ 18 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนต่างราคาเมล็ดพันธุ์ในโครงการและเมล็ดพันธุ์ทั่วไปเฉลี่ย 4.50 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นมูลค่าส่วนเพิ่มจากเมล็ดพันธุ์ดี 124.78 ล้านบาท (ตารางที่ 3.32)

ตารางที่ 3.32 ปริมาณและมูลค่าเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรเก็บไว้ใช้ในฤดูกาลต่อไป

รายการ	หน่วยนับ	จำนวน	หมายเหตุ
1) เกษตรกรเก็บเมล็ดพันธุ์	ครัวเรือน	67,796	ร้อยละ 94.52 ของเกษตรกรในโครงการ
2) ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่จัดเก็บ	กก./ครัวเรือน	409	
3) ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่จัดเก็บทั้งโครงการ	กก.	27,728,711	
4) มูลค่าเมล็ดพันธุ์ในโครงการ	บาท	623,896,006	ณ ราคาเฉลี่ย 22.50 บ./กก.
5) มูลค่าเมล็ดพันธุ์นอกโครงการ	บาท	499,116,805	ณ ราคาเฉลี่ย 18 บ./กก
6) ส่วนต่างมูลค่าเมล็ดพันธุ์ในและนอกโครงการ	บาท	124,779,201	

ที่มา : จากการสำรวจ

1.2) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น จำนวน 4 โครงการ (ยกเว้นโครงการฯ ส่งเสริมการทำนาหญ้า) ทุกโครงการให้ผลตอบแทนเต็มที่ในระยะยาวช่วง 3 - 6 ปี โดยในช่วงสำรวจข้อมูลเกษตรกรบางรายได้รับผลตอบแทนในบางกิจกรรมการผลิต ดังนี้

1.2.1) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม สามารถผลิตอาหารสัตว์ เช่น ปลูกหญ้าเนเปียร์ และหญ้าแพงโกล่า เฉลี่ยรายละ 36.82 ตันต่อปี นำไปใช้เป็นอาหารสัตว์ในฟาร์มของตนเองเฉลี่ยรายละ 36.69 ตันต่อปี ที่เหลือนำไปจำหน่าย ในส่วนของมูลสัตว์ เกษตรกรนำไปใช้หลายรูปแบบ อาทิ เกษตรกรร้อยละ 69.18 นำไปใช้เป็นปุ๋ยในแปลงเกษตรของตนเอง เช่น นาข้าว แปลงพืชผัก/พืชไร่ ฯลฯ ร้อยละ 59.68 จำหน่ายเป็นมูลแห้ง และร้อยละ 19 นำไปทำปุ๋ยหมัก ซึ่งผลผลิตจากการผลิตอาหารสัตว์และมูลสัตว์ ที่เกษตรกรบางส่วนนำไปจำหน่ายเป็นรายได้เฉลี่ย รายละ 7,420.26 บาทต่อปี

1.2.2) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม สามารถผลิตอาหารสัตว์ เช่น ปลูกหญ้าเนเปียร์ และหญ้าแพงโกล่า เฉลี่ยรายละ 36.98 ตันต่อปี นำไปใช้เป็นอาหารสัตว์ในฟาร์มของตนเองเฉลี่ย 35.51 ตัน ที่เหลือนำไปจำหน่าย ในส่วนของมูลสัตว์ เกษตรกรนำไปใช้หลายรูปแบบเช่นเดียวกับโครงการฯ กระบือ อาทิ เกษตรกรร้อยละ 88.56 นำไปใช้เป็นปุ๋ยในแปลงเกษตรของตนเอง เช่น นาข้าว แปลงพืชผัก/พืชไร่ ฯลฯ ร้อยละ 40.02 จำหน่ายมูลแห้ง และร้อยละ 5.72 นำไปทำปุ๋ยหมัก ซึ่งผลผลิตจากการผลิตอาหารสัตว์และมูลสัตว์ เกษตรกรบางส่วนที่นำไปจำหน่ายเป็นรายได้เฉลี่ยรายละ 5,035.22 บาทต่อปี

1.2.3) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงแพะ เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม สามารถผลิตอาหารสัตว์ เช่น ปลูกหญ้าเนเปียร์ หญ้าลูซี่ กระจิน เป็นต้น เฉลี่ยรายละ 32.91 ตันต่อปี นำไปใช้เป็นอาหารสัตว์ในฟาร์มของตนเองเฉลี่ย 31.48 ตันต่อปี ที่เหลือนำไปจำหน่าย ในส่วนของมูลสัตว์ เกษตรกร ร้อยละ 69.64 นำไปใช้เป็นปุ๋ยในแปลงเกษตรของตนเอง เช่น นาข้าว แปลงพืชผัก/พืชไร่ ฯลฯ ร้อยละ 57.41 จำหน่ายเป็นมูลแห้ง และเกษตรกรร้อยละ 12.10 และ 6.05 นำไปทำเป็นปุ๋ยหมัก และนำไปเป็นเชื้อเพลิง ตามลำดับ ซึ่งผลผลิตจากการผลิตอาหารสัตว์และมูลสัตว์ เกษตรกรบางส่วนที่นำไปจำหน่าย เกิดเป็นรายได้เฉลี่ยรายละ 8,654.87 บาทต่อปี (ตารางที่ 3.33)

ตารางที่ 3.33 รายได้/ผลตอบแทนจากโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ ในช่วงปีที่ 2 ของโครงการ

รายการ	หน่วยนับ	ส่งเสริมการเลี้ยง			
		กระบือ	โคเนื้อ	แพะ	เฉลี่ย
1) ผลผลิตหญ้าเลี้ยงสัตว์	ตัน/ราย/ปี	36.82	36.98	32.91	36.91
- ใช้เลี้ยงสัตว์		36.69	35.51	31.48	35.60
- จำหน่าย		0.12	1.47	1.42	1.31
2) เกษตรกรใช้มูลสัตว์ ^{1/}	ร้อยละ				
- ใช้ในแปลง		69.18	88.56	69.64	85.96
- ทำปุ๋ยหมัก		19.00	40.02	12.10	37.12
- เชื้อเพลิง				6.05	0.07
- จำหน่ายมูลแห้ง		59.68	5.72	57.41	12.93
3) รายได้เงินสด	บาท/ราย/ปี	7,420.26	5,035.22	8,654.87	5,369.73

ที่มา: รายงานผลการดำเนินงานรายไตรมาส กันยายน 2560 และ 2561, ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมายเหตุ: ^{1/} เกษตรกรนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายช่องทาง

1.2.4) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ระยะเวลาโครงการ 1 ปี แต่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถเลือกปรับเปลี่ยนระบบการผลิต ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ตามความต้องการในการผลิตด้านพืช ประมง และปศุสัตว์ ซึ่งมีช่วงระยะเวลาให้ผลผลิต หรือเก็บเกี่ยวทั้งระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้น ในช่วงระยะเวลาโครงการ 1 ปี เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการบางส่วน จึงยังไม่ได้รับประโยชน์เต็มที่จากการปรับเปลี่ยนการผลิตตามโครงการ ดังนี้ (ตารางที่ 3.34)

เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ร้อยละ 74.76 ยังไม่ได้รับผลผลิต (ณ ช่วงที่สำรวจข้อมูล เดือนมิถุนายน 2560) เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชที่ให้ผลตอบแทนตั้งแต่ 1 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี เช่น กล้าย มะพร้าว มะนาว มะม่วง ไม้ เป็นต้น บางส่วนปลูกพืชไร่ ได้แก่ อ้อยโรงงาน (8 - 12 เดือน) ซึ่งจะเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงเดือนธันวาคม 2560 มันสำปะหลัง เริ่มปลูกเดือนเมษายน 2560 (1 ปีขึ้นไป) ทั้งนี้ เกษตรกรร้อยละ 25.24 ได้รับผลผลิตบ้างแล้ว โดยเป็นการปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชผักต่างๆ เช่น ตะไคร้ ข้าว ถั่วฝักยาว พริกชี้หนู ผักไฮโดรโปนิกส์ นาหญ้า ข้าวโพด เป็นต้น

ในด้านการเลี้ยงปลา และการเลี้ยงสัตว์เล็ก (ไก่) ร้อยละ 77.40 สามารถลดค่าอาหารในครัวเรือนได้ โดยลดได้เฉลี่ยเดือนละ 1,298.44 บาท/เดือน แต่ยังมีเกษตรกรร้อยละ 22.60 ไม่สามารถลดค่าใช้จ่ายได้ เนื่องจากยังไม่ได้รับผลผลิต และบางส่วนได้รับผลกระทบจากปัญหาโรคระบาด ประสบภาวะน้ำท่วมเสียหาย

ด้านรายได้ทดแทนการปลูกข้าว เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 88.64 เห็นว่า รายได้จากพืชที่ปรับเปลี่ยนสามารถทดแทนการปลูกข้าวได้ หรือมีรายได้มากกว่า อีกทั้งพืชบางชนิดสามารถสร้างรายได้ ให้เกษตรกรได้ทั้งปี รวมทั้งต้นทุนการผลิตลดลงจากการใช้สารเคมีที่ลดลง มีเพียงร้อยละ 11.36 เห็นว่า ไม่สามารถทดแทนการปลูกข้าวได้ เนื่องจากปัญหาภัยแล้งกระทบต่อผลผลิต ผลตอบแทนของสินค้าที่ปรับเปลี่ยนการผลิตจากชนิดพืชที่ได้รับผลผลิตแล้ว ณ วันที่ทำการสำรวจ มีมูลค่าสุทธิเฉลี่ยจำแนกตามชนิดสินค้า ดังนี้

- (1) เกษตรผสมผสาน ได้แก่ ตะไคร้ ข้าว ถั่วฝักยาว พริก ผักไฮโดรโปนิกส์ เป็นต้น ซึ่งมีรายได้เฉลี่ย 6,760.53 บาท/ไร่
- (2) การปลูกข้าวโพด เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 3,073.17 บาท/ไร่
- (3) การเลี้ยงปลา และการเลี้ยงสัตว์เล็ก เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 1,440.34 บาท/เดือน

ตารางที่ 3.34 รายได้ที่เกษตรกรได้รับ ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

รายการ	หน่วยนับ	รายได้
1) เกษตรผสมผสาน	บาท/ไร่	6,760.53
2) ข้าวโพดหวาน	บาท/ไร่	3,073.17
3) การเลี้ยงปลา สัตว์เล็ก	บาท/เดือน	1,440.34

ที่มา: จากการสำรวจ

1.3) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว: - การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชอื่น/ พืชหมุนเวียน เป็นโครงการระยะสั้นทุกชนิดพืชให้ผลตอบแทนแล้วทั้ง 3 โครงการ ดังนี้

1.3.1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 เกิดรายได้จากการปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกข้าว โดยเกษตรกร ร้อยละ 76.70 มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตพืชอื่นที่ปลูกแทนการปลูกข้าว เฉลี่ย 4,390 บาทต่อไร่ หรือ 20,852.50 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นมูลค่ารวม 590.17 ล้านบาท โดยเกษตรกรจำหน่ายผลผลิตในแหล่งต่างๆ แบ่งเป็น ร้อยละ 45.61 มีพ่อค้ามารับซื้อผลผลิตในชุมชน ร้อยละ 18.55 มีแหล่งรับซื้อในจังหวัด และร้อยละ 9.52 นำผลผลิตไปขายโดยตรง เช่น ร้านอาหาร ตลาดในจังหวัดหรือพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งนี้ เกษตรกร ร้อยละ 23.30 ผลผลิตได้รับความเสียหายและไม่ได้นำไปจำหน่ายให้เกิดรายได้

เกษตรกรในกลุ่มที่จำหน่ายผลผลิตมีรายได้สุทธิเฉลี่ย 2,324 บาทต่อไร่ หรือประมาณ 11,039 บาทต่อครัวเรือน พืชที่ปลูกในโครงการเมื่อเปรียบเทียบกับกรปลูกข้าวนาปรัง บางชนิดพืชทำให้เกิดรายได้สุทธิลดลง บางชนิดพืชทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น แต่โดยเฉลี่ยทุกชนิดพืชทำให้เกิดรายได้สุทธิเพิ่ม 1,866 บาทต่อไร่ หรือ 8,919 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นมูลค่าที่เพิ่มขึ้นรวม 352.93 ล้านบาท (รายได้สุทธิจากการทำนาปรัง 458 บาทต่อไร่) ดังนี้ (ตารางที่ 3.35)

- การปลูกพืชตระกูลถั่ว ได้แก่ ถั่วเขียว เกษตรกรมีรายได้สุทธิลดลงเฉลี่ย 100 บาทต่อไร่ ถั่วเหลือง รายได้สุทธิลดลงเฉลี่ย 302 บาทต่อไร่ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความชำนาญในการปลูก การเก็บเกี่ยวผลผลิต ไม่ดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร ทำให้ได้รับผลผลิตต่ำ

- การปลูกข้าวโพดหวาน เกษตรกรมีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้น 3,938 บาทต่อไร่

- พืชผักและพืชสมุนไพร รายได้สุทธิเพิ่มขึ้น 5,627 บาทต่อไร่ ทั้งนี้ พืชดังกล่าว

มีกระบวนการจัดการการผลิต การเก็บเกี่ยว ที่ยุ่งยากกว่าการปลูกข้าว และทยอยเกิดรายได้เป็นรายวัน รายสัปดาห์

ตารางที่ 3.35 รายได้จากการปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกข้าว ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย

รายการ	พื้นที่ปลูก (ไร่)	รายได้สุทธิในโครงการเฉลี่ย ^{1/}		เปรียบเทียบรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อไร่ในโครงการ กับรายได้จากข้าวนาปรัง (+เพิ่ม/- ลด)
		บาท/ไร่	บาท/ครัวเรือน	
1) ถั่วเขียว	95,159.54	358	1,747	- 100
2) ถั่วเหลือง	7,551.79	156	780	- 302
3) ข้าวโพดหวาน	17,626.68	4,396	20,617	+ 3,938
4) พืชผักและอื่นๆ	54,877.49	6,085	27,869	+ 5,627
เฉลี่ย	175,215.50	2,324	11,039	+ 1,866

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ^{1/}รายได้สุทธิเฉลี่ยคำนวณถ่วงน้ำหนักพื้นที่ปลูกพืชแต่ละชนิด

รายได้สุทธิข้าวนาปรังของเกษตรกรภาคกลาง ปี 2560 เฉลี่ย 458 บาทต่อไร่ :ศูนย์สารสนเทศการเกษตร, มิถุนายน 2560

1.3.2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด ผลประโยชน์จากค่าไถเตรียมดิน (ไถครั้งที่ 1) เกษตรกรทั้ง 12,477 ราย ที่ร่วมโครงการเพื่อปลูกพืชปุ๋ยสด ได้รับค่าไถเตรียมดิน ไร่ละ 500 บาท เฉลี่ยได้รับ 7,794.75 บาทต่อครัวเรือน และเกษตรกร 10,894 ราย ไถกลบพืชปุ๋ยสด โดยได้รับค่าไถกลบไร่ละ 500 บาท ได้รับเฉลี่ย 5,576.13 บาทต่อครัวเรือน วิธีการไถเตรียมดิน เกษตรกรร้อยละ 84.47 จัดหารถไถมาดำเนินการเองแต่ละราย ไม่ได้รวมกลุ่มกัน เนื่องจากไม่สะดวก คู่แข่งกับการทำโดยลำพังตนเอง บางรายมีรถไถพรวนเองอยู่แล้ว เกษตรกรร้อยละ 15.53 รวมกลุ่มกันจัดหารถไถมาดำเนินการไถเตรียมดิน ทั้งนี้ เกษตรกร ร้อยละ 44.29 29.22 และร้อยละ 8.68 เห็นว่า ระยะเวลาที่เบิกจ่ายค่าไถเตรียมดินมีความเหมาะสมในระดับมาก ปานกลาง และน้อย ตามลำดับ และร้อยละ 2.28 เห็นว่า ไม่เหมาะสม

นอกจากนั้น ผลประโยชน์จากการขายเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรจำนวน 805 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.07 ขายเมล็ดพันธุ์ปอเทืองในโครงการ ปริมาณ 166,690.20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 2.78 ของเป้าหมาย 6,000 ตัน (ข้อมูล ณ วันที่ 5 มิถุนายน 2560) เกษตรกรได้รับค่าเมล็ดพันธุ์ จำนวน 2,333,800 บาท เฉลี่ย 2,899.13 บาทต่อครัวเรือน (ตารางที่ 3.36)

ตารางที่ 3.36 ผลประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับ ภายใต้โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด

รายการ	หน่วยนับ	จำนวน	หมายเหตุ
1) ค่าไถเตรียมดิน	บาท/ไร่	500.00	
	บาท/ครัวเรือน	7,794.75	เกษตรกร 12,477 ครัวเรือน
2) ค่าไถกลบ	บาท/ไร่	500.00	
	บาท/ครัวเรือน	5,576.13	เกษตรกร 10,894 ครัวเรือน
3) เมล็ดพันธุ์ปอเทืองในโครงการ			
3.1) ปริมาณ	กิโลกรัม	166,690.20	
3.2) มูลค่า	บาท	2,333,800.00	

ที่มา : จากการสำรวจ

1.3.3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในโครงการ จำนวน 148,949.00 ไร่ เกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนมาจากพื้นที่ที่ในฤดูแล้งเคยทำนาปรัง ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ว่าง และปลูกพืชอื่น ทำให้เกิดรายได้จากการขายผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในโครงการ เฉลี่ย 5,674.20 บาท/ไร่ มูลค่าผลผลิตในโครงการ รวม 827.20 ล้านบาท รายได้เกษตรกรหรือมูลค่าผลผลิตในโครงการเพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการที่ทำกิจกรรมอื่นรวม 279.25 ล้านบาท จำแนกตามพื้นที่ ดังนี้ (ตารางที่ 3.37)

- ปลูกข้าวนาปรัง รายได้เพิ่มขึ้น 300.80 บาท/ไร่ มูลค่าเพิ่ม 19.10 ล้านบาท
- ปลูกข้าวโพดเดิม รายได้เพิ่มขึ้น 602.95 บาท/ไร่ มูลค่าเพิ่ม 18.56 ล้านบาท
- ปลูกพืชอื่น รายได้เพิ่มขึ้น 1,061 บาท/ไร่ คิดเป็นมูลค่าเพิ่ม 9.01 ล้านบาท
- นาว่างเปล่า ไม่มีกิจกรรมอื่นในฤดูแล้ง รายได้เพิ่ม 5,037.46 บาท/ไร่

คิดเป็น มูลค่าเพิ่ม 232.58 ล้านบาท

ตารางที่ 3.37 รายได้จากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการ

พื้นที่ก่อน ปรับเปลี่ยน	จำนวน (ไร่)	รายได้สุทธิเฉลี่ย (บาท/ไร่)		เปรียบเทียบรายได้สุทธิ หลัง-ก่อนโครงการ (บาท/ไร่)	มูลค่าผลผลิต เพิ่ม (ล้านบาท)
		ก่อนโครงการ	หลังโครงการ		
1) ปลูกข้าวนาปรัง	63,506.90	4,028.37	4,329.17	300.80	19.10
2) ปลูกข้าวโพดเดิม	30,779.42	6,913.21	7,516.17	602.95	18.56
3) ปลูกพืชอื่น	8,493.56	4,535.71	5,596.83	1,061.00	9.01
4) นาว่างเปล่า	46,169.13	-	5,037.46	5,037.46	232.58
รวม/เฉลี่ย	148,949.00	5,192.53	5,674.20	481.66	279.25

ที่มา : จากการสำรวจ

2) ผลประโยชน์ทางอ้อม พิจารณาผลที่เกิดต่อเนื่อง หรือผลกระทบ จากการดำเนินงานโครงการ ในด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ทรัพยากรดิน น้ำ และการลดการสูญเสีย ดังนี้

2.1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 พื้นที่ปลูกถั่ว เกิดผลดีต่อพื้นที่นาที่ได้พักฟื้นดิน และได้ธาตุอาหารเพิ่มจากการไถกลบ ต้นถั่วซึ่งเป็นพืชปุ๋ยสด โดยลดค่าใช้จ่ายการใส่ปุ๋ยยูเรียในฤดูการผลิตถัดไป ประมาณ 430 บาทต่อไร่ ในพื้นที่ 105,548 ไร่ คิดเป็นมูลค่า 45.39 ล้านบาท

2.2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด การปลูกพืชปุ๋ยสดแล้วไถกลบตามโครงการ ทำให้พื้นที่นาจำนวน 145,830.67 ไร่ ได้รับการปรับปรุงบำรุงดิน เพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินจากการไถซากพืชปุ๋ยสดลดต้นทุนการผลิต (ค่าปุ๋ย) ในฤดูการทำนารอบถัดไปได้ประมาณ ร้อยละ 50 หรือประมาณ 500 บาทต่อไร่ คิดเป็นมูลค่า 72.92 ล้านบาท นอกจากนี้ สามารถปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นมูลค่าธาตุอาหารจากต้นพืชปุ๋ยสด (ปอเทือง) 500 กิโลกรัมในพื้นที่ปลูก 1 ไร่ ซึ่งให้ปริมาณ N P K ประมาณ 13.80 1.10 และ 12 กิโลกรัม ตามลำดับ ในพื้นที่โครงการทั้งหมด คิดเป็นปริมาณ 1,715 136 และ 1,492 ตัน คำนวณมูลค่าปุ๋ยเฉลี่ย 747.80 บาทต่อไร่ หรือทั้งโครงการ 92.99 ล้านบาท (จากราคาปุ๋ยเคมียูเรีย ปุ๋ยหริป เป็ลซูปเปอร์ฟอสเฟต และโพแทสเซียมคลอไรด์ 360 47.80 และ 340 บาทต่อไร่ ตามลำดับ : กรมพัฒนาที่ดิน) ทั้งนี้ เกษตรกรบางส่วน เห็นว่า โครงการช่วยลดวงจรการระบาดของศัตรูพืชในนาข้าวด้วย

ประโยชน์/ความคุ้มค่า เกษตรกรร้อยละ 93.43 เห็นว่า คุ้มค่าในการปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชปุ๋ยสด เนื่องจาก พื้นที่นาเดิมไม่ได้ทำนาปรัง ปล่อยให้ว่าง ไม่มีน้ำเพียงพอในการทำนา ทำให้ได้รับประโยชน์ดินดีขึ้น ดินได้รับปุ๋ย และร้อยละ 6.57 เห็นว่า ไม่คุ้มค่า เนื่องจาก ปอเทืองมีหนอน แมลง ไม่ได้ผลผลิต ไม่ได้ขายเมล็ดพันธุ์ ไม่ได้รับผลประโยชน์เป็นเงิน ไม่มีเงินมาใช้จ่ายใช้สอย การทำนาปรังคุ้มค่ากว่าสามารถนำผลผลิตข้าวไปขายเกิดรายได้

พื้นที่โครงการ 19 จังหวัด ในส่วนที่เป็นพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง จำนวน 54,692.01 ไร่ ไม่มีการทำนาปรัง ทำให้ลดปริมาณการใช้น้ำชลประทานลงได้ ประมาณ 65.63 ล้านลูกบาศก์เมตร (การเพาะปลูกข้าว 1 ไร่ ใช้น้ำชลประทาน 1,200 ลูกบาศก์เมตร) ซึ่งหากนำปริมาณน้ำที่ประหยัดได้ไปใช้ในภาคอุตสาหกรรม โดยคำนวณค่าน้ำที่เรียกเก็บจากภาคอุตสาหกรรมในราคาลูกบาศก์เมตรละ 0.50 บาท จะทำให้เกิดมูลค่าน้ำ ประมาณ 32.82 ล้านบาท

2.3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จากการดำเนินโครงการ ทำให้มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ใหม่ซึ่งไม่เคยปลูกมาก่อน จำนวน 118,176.14 ไร่ (ร้อยละ 79.34 ของพื้นที่ร่วมโครงการ) คิดเป็นปริมาณผลผลิตข้าวโพด 129,402.87 ตัน (ปริมาณผลผลิต 1,095 กก./ไร่) ทำให้ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปริมาณการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในปี 2560 ลดลงประมาณ 28,031 ตัน คิดเป็นมูลค่า 98.85 ล้านบาท ซึ่งนับเป็นผลกระทบทางอ้อมที่เกิดขึ้น ทำให้เงินทุนไม่ไหลออกไปนอกประเทศได้ส่วนหนึ่ง (ตารางที่ 3.38)

ตารางที่ 3.38 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในช่วงปี 2559-2561

ปี	ปริมาณ (กิโลกรัม)	ส่วนต่าง (+เพิ่ม/-ลด)	มูลค่า (บาท)	ส่วนต่าง (+เพิ่ม/-ลด)
2559	124,459,202		678,186,913	
2560	96,427,998	-28,031,204	579,337,657	-98,849,256
2561	153,662,734	57,234,736	900,929,659	321,592,002

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

สรุปภาพรวม ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจทางตรงที่เกิดจาก 4 โครงการ รวม 912.68 ล้านบาท ได้แก่ (1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ เป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น 278.17 ล้านบาท จากมูลค่าของผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการ 2,241 ตัน มูลค่า 23.98 ล้านบาท จากการลดการใช้เมล็ดพันธุ์ลง 54.96 ล้านบาท รวมทั้งจากส่วนเพิ่มราคาเมล็ดพันธุ์ดี 4.50 บาทต่อกิโลกรัม มูลค่า 124.78 ล้านบาท และส่วนเพิ่มราคาข้าวคุณภาพดี 1,458 บาทต่อตัน มูลค่า 74.45 ล้านบาท (2) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ คิดเป็นมูลค่าประมาณ 352.93 ล้านบาท จากรายได้สุทธิเพิ่มของเกษตรกรที่เกิดจากการผลิตพืชชนิดอื่นทดแทนการปลูกข้าวนาปรัง จำนวน 1,866 บาทต่อไร่ หรือ 8,919 บาทต่อครัวเรือน (รายได้สุทธิจากการทำนาปรัง 458 บาทต่อไร่) (3) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสดเกษตรกรร้อยละ 6.50 ได้รับเงินจากการขายเมล็ดพันธุ์ปุ๋ยเพียง ในโครงการ 2.33 ล้านบาท (4) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รายได้ของเกษตรกรจากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นจากรายได้ผลิตพืชเดิมหรือก่อนมีโครงการ รวม 279.25 ล้านบาท

ผลประโยชน์ทางอ้อม จาก 3 โครงการ รวม 333.87 ล้านบาท ได้แก่ (1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย พื้นที่นาที่ได้พักฟื้นดิน และได้ธาตุอาหารเพิ่มจากการไถกลบต้นถั่วซึ่งเป็นพืชปุ๋ยสด โดยลดค่าใช้จ่ายการใส่ปุ๋ยยูเรียในฤดูถัดไป ประมาณ 430 บาทต่อไร่ ในพื้นที่ 105,548 ไร่ คิดเป็นมูลค่า 45.39 ล้านบาท (2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด ทำให้เกษตรกรสามารถประหยัดต้นทุนการใส่ปุ๋ยเพื่อปรับปรุงบำรุงดินในรอบการผลิตต่อไป คิดเป็นมูลค่า 72.92 ล้านบาท (3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลดปริมาณการนำเข้าข้าวโพด คิดเป็นมูลค่า 98.85 ล้านบาท

รวมผลทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม คิดเป็นมูลค่า 1,162.55 ล้านบาท จากการดำเนินงานโครงการ 4 โครงการ ที่เกิดผลชัดเจนแล้ว และการใช้จ่ายงบประมาณโครงการ ประมาณ 814.69 ล้านบาท (ตารางที่ 3.37) ซึ่งนับว่าคุ้มค่ากับการลงทุนของภาครัฐในการช่วยเหลือเกษตรกร สำหรับโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ ได้แก่ กระบือ โคเนื้อ และแพะ ได้รับผลประโยชน์จากผลพลอยได้เป็นมูลสัตว์จากการเลี้ยงปศุสัตว์ และแปลงหญ้าที่สร้างรายได้แล้วบางส่วน รวมทั้งโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ได้รับผลผลิตจากพืชระยะสั้นเพียงบางส่วน รวม 4 โครงการ จึงยังไม่นำมาคำนวณผลทางเศรษฐกิจภาพรวม ทั้งนี้ งบประมาณที่เบิกจ่ายรวมทุกโครงการ (10 โครงการ) ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 รวม 4,463.84 ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรรายครัวเรือน ทำให้เกิดการจับจ่ายใช้สอย ลงทุนทางการเกษตรและการใช้จ่ายในธุรกิจเกี่ยวเนื่อง เกิดเงินทุนหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจในชุมชนเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.39)

ตารางที่ 3.39 สรุปผลทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากโครงการ ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต

โครงการ	รายการ	มูลค่าทางเศรษฐกิจ			ค่าใช้จ่ายโครงการ
		ทางตรง	ทางอ้อม	รวม	
ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต		278.17		278.17	205.87
1) สนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี	- มูลค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ซื้ลดลง	54.96		54.96	
	- มูลค่าผลผลิตข้าวที่เพิ่มขึ้น (5 กก./ไร่ รวม 2,241 ตัน)	23.98		23.98	
	- มูลค่าส่วนเพิ่มราคาข้าวคุณภาพดี (1,458 บ./ตัน 51,063 ตัน)	74.45		74.45	
	- มูลค่าส่วนเพิ่มราคาเมล็ดพันธุ์ดี (4,50 บ/กก. 27,729 กก.)	124.78		124.78	
ด้านการปรับเปลี่ยนปลูกพืชอื่น/ พืชหมุนเวียน		634.51	249.98	884.49	608.82
1) ปรับเปลี่ยนปลูกข้าวไปปลูกพืชหลากหลาย	- รายได้เพิ่มจากการปลูกพืชอื่นแทนข้าว	352.93		352.93	384.55
	- ลดการใช้ปุ๋ยในฤดูการผลิตรอบต่อไปในพื้นที่ปลูกพืชตระกูลถั่ว		45.39	45.39	
2) ปลูกพืชปุ๋ยสด	- มูลค่าเมล็ดพันธุ์ปอเทืองจากโครงการ	2.33		2.33	199.38
	- การใช้ปุ๋ยลดลงในฤดูการผลิตถัดไป		72.92	72.92	
	- การลดปริมาณการใช้น้ำชลประทาน		32.82 ^{1/}	32.82	
	- ลดวงจรการระบาดของศัตรูพืชในนาข้าว		na		
3) ส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	- มูลค่าผลผลิตข้าวโพดฯ ที่สูงกว่าพืชเดิม	279.25		279.25	24.89
	- ลดปริมาณการนำเข้าข้าวโพด		98.85	98.85	
รวม 4 โครงการ		912.68	249.98	1,162.55	814.69

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณ

หมายเหตุ : ^{1/} คำนวณราคาค่าน้ำที่ประหยัดได้และนำไปใช้ในภาคอุตสาหกรรม ลบ.เมตร ละ 0.50 บาท na = ไม่มีข้อมูล
โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น เป็นโครงการระยะยาว เกิดผลประโยชน์เต็มทีในช่วง 3-6 ปี จึงยังไม่ได้นำมาพิจารณา

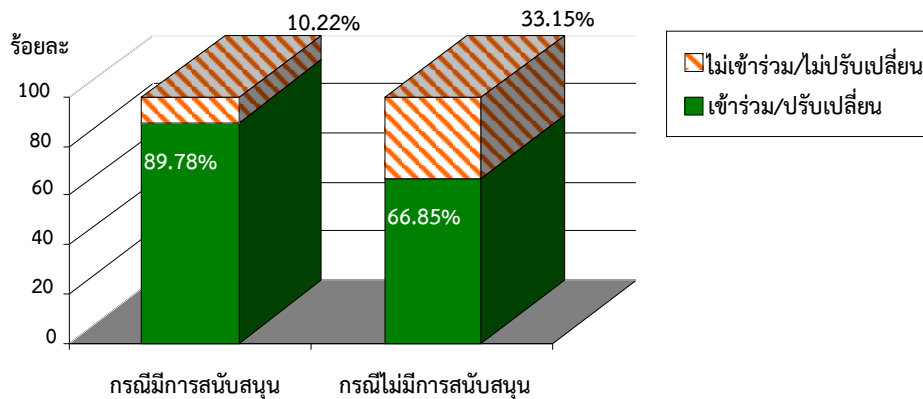
3.4.4 แนวโน้มการปรับเปลี่ยนการผลิต

พิจารณาเฉพาะโครงการที่เกษตรกรได้รับประโยชน์จากโครงการแล้ว เป็นโครงการระยะสั้นไม่เกิน 1 ปี เกษตรกรสามารถให้ความเห็นและตัดสินใจจากประสบการณ์การเข้าร่วมโครงการ รวม 4 โครงการ โดยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 83.02 มีแนวโน้มปรับเปลี่ยนทำการผลิตพืชที่ส่งเสริมตามโครงการต่อเนื่องไป ร้อยละ 15.62 จะกลับปลูกข้าวเช่นเดิม และร้อยละ 1.36 ยังไม่ตัดสินใจ ซึ่งเป็นความเห็นของเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยมีรายละเอียดในแต่ละโครงการ ดังนี้ (ตารางที่ 3.38)

1) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น เกษตรกรร้อยละ 96.30 จะปรับเปลี่ยนอย่างน้อยเฉลี่ย 4.68 ปีขึ้นไป แต่ยังมีเกษตรกร ร้อยละ 3.70 ที่จะหันกลับมาปลูกข้าวก่อนระยะเวลาที่โครงการกำหนด (3 ปี) เนื่องจากต้องการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และพื้นที่ไม่เหมาะสมปลูกพืชที่ปรับเปลี่ยน

2) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 กรณีมีการสนับสนุนหรือมีโครงการ เกษตรกร ร้อยละ 89.78 สนใจที่จะเข้าร่วมโครงการเพื่อปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกข้าวนาปรัง คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 158,360 ไร่ ส่วนที่เหลือร้อยละ 10.22 ไม่สนใจ เนื่องจากพื้นที่ไม่เหมาะสม และคิดว่าไม่ถนัดในการปลูกอย่างอื่น

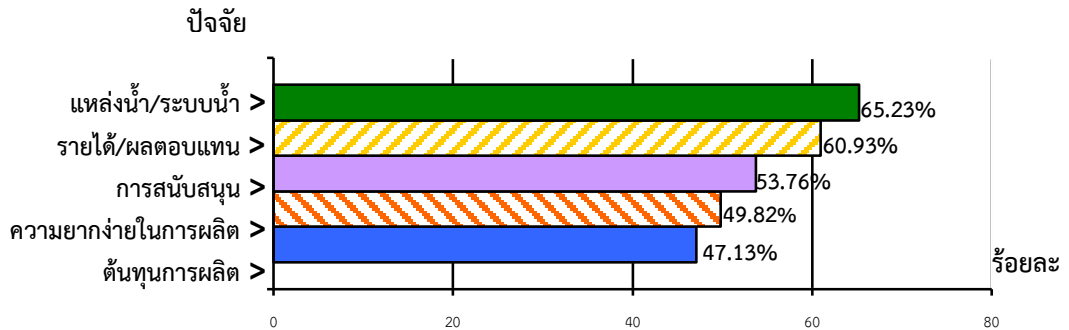
กรณีไม่มีการสนับสนุน เกษตรกร ร้อยละ 66.85 ยังมีความสนใจที่จะปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกข้าวนาปรัง คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 117,910 ไร่ ส่วนที่เหลือร้อยละ 33.15 ไม่มีความสนใจ นอกจากเรื่องพื้นที่ไม่เหมาะสม และความไม่ถนัดในการปลูกพื้นที่อื่นแล้ว ยังเห็นว่าการปลูกพืชอื่นมีความเสี่ยง ถ้าหากไม่ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่าย คิดว่าจะคงยังทำนาเหมือนเดิม หรืออาจไปหางานอย่างอื่นทำแทน ซึ่งเกิดรายได้ที่เห็นชัดเจนกว่า

ภาพที่ 3.4 แนวโน้มการปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกข้าวนาปรัง
ที่มา : จากการสำรวจ

- ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิต เกษตรกรเห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตใน 5 อันดับแรก ได้แก่ เกษตรกรร้อยละ 65.23 เห็นว่า การมีแหล่งน้ำหรือระบบน้ำ ร้อยละ 60.93 เห็นว่า รายได้หรือผลตอบแทนที่คุ้มค่า ร้อยละ 53.76 เห็นว่า มีการสนับสนุนค่าใช้จ่ายหรือเทคโนโลยีในการปรับเปลี่ยน ร้อยละ 49.82 เห็นว่า มีการจัดการการผลิต ที่ไม่ยุ่งยาก และร้อยละ 47.13 เห็นว่า ต้นทุนการผลิต

ไม่สูงมาก สำหรับปัจจัยอื่นๆ ที่เห็นว่า มีผลต่อการปรับเปลี่ยน เช่น ตลาดหรือแหล่งรับซื้อและจำหน่ายผลผลิต ระยะเวลาที่จะได้รับผลผลิต และสภาพแวดล้อมต่างๆ ในพื้นที่ เช่น สภาพดิน ภูมิอากาศ เป็นต้น (ภาพที่ 3.5)

ภาพที่ 3.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตของเกษตรกร

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : เลือกได้หลายปัจจัย

3) **โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด** แนวโน้มการขยาย/กระจายการปลูกพืชปุ๋ยสด เกษตรกรที่ร่วมโครงการ ร้อยละ 95.28 จะปลูกพืชปุ๋ยสดในปีต่อไป ด้วยเห็นว่า คุ่มค่าในการปลูกพืชปุ๋ยสดทดแทนการปลูกข้าว นาปรัง บางรายเป็นผู้ที่เคยปลูกมาอย่างต่อเนื่องอยู่แล้วจะไม่ปลูกต่อ เพราะจะทำนาปรังหากมีน้ำเพียงพอ หรือ หากภาครัฐไม่มีมาตรการ บางส่วนเห็นว่า หาเมล็ดพันธุ์ได้ยาก โดยเกษตรกรที่ไม่เคยปลูกพืชปุ๋ยสด ส่วนใหญ่จะปลูกต่อเนื่องไปทุกปี ซึ่งนับว่าเป็นการกระจาย/ขยายการปลูกพืชปุ๋ยสดไปในพื้นที่กว้างขวางเพิ่มขึ้น ประมาณ 183,695.50 ไร่

4) **โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์** การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ต่อเนื่อง เกษตรกรร้อยละ 81.82 ต้องการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในฤดูกาลต่อไป เนื่องจาก มีความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับการปลูกข้าวโพด ร้อยละ 14.93 ยังไม่ตัดสินใจว่าจะปลูกต่อหรือไม่ เพราะยังไม่มี ความมั่นใจ ในราคาการ รับซื้อ ร้อยละ 3.25 ไม่ต้องการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปีต่อไป

3.4.5) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการ

ความพึงพอใจต่อโครงการต่าง ๆ ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรโดยตรง ใน 8 โครงการ ที่มีการดำเนินงาน โดยในภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจ ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.41 พิจารณาความพึงพอใจเป็นรายโครงการได้ ดังนี้ (ตารางที่ 3.40)

ตารางที่ 3.40 แนวโน้มการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมไปทำกิจกรรมอื่น

หน่วย : ไร่/ละ

โครงการ	แนวโน้มการปรับเปลี่ยนของเกษตรกร			รวม
	ปรับเปลี่ยนต่อไป	ยังไม่ตัดสินใจ	ไม่ปรับเปลี่ยน	
1) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น	96.30	-	3.70	100.00
2) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูกาลปี 2560	78.32	-	21.68	100.00
- กรณีมีการสนับสนุน/มีโครงการ	89.78	-	10.22	100.00
- กรณีไม่มีการสนับสนุน/ไม่มีโครงการ	66.85	-	33.15	100.00
3) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด	95.28	-	4.72	100.00
4) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	81.82	14.93	3.25	100.00
รวม	83.02	1.36	15.62	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

1) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

- โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อภาพรวมของโครงการ ทั้งในด้านการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ การได้รับสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ ด้านกิจกรรมต่างๆ ภายใต้โครงการ อยู่ในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.41 โดยให้เหตุผลว่า เมล็ดพันธุ์ข้าวที่สนับสนุนมีคุณภาพดีและมีอัตราการงอกสูง ทำให้เกษตรกรลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ด้วย เป็นโครงการที่ส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ได้รับความรู้เทคโนโลยีในการผลิตเมล็ดพันธุ์ และการติดตามให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่

2) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น

2.1) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ ความพึงพอใจต่อโครงการ ทั้งด้านการส่งเสริมให้ความรู้การเลี้ยงกระบือ แบบประณีต การสนับสนุนปัจจัยหรือสินเชื่อในการเลี้ยง การประสานงาน และการให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.30

2.2) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ด้านความพึงพอใจต่อโครงการ ทั้งด้านการส่งเสริมให้ความรู้การเลี้ยงโคเนื้อ แบบประณีต การสนับสนุนปัจจัยหรือสินเชื่อในการเลี้ยง การประสานงาน และการให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.31

2.3) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงแพะ ความพึงพอใจต่อโครงการ ทั้งด้านการส่งเสริมให้ความรู้การเลี้ยงแพะ แบบประณีต การสนับสนุนปัจจัยหรือสินเชื่อในการเลี้ยง การประสานงาน และการให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจระดับปานกลาง ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.02 เนื่องจาก ได้รับการสนับสนุนสินเชื่อล่าช้า บางรายต้องลงทุนไปก่อน

2.4) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการสนับสนุนโครงการ พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการสนับสนุนจากโครงการในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.34 โดยในส่วนที่มีความพึงพอใจต่อการสนับสนุนจากโครงการในระดับน้อย มีความคิดเห็นว่าการสนับสนุนจากโครงการช่วยลดต้นทุนการปรับเปลี่ยนได้ส่วนหนึ่ง เกษตรกรต้องใช้ทุนของตนเองเพิ่มเติม การเข้าร่วมโครงการฯ ทำให้เสียสิทธิ์ในการเข้าร่วมโครงการอื่น การปรับพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ต้องใช้เงินทุนจำนวนมากในการปรับเปลี่ยน การสนับสนุนจากโครงการฯ ไม่เพียงพอ เกษตรกรต้องใช้ทุนของตนเองเพิ่มอีกเป็นจำนวนมาก

3) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียน

3.1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560 เกษตรกรพึงพอใจต่อโครงการในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.41 เพราะเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการที่มีการสนับสนุนจากภาครัฐและได้มีทางเลือกในการผลิตทางการเกษตรอื่นๆ ในช่วงฤดูแล้ง แต่มีบางรายที่พึงพอใจน้อย/ไม่พึงพอใจ เนื่องจากเห็นว่าการสนับสนุนของภาครัฐยังไม่เพียงพอ รวมทั้ง ผลผลิตจากพืชอื่นไม่ได้รับผลหรือได้รับความเสียหาย

3.2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด จากการส่งเสริมเกษตรกรในด้านต่าง ๆ และการปฏิบัติงานโครงการ ในภาพรวม ได้แก่ การส่งเสริมและให้ความรู้ด้านการปลูกพืชปุ๋ยสด การลดการปลูกข้าวนาปรัง โดยการปลูกพืชปุ๋ยสด การติดต่อประสานงานหรืออำนวยความสะดวกด้านต่างๆ และค่อนข้างเป็นเรื่องใหม่สำหรับเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.78

3.3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.29 โดยมีเกษตรกรบางรายที่พึงพอใจน้อย หรือไม่พึงพอใจ เนื่องจาก แหล่งรับซื้อข้าวโพดไม่เพิ่มขึ้นมากนัก ราคาที่ได้รับลดลงจากปีที่ผ่านมา

ตารางที่ 3.41 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการในภาพรวม

โครงการ	ระดับความพึงพอใจ	
	ค่าคะแนน	แปลผล
ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว		
- สนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี	4.41	มาก
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว		
- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น	4.33	มาก
1) การเลี้ยงกระบือ	4.30	มาก
2) การเลี้ยง โคเนื้อ	4.31	มาก
3) การเลี้ยงแพะ	4.02	ปานกลาง
4) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	4.34	มาก
- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน	4.45	มาก
1) ปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลายฯ	4.41	มาก
2) ปลูกพืชปุ๋ยสด	4.78	มาก
3) ส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	4.29	มาก
รวม	4.41	มาก

ที่มา : จากการสำรวจ

บทที่ 4

สรุป และข้อเสนอแนะ

4.1 สรุป

มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 (ด้านการผลิต) เป็นการดำเนินงานภายใต้แผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร โดยมีมาตรการ/โครงการ ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว และด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว เพื่อปรับสมดุลของอุปทานข้าว ส่งเสริมข้าวพันธุ์ดีซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด และลดรอบการปลูกข้าวที่มีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น เพื่อให้มาตรการเกิดผลรวดเร็วและเป็นรูปธรรมชัดเจน คณะรัฐมนตรีจึงมีมติอนุมัติและเห็นชอบโครงการภายใต้มาตรการดังกล่าว รวม 3 ครั้ง จำนวน 10 โครงการ ซึ่งมีทั้งโครงการระยะสั้น และโครงการระยะยาวปรับเปลี่ยนพื้นที่นาอย่างถาวร การประเมินผลนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาผลได้ และผลลัพธ์จากการใช้ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการดำเนินงานโครงการ โดยใช้ IPOO เป็นรูปแบบในการประเมินผล สรุปผลได้ดังนี้

4.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า โครงการภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 ด้านการผลิต จำนวน 10 โครงการ เป็นการดำเนินงานโดยหน่วยงานหลักที่มีภารกิจโดยตรง กับลักษณะกิจกรรมหลักโครงการ รวม 5 หน่วยงาน ได้แก่ กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมพัฒนาที่ดิน และ ธ.ก.ส. โดยมีหน่วยงานสนับสนุน รวมทั้งทุกโครงการมาตรการไม่น้อยกว่า 10 หน่วยงาน ดำเนินการในพื้นที่ 55 จังหวัด จากเป้าหมาย 67 จังหวัด โดย 29 จังหวัด ดำเนินงาน 1 - 3 โครงการ และ 26 จังหวัด ดำเนินการ 4 - 6 โครงการ กรณีโครงการมีระยะเวลาเริ่มใกล้เคียงกันทำให้เกษตรกรเกิดความลังเลในการตัดสินใจเลือกเข้าร่วมโครงการใดโครงการหนึ่ง และมีการถอนตัวหลังจากสมัครเข้าร่วมโครงการแล้ว

ผลการใช้จ่ายงบประมาณจากทุกแหล่ง รวมทั้งสิ้น 4,463.84 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 92.62 ของงบที่ได้รับจัดสรร และร้อยละ 16.46 ของงบที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ซึ่งค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับเป้าหมายที่รัฐบาลต้องการช่วยเหลือเกษตรกร ทั้งนี้ งบในส่วนที่เป็นสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีวงเงินสูง การเบิกจ่ายจะขึ้นอยู่กับความต้องการของเกษตรกร และระยะเวลาในการขอสินเชื่อ โดยแต่ละโครงการมีระยะเวลาสอดคล้องกับรอบการปลูกข้าวของเกษตรกร แต่บางโครงการได้รับอนุมัติในระยะเวลากระชั้นชิด ทำให้มีระยะเวลาเตรียมการน้อย การดำเนินงานในบางกิจกรรมไม่สามารถทำได้ทันภายในกำหนด ต้องขยายระยะเวลา ได้แก่ โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60 โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ (กระบือ โคเนื้อ แพะ และนาหญ้า) 4 โครงการ กล่าวได้ว่าระดับความเหมาะสมของระยะเวลาโครงการในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.75

4.1.2 ผลการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) พบว่า ความเหมาะสมของขั้นตอนเงื่อนไขในการดำเนินงานโครงการ มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.72 แยกเป็น ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพข้าว ขั้นตอน เงื่อนไข ในการดำเนินงานมีความเหมาะสมระดับน้อยที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.11 โดยโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดีฯ มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง แต่โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ฯ ขั้นตอน เงื่อนไข ไม่มีความเหมาะสม

ซึ่งในช่วงระหว่างการปฏิบัติงานในระยะแรกเริ่มโครงการพบปัญหาด้านกระบวนการ ทำให้ไม่มีความคืบหน้า การดำเนินงานโครงการ และต้องยกเลิกโครงการไปในที่สุด ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว 8 โครงการ ขั้นตอน เงื่อนไขโครงการ มีความเหมาะสมในระดับปานกลางถึงมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.45 - 4.85 สามารถดำเนินงานโครงการไปได้ ยกเว้นโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการทำนาหญ้า ซึ่งเป็นโครงการที่มีขั้นตอน เงื่อนไข การดำเนินงานเช่นเดียวกับการส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ โคเนื้อ และแพะ แต่เนื่องจาก เงื่อนไขการปฏิบัติงานในพื้นที่ กำหนดให้เกษตรกรต้องลงทุนปลูกหญ้าก่อนจึงได้รับการพิจารณาสินเชื่อ ประกอบกับเกษตรกรไม่มั่นใจในอาชีพทำนาหญ้า จึงมีกลุ่มเป้าหมายน้อยและถอนตัวไปในที่สุด

4.1.3 ผลการประเมินผลได้ จากกระบวนการ ขั้นตอน เงื่อนไขโครงการ รวมทั้งระยะเวลาโครงการ ทำให้มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 163,882 ราย พื้นที่ 1,280,616.27 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 42.98 และ 34.52 ของเป้าหมาย ซึ่งค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้สูง แต่นับได้ว่าเป็น ปริมาณผลงาน ค่อนข้างมากสำหรับการพัฒนาในพื้นที่ปลูกข้าวในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ โดยสรุปแต่ละด้าน/มาตรการย่อย ได้แก่

(1) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 2 โครงการ โดยโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดีฯ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกินเป้าหมาย และมีพื้นที่ร้อยละ 99.68 ของเป้าหมาย ส่วนโครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ฯ ดำเนินการจ่ายสินเชื่อแล้ว 53 กลุ่ม ร้อยละ 12.44 ของเป้าหมาย 426 กลุ่ม

(2) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:-การปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น 5 โครงการ ดำเนินการได้ร้อยละ 23.01 และ 21.75 ของเกษตรกรและพื้นที่เป้าหมาย ตามลำดับ ดำเนินการได้ระดับน้อยที่สุด เนื่องจาก เป็นโครงการที่ส่งเสริมให้ปรับเปลี่ยนพื้นที่นาอย่างถาวร ไม่น้อยกว่า 3 - 6 ปี ประกอบกับมีโครงการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2559/60 ซึ่งสนับสนุนไร่ละ 1,000 บาท เกษตรกรเห็นประโยชน์ที่ชัดเจนมากกว่า จึงเลือกเข้าร่วมโครงการดังกล่าว

(3) ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวฤดูนาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน 3 โครงการ ผลการเข้าร่วมโครงการของเกษตรกรแตกต่างกันมาก โดยโครงการปลูกพืชปุ๋ยสด เกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกินเป้าหมาย และพื้นที่ร่วมโครงการเกือบครบตามเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 124.77 และ 97.26 ของเกษตรกรและพื้นที่เป้าหมาย ตามลำดับ โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย เกษตรกรและพื้นที่ร่วมโครงการ ร้อยละ 61.50 และ 58.41 ของเป้าหมาย ตามลำดับ ส่วนโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ดำเนินงานได้ต่ำมาก เนื่องจากกำหนดเป้าหมายไว้สูงมาก ประกอบกับเป็นการสนับสนุนสินเชื่อ จึงมีเกษตรกรและพื้นที่ร่วมโครงการเพียง ร้อยละ 12.41 และ 7.45 ของเป้าหมาย ตามลำดับ

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรปีการผลิต 2559/60 ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต หรือสินเชื่อ หรือค่าใช้จ่ายในการปรับเปลี่ยนการผลิต ตามแต่ละด้าน /โครงการที่เข้าร่วม ผลการสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ และค่าใช้จ่ายให้แก่เกษตรกรตามมาตรการ ดำเนินการได้ร้อยละ 75.25 ประสบผลสำเร็จระดับปานกลาง ค่อนข้างไปทางมาก โดย 4 โครงการ ซึ่งเป็นการสนับสนุนแบบให้เปล่า

บรรลุป่าหมายกิจกรรมในระดับมาก ส่วนโครงการที่เป็นการสนับสนุนสินเชื่อ เกษตรกรให้ความสนใจน้อย ได้แก่ โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ฯ โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ 4 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการระยะยาว ประกอบกับ เงื่อนไขการกู้ยืมลักษณะค้ำประกันกลุ่ม ต้องปรับเปลี่ยนพื้นที่ก่อน

การดำเนินงานทุกโครงการ มีกิจกรรมอบรมถ่ายทอดความรู้ ให้แก่เกษตรกรที่ร่วมโครงการ ยกเว้น โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ฯ ซึ่งกิจกรรมการอบรมจะดำเนินการภายใต้โครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่โดยตรง สำหรับผลการอบรมถ่ายทอดความรู้ 9 โครงการ พบว่า เกษตรกรที่ร่วมโครงการร้อยละ 60.87 ได้รับการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีในหลายรูปแบบ มากน้อยแตกต่างกันในแต่ละโครงการ แต่ละพื้นที่ แต่ละจังหวัด ทั้งนี้ เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมด้านการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น ดำเนินการได้ในระดับน้อยที่สุด เนื่องจาก กำหนดเป้าหมายอบรมเท่ากับเป้าหมายเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเท่ากันทุกปี เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการน้อย จึงส่งผลให้การอบรมดำเนินการได้น้อยตามไปด้วย แต่เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมพึงพอใจระดับมาก โดยภาพรวมทุกโครงการ เกษตรกรพึงพอใจและได้นำความรู้ไปใช้ในระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.98

4.1.4 ผลการประเมินผลลัพธ์/ผลสัมฤทธิ์ภาพรวม

1) ด้านการผลิต

1.1) ประสิทธิภาพการผลิต จากการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดีฯ ทำให้การผลิตข้าวของเกษตรกรมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเกษตรกรลดการใช้เมล็ดพันธุ์ลงได้ 5.82 กิโลกรัมต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 372.17 กิโลกรัมต่อไร่ สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการเฉลี่ย 5.34 กิโลกรัมต่อไร่ ด้านต้นทุนการผลิตทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด จำนวน 2,916.63 บาทต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากก่อนโครงการ 166.96 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.95 โดยเพิ่มขึ้นในส่วนที่ไม่เป็นเงินสด จากราคาเมล็ดพันธุ์คุณภาพที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการซึ่งสูงกว่าราคาเมล็ดพันธุ์ปีที่ผ่านมา และการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต ค่าแรงงานการดูแลรักษาที่เพิ่มมากขึ้น สำหรับในส่วนที่เป็นเงินสดลดลง 30.07 บาทต่อไร่ ลดลงร้อยละ 1.72 สำหรับต้นทุนการผลิตรวมต่อหน่วยผลผลิต 7.84 บาทต่อกิโลกรัม หรือ 7,840 บาทต่อตัน เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการ ที่มีต้นทุนรวม 7.50 บาทต่อกิโลกรัม หรือ 7,500 บาทต่อตัน ทั้งนี้ เนื่องจากปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นได้ไม่มากนัก

1.2) การปรับเปลี่ยนระบบการผลิต เกษตรกรตามโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ร้อยละ 81.13 เห็นว่า สามารถจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ มีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต โดยใช้เมล็ดพันธุ์ที่ได้รับจากโครงการนำไปปลูกในพื้นที่ที่แบ่งแยกออกมาเป็นแปลงสำหรับปลูกเป็นเมล็ดพันธุ์ ดูแลเอาใจใส่มากขึ้น ปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์มากขึ้น

ด้านการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น เกิดการทำการเกษตรหลากหลายมากขึ้น เกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตนอกเหนือจากการปลูกข้าว เป็นการเลี้ยงปศุสัตว์ ได้แก่ กระบือ โคเนื้อ แพะ ทำนาหญ้า ปลูกพืชอาหารสัตว์อื่น ๆ รวมทั้ง ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ การประมง และ

ด้านการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาปรังไปปลูกพืชหมุนเวียน ได้แก่ ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปอเทือง ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต สลับกับการปลูกข้าว รวมชนิดพืชที่ส่งเสริมตามมาตรการมากกว่า 30 ชนิด ทั้งนี้ ปริมาณผลผลิตและคุณภาพพืชชนิดใหม่ที่ปลูกทดแทนข้าวค่อนข้างต่ำกว่าในพื้นที่นอกโครงการ เนื่องจากเกษตรกรไม่มีความชำนาญในการปลูกและเก็บเกี่ยว รวมทั้ง ได้รับความช่วยเหลือต้นทุนบางส่วน จึงขาดความเอาใจใส่เท่าที่ควร

2) การตอบสนองแผนการผลิตการตลาดข้าวครบวงจร ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจากการดำเนินงานโครงการ ทำให้ข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ซึ่งเป็นข้าวคุณภาพออกสู่ตลาดเพิ่มขึ้นเกษตรกรร้อยละ 95 ของผู้ร่วมโครงการ เก็บผลผลิตไว้เป็นเมล็ดพันธุ์ใช้ในฤดูกาลถัดไป ประมาณ 409 กิโลกรัมต่อครัวเรือน ปริมาณเมล็ดพันธุ์ 27,729 ตัน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพสำหรับปลูกข้าวในฤดูกาลต่อไปได้ประมาณ 1.54 ล้านไร่ (คำนวณที่อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ปลูก 18 กิโลกรัมต่อไร่) เพิ่มปริมาณผลผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพในท้องตลาดทดแทนข้าวที่ใช้เมล็ดพันธุ์อื่นในปีต่อไปได้ประมาณ 570,000 ตันข้าวเปลือก

ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว ได้แก่ (1) การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น ซึ่งเป็นรูปแบบการปรับเปลี่ยนอย่างถาวร เพื่อประกอบอาชีพปศุสัตว์และเกษตรกรรมทางเลือกอื่นตามระยะเวลาโครงการ ประมาณ 3 - 6 ปี ดำเนินการได้ 123,975.50 ไร่ และ (2) การปรับเปลี่ยนพื้นที่นาไม่เหมาะสมเพื่อปลูกพืชหมุนเวียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมในลักษณะการปรับเปลี่ยนตามช่วงฤดูกาล โดยเน้นช่วงฤดูนาปรัง ทำให้สามารถลดพื้นที่ปลูกข้าวฤดูนาปรัง ในปี 2560 ประมาณ 518,674.77 ไร่ ทำให้เกษตรกรที่ร่วมโครงการไม่ใช้พื้นที่ในการปลูกข้าว รวม 642,650.27 ไร่ ลดปริมาณผลผลิตข้าวเปลือกนาปี 2559/60 และนาปรัง ปี 2560 ในพื้นที่ดังกล่าวได้ประมาณ 271,341.31 ตันข้าวเปลือก

3) ด้านเศรษฐกิจ ผลประโยชน์ทางตรงของโครงการที่มีการดำเนินงานและเกิดผลผลิตจากโครงการชัดเจนแล้ว 4 โครงการ รวม 912.68 ล้านบาท ได้แก่ (1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ เป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น 278.17 ล้านบาท จากมูลค่าของผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการ 2,241 ตัน มูลค่า 23.98 ล้านบาท จากการลดการใช้เมล็ดพันธุ์ลง 54.96 ล้านบาท รวมทั้งจากส่วนเพิ่มราคาเมล็ดพันธุ์ดี 4.50 บาทต่อกิโลกรัม มูลค่า 124.78 ล้านบาท และส่วนเพิ่มราคาข้าวคุณภาพดี 1,458 บาทต่อตัน มูลค่า 74.45 ล้านบาท (2) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ คิดเป็นมูลค่าประมาณ 352.93 ล้านบาท จากรายได้สุทธิเพิ่มของเกษตรกรที่เกิดจากการผลิตพืชชนิดอื่นทดแทนการปลูกข้าวนาปรัง จำนวน 1,866 บาทต่อไร่ หรือ 8,919 บาทต่อครัวเรือน (3) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด เกษตรกรร้อยละ 6.50 ได้รับเงินจากการขายเมล็ดพันธุ์ปอเทืองที่ผลิตได้ในโครงการ จำนวน 166.69 ตัน มูลค่า 2.33 ล้านบาท (4) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นจากรายได้ผลิตพืชเดิมหรือก่อนโครงการ รวม 279.25 ล้านบาท

ผลประโยชน์ทางอ้อม พิจารณาใน 3 โครงการ รวม 333.87 ล้านบาท ได้แก่ (1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ทำให้พื้นที่นาได้พักฟื้นดินในการทำนา และได้ธาตุอาหารเพิ่มจากการไถกลบต้นข้าวซึ่งเป็นพืชปุ๋ยสด โดยลดค่าใช้จ่ายการใส่ปุ๋ยยูเรียในฤดูกาลถัดไป ประมาณ 430 บาทต่อไร่ ในพื้นที่ 105,548 ไร่ คิดเป็นมูลค่า 45.39 ล้านบาท (2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด ทำให้เกษตรกรสามารถประหยัดต้นทุนการใส่ปุ๋ยเพื่อปรับปรุงบำรุงดินในรอบการผลิตต่อไป คิดเป็นมูลค่า 72.92 ล้านบาท (3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลดปริมาณการนำเข้าข้าวโพด คิดเป็นมูลค่า 98.85 ล้านบาท

ภาพรวมผลทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม คิดเป็นมูลค่า 1,162.55 ล้านบาท จากการดำเนินงานโครงการ 4 โครงการ ที่เกิดผลชัดเจนแล้ว และจากการใช้จ่ายงบประมาณโครงการ ประมาณ 814.69 ล้านบาท ซึ่งนับว่าคุ้มค่ากับการลงทุนของภาครัฐในการช่วยเหลือเกษตรกร ส่วนโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์ ได้แก่ กระบือ โคเนื้อ และแพะ ได้รับผลประโยชน์จากผลพลอยได้เป็นมูลสัตว์จากการเลี้ยงปศุสัตว์ และแปลงหญ้าที่สร้างรายได้แล้วบางส่วน รวมทั้งโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ได้รับผลผลิตจากพืชระยะสั้นเพียงบางส่วน รวม 4 โครงการ จึงยังไม่นำมาคำนวณผลทางเศรษฐกิจภาพรวม ทั้งนี้ งบประมาณที่เบิกจ่ายรวมทั้ง 10 โครงการ ตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปีการผลิต 2559/60 รวม 4,463.84 ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรรายครัวเรือน ทำให้เกิดการจับจ่ายใช้สอย ลงทุนทางการเกษตรและการใช้จ่ายในธุรกิจเกี่ยวเนื่อง เกิดเงินทุนหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจในระดับชุมชนเพิ่มขึ้นไม่น้อย

4) แนวโน้มการปรับเปลี่ยนการผลิต ตามมาตรการย่อย ด้านการลดพื้นที่การปลูกข้าว ซึ่งส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิต จากประสบการณ์และประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากการเข้าร่วม 4 โครงการ ได้แก่ โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลายฯ โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 83.02 มีแนวโน้มปรับเปลี่ยนทำการผลิตพืชที่ส่งเสริมตามโครงการต่อไป ร้อยละ 15.62 จะกลับปลูกข้าวเช่นเดิม และร้อยละ 1.36 ยังไม่ตัดสินใจ ซึ่งเป็นเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยเกษตรกรในโครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลายฯ เห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตใน 5 อันดับแรก ได้แก่ การมีแหล่งน้ำหรือระบบน้ำ รายได้หรือผลตอบแทนที่คุ้มค่า มีการสนับสนุนค่าใช้จ่ายหรือเทคโนโลยีในการปรับเปลี่ยน มีการจัดการการผลิตที่ไม่ยุ่งยาก และต้นทุนการผลิตไม่สูงมาก นอกจากนี้ มีปัจจัยอื่น ๆ เช่น ตลาดหรือแหล่งรับซื้อและจำหน่ายผลผลิต ระยะเวลาที่จะได้รับผลผลิต สภาพแวดล้อม ด้านสภาพดิน ภูมิอากาศ ในพื้นที่นั้น ๆ เป็นต้น

5) ความพึงพอใจ โครงการที่มีการดำเนินงาน และส่งผลกระทบต่อเกษตรกรโดยตรงแล้ว 8 โครงการ โดยภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.41 ทั้งนี้ โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด มีค่าคะแนนความพึงพอใจสูงที่สุด เนื่องจากค่อนข้างเป็นเรื่องใหม่สำหรับเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา

ที่รับความรู้ด้านการปลูกพืชปุ๋ยสด ส่วนโครงการอื่น ๆ เกษตรกรพึงพอใจระดับมาก คะแนนลดหลั่นลงไป โดยมีโครงการฯ ส่งเสริมการเลี้ยงแพะ ที่เกษตรกรมีความพึงพอใจระดับปานกลาง เนื่องจาก ได้รับการสนับสนุนสินเชื่อล่าช้า บางรายต้องลงทุนไปก่อน

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอแนะด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60

1.1) ภาครัฐ/เจ้าหน้าที่ ควรช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ ของเกษตรกรที่ประสบปัญหาในช่วงการทำการผลิต เช่น

- เกิดโรครະบาดในช่วงระยะออกรวงทำให้ผลผลิตเสียหาย ต้องการให้เจ้าหน้าที่เข้าติดตามดูแล และแก้ปัญหาอย่างใกล้ชิดมากขึ้น
- ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อใช้เสริมในช่วงฤดูแล้ง ต้องการให้สนับสนุนแหล่งน้ำเสริม เช่น น้ำบาดาล หรือแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ เป็นต้น
- ต้นทุนการผลิตสูง เช่น ปุ๋ยมีราคาแพง ค่าแรงงาน ค่ารถเกี่ยวที่ปรับตัวสูงขึ้น ต้องการให้มีมาตรการควบคุมราคาปัจจัยการผลิตไม่ให้สูงเกินไป
- ความต้องการได้รับสนับสนุนข้าวพันธุ์อื่นๆ ด้วย เช่น กข15 กข6 (ข้าวเหนียว) เป็นต้น

1.2) เกษตรกรบางส่วนที่แยกพื้นที่จัดทำแปลงเมล็ดพันธุ์ชัดเจน แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้แยกพื้นที่อย่างชัดเจน การปลูกเพื่อคัดผลผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์ ไม่เป็นไปตามหลักวิชาการทุกขั้นตอน จึงควรจัดอบรมส่งเสริมการปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพิ่มมากขึ้น โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ให้หน่วยงานส่งเสริมในพื้นที่นำไปใช้ประกอบการอบรมหรือประชุมเกษตรกรในวาระต่าง ๆ ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งขั้นตอนการปลูก ควรส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาทำนาหยอด ปักดำ ซึ่งจะทำให้สามารถดูแลรักษาแปลงได้ง่าย และลดอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์

1.3) บางพื้นที่ได้รับเมล็ดพันธุ์ล่าช้า เมื่อเกษตรกรได้รับเมล็ดพันธุ์ จึงใช้วิธีหว่านเพื่อให้ทันต่อฤดูการผลิต ส่งผลให้อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ไม่เป็นไปตามที่โครงการกำหนด โครงการลักษณะนี้จึงควรอนุมัติก่อนเริ่มฤดูการผลิต (ตั้งแต่เดือนเมษายน)

1.4) ควรมีเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยข้าว/ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ติดตามและให้คำแนะนำเกษตรกรอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องมากขึ้น เนื่องจาก เกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการติดตามจากเจ้าหน้าที่ หลังจากได้รับสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ ทั้งนี้ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการมีความตั้งใจนำเมล็ดพันธุ์ที่ได้ไปผลิตเป็นพันธุ์ไว้ใช้ในปีต่อไป และมั่นใจว่าสามารถผลิตพันธุ์ข้าวคุณภาพดีกระจายให้กับเพื่อนบ้านได้

1.5) ราคาผลผลิตข้าวตกต่ำ รัฐบาลควรมีมาตรการแก้ไขปัญหาหาราคาข้าวที่ยั่งยืน ส่งเสริมการรวมกลุ่มกันขายผลผลิต รวมทั้ง จัดหาช่องทางระบายผลผลิตก่อนถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว

1.6) ควรส่งเสริมการผลิตข้าวแบบอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิต

2) โครงการสนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60

2.1) การเข้าสู่ระบบสินเชื่อมีน้อย จึงควรผ่อนปรนเงื่อนไขการกู้ ลดความยุ่งยาก ปรับเงื่อนไขการค้าประกันกลุ่ม การกำหนดเงื่อนไขการนำเงินกู้ไปใช้สำหรับปัจจัยการผลิต และเครื่องมืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2.2) สร้างความเข้าใจในแนวทางการทำงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถเร่งรัดการปฏิบัติงานได้ทันระยะเวลาโครงการ

2.3) สร้างการเชื่อมโยงตลาดให้เป็นเครือข่าย เกิดในทุกจุด เพื่อรองรับสินค้า/ผลผลิตที่เกิดจากการนำสินเชื่อที่ได้รับไปลงทุนทางการเกษตร

4.2.2 ข้อเสนอแนะด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น

1) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพปศุสัตว์

1.1) สนับสนุน ส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับพ่อแม่พันธุ์คุณภาพดี ให้ความรู้ในการคัดเลือก รวมทั้งเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์แหล่งพ่อแม่พันธุ์คุณภาพดีให้เกษตรกรทราบอย่างทั่วถึง

1.2) สนับสนุนแหล่งน้ำสำหรับการเลี้ยงปศุสัตว์ เพื่อให้มีน้ำใช้เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง เช่น บ่อบาดาล สระน้ำขนาดเล็ก เป็นต้น

1.3) การปลูกหญ้าเพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ ควรสนับสนุนเครื่องหันสับหญ้า/พืชอาหารสัตว์ และเครื่องอัดฟางกับกลุ่ม เพื่อลดต้นทุนด้วย

1.4) การส่งมอบพ่อแม่พันธุ์หญ้าควรเป็นช่วงที่เหมาะสมกับชนิดพันธุ์หญ้า

1.5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดหาตลาดรองรับ แหล่งรับซื้อที่แน่นอน ชัดเจน หรือสร้างช่องทางจำหน่าย เพื่อรองรับผลผลิตปศุสัตว์ หรือหญ้าที่ส่งเสริมในโครงการ เพื่อสร้างความมั่นใจในอาชีพใหม่แก่เกษตรกร

1.6) ลดขั้นตอน และผ่อนปรนเงื่อนไขการเสนอขอสินเชื่อ เช่น วงเงินกู้ให้ขึ้นอยู่กับความต้องการลงทุน และศักยภาพของเกษตรกร อนุมัติสินเชื่อให้เร็วขึ้น เป็นต้น

1.7) ขยายระยะเวลาในการชำระหนี้ และพักชำระเงินต้นในช่วง 2 ปีแรก เนื่องจากเกษตรกรยังไม่มีรายได้เต็มที่จากการปรับเปลี่ยนอาชีพ

1.8) โครงการสนับสนุนสินเชื่อระยะยาว ควรมีเจ้าหน้าที่ติดตามกำกับดูแลการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรเมื่อได้รับสินเชื่อไปแล้วอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาในช่วงที่เกิดขึ้นได้ทัน่วงที

2) โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

2.1) ควรมีมาตรการในการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เงินทุน อย่างต่อเนื่อง หรือมีโครงการในลักษณะเดียวกันนี้ต่อเนื่องไประยะหนึ่ง เพื่อให้เกษตรกรที่ร่วมโครงการเกิดรายได้ชัดเจนจากการปรับเปลี่ยนการผลิต

2.2) จัดอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตพืชชนิดใหม่ รวมทั้งมีการศึกษาดูงานในแปลงที่มีการปรับเปลี่ยนและประสบความสำเร็จ

2.3) ควรมีการจัดหาตลาดรับซื้อสินค้า รวมทั้งให้ความรู้ด้านการตลาดให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

2.4) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ควรติดตามผลการปรับเปลี่ยนของเกษตรกร เพื่อให้คำแนะนำระหว่างการปรับเปลี่ยน เพราะบางกิจกรรมการผลิต เป็นเรื่องใหม่ของเกษตรกรบางราย จึงต้องการที่เลี้ยงระหว่างการปรับเปลี่ยน

2.5) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการบางราย หันกลับไปปลูกข้าวก่อนระยะเวลาที่โครงการกำหนด (3 ปี) ควรมีมาตรการในการกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน กับเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของโครงการ เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวอย่างยั่งยืน

2.6) ควรสร้างความเข้าใจ ชี้แจง รายละเอียดโครงการ เพื่อไม่ให้เกษตรกรเกิดความสับสนในเรื่องเอกสารต่างๆ ที่ใช้เป็นหลักฐานในการสมัครเข้าร่วมโครงการ การแนะนำพืชที่จะทำการปรับเปลี่ยนควรให้เหมาะสมกับพื้นที่ของเกษตรกร ขนาดพื้นที่เข้าร่วมโครงการที่เหมาะสม

2.7) การสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากโครงการ ควรให้ทันต่อรอบการผลิตแต่ละชนิดพืช สัตว์ หากล่าช้าจะส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงผลผลิตของเกษตรกรต่อไปด้วย

4.2.3 ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว:- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียน

1) การดำเนินงานด้านการปรับเปลี่ยนปลูกพืชอื่น/พืชหมุนเวียน 3 โครงการ สามารถลดพื้นที่ปลูกข้าวได้น้อยกว่าพื้นที่เป้าหมายที่กำหนด มีสาเหตุจากหลายปัจจัย ซึ่งต้องแก้ไขปรับปรุง อาทิเช่น

1.1) เกษตรกรไม่มีความมั่นใจในการปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสร้างการรับรู้ในด้านการผลิตพืชทางเลือก และการตลาดผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มให้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

1.2) เกษตรกรบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ ตามโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากเกษตรกรมีภาระหนี้เดิมอยู่กับ ธ.ก.ส. แล้ว ดังนั้น ธ.ก.ส. จึงควรผ่อนปรนเงื่อนไข/หลักเกณฑ์เป็นกรณีพิเศษให้แก่เกษตรกร เพื่อให้เกิดผลตรงตามเป้าหมายของโครงการฯ

1.3) เกษตรกรสนใจเข้าร่วมโครงการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต้นทุนการผลิตแก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวไร่ละ 1,000 บาท มากกว่าการเข้าร่วมโครงการเพื่อการลดพื้นที่ปลูกข้าว ซึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกัน ดังนั้น การดำเนินโครงการตามมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรควรมีความสอดคล้องกัน และมีการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทราบอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะรายโครงการ มีดังนี้

1) โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560

1.1) ระดับปฏิบัติ

1.1.1) ควรวิเคราะห์หรือประมาณการเบื้องต้นของปริมาณความต้องการผลผลิตพืชทางเลือกที่จะนำมาแนะนำหรือกำหนดเป็นเป้าหมายให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนแทนการปลูกข้าวนาปรัง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อราคาผลผลิตหลังจากการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนแล้ว รวมทั้งเป็นการสร้างความมั่นใจด้านการตลาดและเพิ่มแรงจูงใจให้เกษตรกรได้มีการปรับเปลี่ยนการผลิต โดยประสานภาคเอกชนให้เข้ามารับซื้อผลผลิตตั้งแต่เริ่มดำเนินการปลูก เช่น การประสานโรงงานทำวันเส้นรับซื้อผลผลิตถั่วเขียวของเกษตรกร เป็นต้น

1.1.2) ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มในการผลิตพืชทางเลือกแต่ละชนิดให้เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ 10 – 30 รายต่อกลุ่ม เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการประสานงานด้านการตลาด การอบรมให้ความรู้เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ของเกษตรกรส่วนใหญ่ รวมทั้ง การจัดหาแรงงานหรือสนับสนุนเครื่องมือในการเก็บเกี่ยวผลผลิต

1.1.3) ควรประสานการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่โครงการ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์โครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความชัดเจนเรื่องกลุ่มเป้าหมายในการส่งเสริมของแต่ละโครงการ และเรื่องการส่งน้ำเข้าไปในบางพื้นที่ทำการเกษตร เพราะมีผลต่อการตัดสินใจที่ทำให้เกษตรกรบางส่วนหันกลับมาทำนา รวมทั้ง ผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีการปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นในบริเวณข้างเคียง

1.1.4) การสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความล่าช้า เกษตรกรเห็นว่าควรมีการแบ่งจ่ายเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเริ่มเพาะปลูก และช่วงหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อเกษตรกรได้มีเงินทุนในการปรับเปลี่ยนในเบื้องต้นก่อน

1.2) ข้อเสนอแนะต่อระดับนโยบาย

1.2.1) ควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกับการเข้าร่วมโครงการต่างๆ ของภาครัฐที่เข้าไปสนับสนุนหรือช่วยเหลือ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการตรวจสอบ ลดความซ้ำซ้อน และทำให้เกษตรกรสามารถเข้าร่วมโครงการที่ตนเองต้องการได้ทันที

1.2.2) ควรดำเนินการโครงการต่อเนื่อง โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมของพื้นที่ในการปลูกพืชอื่นที่มาทดแทนการปลูกข้าว นอกจากจะสามารถลดพื้นที่นาปรังแล้วยังลดผลกระทบจากภัยแล้งได้ด้วย

1.2.3) ควรรณรงค์และทำความเข้าใจกับเกษตรกรอย่างต่อเนื่องในเรื่องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไปทำกิจกรรมอื่น โดยมีตัวอย่างหรือเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จให้ได้เรียนรู้ เนื่องจากการทำให้เกษตรกรยอมรับต้องมีผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

1.2.4) ควรกำหนดเป็นนโยบาย ให้การดำเนินงานโครงการในพื้นที่มีคณะกรรมการ/ คณะทำงานขับเคลื่อนงานตามมาตรการ/แผนงานที่ประกอบด้วยหลายโครงการ เพื่อให้เกิดการจัดสรรพื้นที่ ดำเนินการให้เหมาะสมกับแต่ละโครงการ/ชนิดพืชทางเลือก โดยใช้แผนที่ทางเลือกพืชเศรษฐกิจ (LDD Zoning / Zoning by Agri-Map) ของกรมพัฒนาที่ดิน ช่วยตรวจสอบและจัดสรรพื้นที่โครงการ ซึ่งหลายจังหวัดเป็น พื้นที่เป้าหมายของหลายโครงการ เพื่อลดปัญหากรณีเกิดความลังเลในการเลือกตัดสินใจของเกษตรกร

2) โครงการปลูกพืชปุ๋ยสด

2.1) ระดับหน่วยปฏิบัติ

2.1.1) การจัดสรรงบประมาณลงพื้นที่ และจัดหาเมล็ดพันธุ์ปอเทือง ควรให้ทันช่วงที่มีความชื้นในดินพอเหมาะ หลังเก็บเกี่ยวข้าวแล้วเสร็จ โดยช่วงระยะเวลาการหว่านปอเทืองที่เหมาะสม คือ กลางเดือนตุลาคม - ต้นเดือนพฤศจิกายน สำหรับทดแทนการปลูกข้าวในรอบ เดือนสิงหาคม - พฤศจิกายน

2.1.2) ควรเร่งประชาสัมพันธ์โครงการ เพื่อให้มีระยะเวลาในการรับสมัครเกษตรกร เข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น โดยแจ้งให้ทราบก่อนปิดรับสมัครประมาณ 1 เดือน เนื่องจาก เกษตรกรบางส่วนไม่สามารถสมัครได้ทัน หรือขยายระยะเวลารับสมัคร เพื่อให้สามารถประชาสัมพันธ์ได้ทั่วถึง

2.1.3) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการไม่เพียงพอในช่วงการตรวจรับ ทำให้การตรวจรับล่าช้า หากมีหน่วยงานอื่น/ผู้นำชุมชนร่วมตรวจสอบแปลง และจัดทีมแบ่งกันตรวจรับจะทำให้สามารถปฏิบัติงานได้เร็วขึ้น

2.1.4) ปอเทืองบางแปลงเจริญเติบโตไม่ดี เพราะความชื้นในดินมีน้อย สภาพดินขาดความชื้น มีแมลง หนอนรบกวน ศัตรูพืชค่อนข้างมาก เจาะฝักทำให้ไม่มีเมล็ด ไม่ได้รับผลผลิต ผลผลิตเสียหาย เก็บเกี่ยวได้ไม่คุ้ม เจ้าหน้าที่ควรหาวิธีป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยประสานบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีนักวิชาการเชี่ยวชาญแก้ปัญหาแมลงศัตรูพืช และเพิ่มการให้ความรู้ด้านป้องกันกำจัดศัตรูพืช เนื่องจากเกษตรกรไม่คุ้นเคยกับการผลิตและการดูแลรักษาต้นปอเทือง

2.1.5) การรวมกลุ่มผลิตปอเทืองยังมีน้อย ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มการทำเมล็ดพันธุ์ปอเทือง สนับสนุนเครื่องมือในการเก็บเกี่ยว เพิ่มการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น น้ำหมักชีวภาพ สาร พด. เพิ่มจำนวนเมล็ดพันธุ์ต่อไร่ จาก 5 กิโลกรัม/ไร่ เป็น 7 - 10 กิโลกรัม/ไร่

2.1.6) ควรมีการอบรมให้ทั่วถึง เนื่องจากเป็นโครงการใหม่เกษตรกรต้องปรับตัว

2.2 ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

2.2.1) ควรมีโครงการต่อเนื่องต่อไป คาดว่าจะลดพื้นที่นาปรังได้ เนื่องจาก เป็นโครงการที่ดีได้รับการสนับสนุนค่าไถและได้ปุ๋ยบำรุงดิน สามารถช่วยลดต้นทุนได้มาก ดินดีขึ้น บางพื้นที่ควรไถกลบอย่างเดียว

2.2.2) เป็นโครงการที่สามารถแก้ไขปัญหายั่งยืนได้ด้วย

2.2.3) ควรสนับสนุนพืชบำรุงดินชนิดอื่นด้วย เช่น ถั่วเขียว เป็นต้น สามารถตรวจการระบาดของเพลี้ย

2.2.4) ควรประสานแผนระดับกระทรวง เพื่อไม่ให้กลุ่มเป้าหมายซ้ำตัวบุคคลกับโครงการอื่น ๆ เกษตรกรกลุ่มอื่นมีความต้องการเข้าร่วมโครงการด้วย

2.2.5) ส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ เฉพาะพื้นที่ที่เหมาะสม และเกษตรกรมีศักยภาพตลอดจน สนับสนุนด้านการตลาดเมล็ดพันธุ์ปอเทืองให้มากยิ่งขึ้น

3) โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

3.1) ข้อเสนอแนะระดับหน่วยงานปฏิบัติ

3.1.1) ควรจัดสรรงบประมาณโครงการ สำหรับจัดทำแปลงสาธิตในจังหวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะจังหวัดที่ไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในนาข้าวมาก่อน เพื่อให้เกษตรกรได้ศึกษาในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ วิธีการปลูก การเว้นระยะห่างระหว่างลำต้น ชนิดปุ๋ย ความถี่ในการใส่ปุ๋ย ตลอดถึงการเก็บเกี่ยว เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีความมั่นใจในโครงการ และเข้าร่วมโครงการมากขึ้น รวมทั้ง เพิ่มการประชาสัมพันธ์โครงการเชิงรุกมากขึ้น

3.1.2) หน่วยงานส่วนกลางที่รับผิดชอบโครงการ ควรทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่ให้ชัดเจน ถึงเงื่อนไขข้อกำหนดต่างๆ ของโครงการ เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจแก่เกษตรกรได้ถูกต้องตรงกันต่อไป เช่น เงื่อนไขการให้กู้เงินของ ธ.ก.ส. การรับซื้อผลผลิตของภาคเอกชน เป็นต้น

3.1.3) ควรมีการประสาน ดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่โครงการ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์โครงการ เช่น การส่งน้ำในพื้นที่นา พื้นที่ปรับเปลี่ยนปลูกข้าวโพด ควรสอดคล้องเหมาะสมไม่ส่งผลกระทบต่อกัน ฯลฯ

3.2) ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

3.2.1) นโยบายการให้สินเชื่อ ธ.ก.ส. ควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรที่มีหนี้สินเดิมกับ ธ.ก.ส. อยู่แล้วด้วย โดยผ่อนปรนเงื่อนไข/หลักเกณฑ์ ให้สามารถเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เกษตรกรมีทางเลือกในการปรับเปลี่ยนการผลิต และเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น สำหรับกรณีปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าอื่นที่ยังมีความเสี่ยงทั้งด้านการผลิต และราคา ควรสนับสนุนแบบให้เปล่าหรือจ่ายขาด โดยไม่ใช้การกู้เงิน

3.2.2) ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ควรเชื่อมโยงไปในระดับพื้นที่โครงการ และผลักดันให้มีการปฏิบัติอย่างรวดเร็ว ทัวถึง และจริงจังมากยิ่งขึ้น เพื่อให้บรรลุข้อตกลงในระดับนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านราคาผลผลิตของเกษตรกร

3.2.3) การปรับเปลี่ยนพื้นที่นา ไปทำกิจกรรมอื่นจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาให้เกษตรกรยอมรับและประจักษ์ในประโยชน์ที่เกิดขึ้น จึงควรกำหนดเป้าหมายโครงการที่สามารถปฏิบัติได้จริงแบบค่อยเป็นค่อยไป

4.3 แนวทางแก้ไขที่นำไปดำเนินการแล้วในปี 2560/61

1) การกำหนดมาตรการ/โครงการจูงใจเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปี 2560/61 มีความสอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน สนับสนุนนโยบายการบริหารจัดการข้าวของ นบข.

2) มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ในปี 2560/61 ได้มีการพิจารณาจัดทำแผนการผลิตล่วงหน้าก่อนฤดูกาลเพาะปลูกข้าว

3) มีการปรับปรุงโครงการ โดยผ่อนปรน เงื่อนไข/หลักเกณฑ์ให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ

4) ประชาสัมพันธ์โครงการเชิงรุกมากขึ้น สร้างการรับรู้แก่เกษตรกรได้เร็วขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมการข้าว. (2559). *มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิตปี 2559/60*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ข้าว กรมการข้าว. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- จิรวัดน์ ชนะ. (2559). *บทวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ: ฝนจะมา แล้งจะไป ผลภัยแล้งจะหายไปหรือไม่* [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article07_06_59.pdf (วันที่สืบค้นข้อมูล: 1 ธันวาคม 2559).
- บันเทิง มาแสง. (2530) *การติดตามประเมินผล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- พิษณุ พงศ์ศรี. (2553) *เทคนิควิธีประเมินโครงการ*. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพฯ: บริษัท ด้านสุธการพิมพ์ จำกัด.
- เยาวดี รวงชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2551) *การประเมินผลโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ CPO* พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒนา วงเกียรติรัตน์ และ สุริยา วีรวงศ์. (2543) *คู่มือการประเมินผลโครงการ*. กรุงเทพฯ: โครงการฝึกอบรมสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2551). *คู่มือวิทยากรการฝึกอบรม หลักสูตรการติดตามและประเมินผล*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2556). *คู่มือการประเมินผล*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560). *การประเมินผลโครงการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่หลากหลาย ฤดูนาปรัง ปี 2560*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560). *รายงานการติดตามผลการดำเนินงาน แผนงาน/โครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไตรมาส 4 ประจำปีงบประมาณ 2560*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). *รายงานการติดตามผลการดำเนินงาน แผนงาน/โครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไตรมาส 4 ประจำปีงบประมาณ 2561* กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). *สถิติการนำเข้า (Import) ปี 2559-2561*. [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: <http://www.oae.go.th> (วันที่สืบค้นข้อมูล: 10 มีนาคม 2562).
- ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560) *ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร ปี 2559 - 2560*. เข้าถึงจาก: <http://www.oae.go.th> (วันที่สืบค้นข้อมูล: 25 มกราคม 2562).

ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2558) ปริมาณผลผลิตพืชไร่ พืชสวน
ระดับจังหวัด และประเทศ ปี 2559 – 2560. กรุงเทพฯ (เอกสารใช้ภายใน).

สมพร แสงชัย และ สุนทร เกิดแก้ว. (2520) การประเมินผลโครงการประเทศไทย. กรุงเทพฯ:
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สถาบันพัฒนานโยบายและการจัดการ คณะรัฐศาสตร์. (2557) คู่มือการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ:
การประเมินผลและความคุ้มค่าของแผนและโครงการ กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.2558. การประเมินผลโครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกใน
ทุ่งกุลาร้องไห้ ระยะที่ 2 (ปี 2552-2556) กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). การประเมินผลโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพ
ผลผลิต ภายใต้โครงการปรับโครงสร้างการผลิตข้าว ปี 2559. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว.(2555) งานวิจัยเชิงวิชาการ ผลงานวิจัยที่น่าสนใจ เรื่อง "ผลผลิตและ
คุณภาพข้าวขาวดอกมะลิ 105 และ กข15 ที่ปลูกในฤดูนาปรัง". กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์.

สุวิมล ขุนพันธุ์. (2559) การประเมินผลแนวทางการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ฤดูกาลผลิต 2557/58.
กรุงเทพฯ : เอกสารวิชาการ. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

สุวิมล ตีรกันันท์. (2548) การประเมินผลโครงการ : แนวทางสู่การปฏิบัติ พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

ตารางผนวกที่ 1 ผลการใช้จ่ายงบประมาณโครงการ/มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปี 2559/60 ด้านการผลิต

หน่วย: ล้านบาท

โครงการ	แหล่งเงิน	วงเงินที่ กรม.อนุมัติ	ได้รับ จัดสรร	ใช้จ่าย		
				จำนวน	ร้อยละของงบ ที่จัดสรร	ร้อยละของงบ ที่ กรม. อนุมัติ
ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว		2,410.55	339.42	337.55	99.45	14.00
1) สนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี	รวม	206.00	205.87	204.00	99.09	99.03
	งบกองทุนฯ	200.00	200.00	200.00	100.00	100.00
	งบปกติหน่วยงาน	6.00	5.87	4.00	68.14	66.67
2) สนับสนุนสินเชื่อให้กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ ปี 2559/60	รวม	2,204.55	133.55	133.55	100.00	6.06
	งบกลาง	74.55	-	-	-	-
	สินเชื่อ ธ.ก.ส.	2,130.00	133.55	133.55	100.00	6.27
ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :-การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสม						
เพื่อส่งเสริมอาชีพอื่น		15,582.34	3,623.34	3,506.20	96.77	22.50
1) ส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ	รวม^{1/}	1,844.50	420.33	411.53	97.91	22.31
	งบกลาง	344.50	42.54	33.74	79.31	9.79
	-ดำเนินงาน	33.00	10.50	1.70	16.19	5.15
	-อุดหนุน	311.50	32.04	32.04	100.00	10.29
	สินเชื่อ ธ.ก.ส.	1,500.00	377.79	377.79	100.00	25.19
2) ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ	รวม^{1/}	10,907.40	2,648.62	2,648.62	100.00	24.28
	งบกลาง	1,907.40	251.67	251.67	100.00	13.19
	-ดำเนินงาน	158.40	16.79	16.79	100.00	10.60
	-อุดหนุน	1,749.00	234.88	234.88	100.00	13.43
	สินเชื่อ ธ.ก.ส.	9,000.00	2,396.95	2,396.95	100.00	26.63
3) ส่งเสริมการเลี้ยงแพะ	รวม^{1/}	149.56	38.44	30.20	78.57	20.19
	งบกลาง	33.56	12.00	3.76	31.33	11.20
	-ดำเนินงาน	8.60	8.60	0.36	4.19	4.19
	-อุดหนุน	24.96	3.40	3.40	100.00	13.62
	สินเชื่อ ธ.ก.ส.	116.00	26.44	26.44	100.00	22.80
4) ส่งเสริมการทำนาหญ้า	รวม^{1/}	85.78	71.59	0.68	0.95	0.79
	งบกลาง	15.78	1.59	0.68	42.77	4.31
	-ดำเนินงาน	0.95	0.95	0.04	4.21	4.21
	-อุดหนุน	14.83	0.64	0.64	100.00	4.32
	สินเชื่อ ธ.ก.ส.	70.00	70.00	-	-	-
5) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น	รวม (งบกลาง)	2,595.10	444.35	415.16	93.43	16.00
	-ดำเนินงาน	63.00	50.07	20.88	41.70	33.14
	-อุดหนุน	2,532.10	394.28	394.28	100.00	15.57

ตารางผนวกที่ 1 ผลการใช้จ่ายงบประมาณโครงการ/มาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ปี 2559/60 ด้านการผลิต (ต่อ)

ด้านการลดพื้นที่ปลูกข้าว :- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวมาปรังไป						
ปลูกพืชอื่น/พืชหมุนเวียน		9,123.78	857.02	620.11	72.36	6.80
1) ปรับเปลี่ยนการปลูกข้าว ไปปลูกพืชที่หลากหลายๆ	รวม	636.52	395.74	384.55	97.17	60.41
	งบกลาง	636.52	387.80	383.29	98.84	60.22
	-ดำเนินงาน	36.52	36.52	32.85	68.10	68.10
	-อุดหนุน	600.00	351.28	351.28	100.00	58.55
	งบปกติหน่วยงาน		7.94	1.26	15.87	15.87
2) ปลูกพืชปุ๋ยสด	รวม	383.49	324.75	199.38	59.94	51.99
	งบกลาง	295.00	295.00	161.76	54.83	54.83
	งบปกติหน่วยงาน	88.49	37.62	37.62	100.00	42.51
3) ส่งเสริมการผลิตข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ (งบหน่วยงาน)	รวม	8,103.77	128.66	36.18	28.12	0.45
	งบปกติหน่วยงาน	24.77	24.77	24.77	100.00	100.00
	งบกลาง (เงินอุดหนุน)	79.00	0.12	0.12	100.00	0.15
	สินเชื่อ ^{2/}	8,000.00	103.77	11.29	10.88	0.14
รวม	รวม	27,116.67	4,819.78	4,463.86	92.62	16.46
	งบกองทุนฯ	200.00	200.00	200.00	100.00	100.00
	งบปกติหน่วยงาน	119.26	76.20	67.65	88.78	56.72
	งบกลาง	5,981.41	1,435.07	1,250.18	87.12	20.90
	สินเชื่อ	20,816.00	3,108.51	2,946.03	94.77	14.15

ที่มา: รายงานของหน่วยงาน

^{1/} ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2561 ^{2/} สินเชื่อ ธ.ก.ส. ข้อมูล ณ พฤศจิกายน 2560

ตารางผนวกที่ 2 จังหวัดเป้าหมายและที่มีพื้นที่ดำเนินงานโครงการ

ภาค/จังหวัด	1) เมล็ดพันธุ์ข้าว		2) สิ้นเชื้อแปลงใหญ่		3) กระบือ		4) โคนื้อ		5) แวะ		6) นาหญ้า		7) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น		8) ปลุกพืชหลากหลาย		9) ปลุกพืชปุ๋ยสด		10) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		รวม	
	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	ผล	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล
รวม	23	21	66	na	63	30	55	24	55	37	55	8	55	2	20	20	35	30	19	19	69	55
ภาคเหนือ																						
1 กำแพงเพชร			1		1	1	1	1	1	1	1		1		1	1	1	1	1	1	9	5
2 เชียงราย	1	1	1		1		1		1		1		1	1		1			1	1	8	3
3 เชียงใหม่	1	0	1		1		1	1	1		1		1		1				1	1	8	2
4 นครสวรรค์			1		1		1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	9	5
5 น่าน			1		1		1	1	1				1								6	1
6 พะเยา	1	1	1		1		1	1	1		1		1			1			1	1	8	3
7 พิจิตร			1		1		1		1	1	1		1		1	1	1	1	1	1	9	3
8 พิษณุโลก			1		1		1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	9	5
9 เพชรบูรณ์			1		1	1	1	1	1		1		1	1		1			1	1	7	5
10 แพร่			1		1		1	1	1		1		1	1		1			1	1	7	3
11 ลำปาง			1		1		1	1	1				1								6	1
12 ลำพูน			1		1		1		1				1								6	0
13 สุโขทัย			1		1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	9	6
14 อุตรดิตถ์			1		1	1	1	1	1		1		1	1		1	1	1	1	1	8	5
15 อุทัยธานี			1		1	1	1	1	1		1		1		1				1	1	7	3
16 แม่ฮ่องสอน			1		1		1		1				1								6	0

ตารางผนวกที่ 2 จังหวัดเป้าหมายและที่มีพื้นที่ดำเนินงานโครงการ (ต่อ)

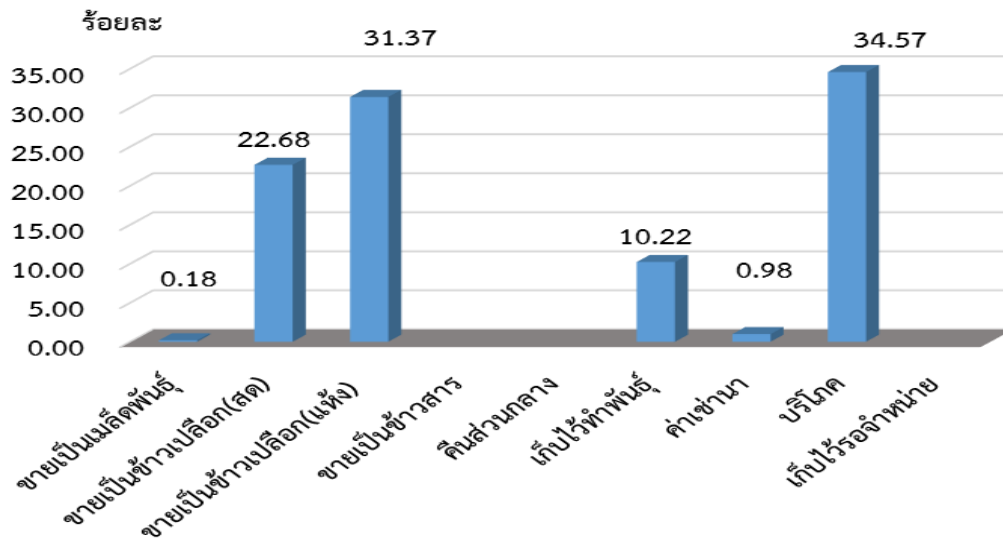
ภาค/จังหวัด	1) เมล็ดพันธุ์ข้าว		2) สิ้นเชื้อแปลงใหญ่		3) กระบือ		4) โคเนื้อ		5) แพะ		6) นาหญ้า		7) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น		8) ปลุกพืชหลากหลาย		9) ปลุกพืชปุ๋ยสด		10) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		รวม		
	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	
ภาคกลาง																							
17	กรุงเทพฯ		1						1				1		1							3	1
18	ชัยนาท		1		1		1		1		1		1		1	1	1	1	1	1	1	9	3
19	ปทุมธานี		1								1		1		1	1	1	1	1	0	0	5	2
20	ลพบุรี		1		1		1	1	1		1		1		1	1	1	1	1	1	1	9	4
21	สมุทรปราการ		1								1		1		1		1	1				4	2
22	สุพรรณบุรี		1								1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	5	3
23	นครนายก		1		1		1		1		1		1		1	1	1	1	1	1	1	9	3
24	นครปฐม		1		1		1		1		1		1		1	1	1	1	1	0	0	9	2
25	นนทบุรี		1								1		1		1		1	1	1	0	0	4	1
26	สมุทรสาคร		1								1		1		1							3	1
27	สระบุรี		1		1		1		1		1		1		1	1	1	1	1	1	1	9	3
28	สิงห์บุรี		1								1		1		1	1	1	1	1	1	1	5	3
29	อยุธยา		1								1		1		1	1	1	1	1	1	1	5	3
30	สมุทรสงคราม												1									1	0
31	อ่างทอง		1								1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	5	3

ตารางผนวกที่ 2 จังหวัดเป้าหมายและที่มีพื้นที่ดำเนินงานโครงการ (ต่อ)

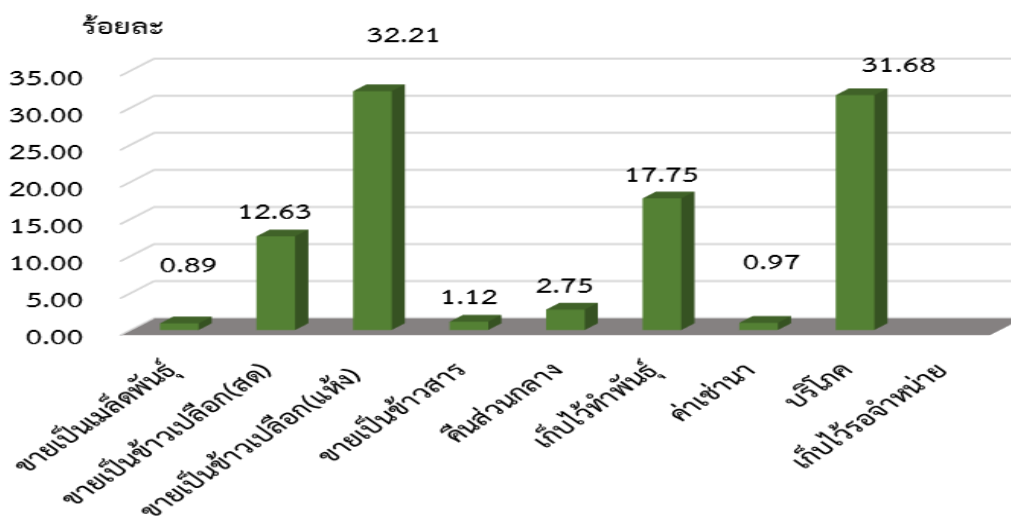
ภาค/จังหวัด	1) เมล็ดพันธุ์ข้าว		2) สิ้นเชื้อแปลงใหญ่		3) กระบือ		4) โคนื้อ		5) แปะ		6) นาหญ้า		7) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น		8) ปลุกพืชหลากหลาย		9) ปลุกพืชปุ๋ยสด		10) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		รวม		
	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ																							
32	กาฬสินธุ์	1	1	1		1	1	1	1			1		1	1					1	1	8	5
33	ขอนแก่น	1	1	1		1	1	1	1			1		1	1					1	1	8	5
34	ชัยภูมิ	1	1	1		1	1	1	1			1		1	1					1	1	8	6
35	นครพนม	1	1	1		1	1	1	1					1	1							7	4
36	บุรีรัมย์	1	1	1		1	1	1	1		1			1	1					1	1	8	6
37	มหาสารคาม	1	1	1		1	1	1	1					1	1							7	5
38	ยโสธร	1	1	1		1	1	1	1					1	1							7	4
39	ร้อยเอ็ด	1	1	1		1	1	1	1					1	1							7	4
40	เลย	1	0	1		1		1	1					1	1							7	2
41	ศรีสะเกษ	1	1	1		1	1	1	1		1			1	1					1	1	8	5
42	สกลนคร	1	1	1		1	1	1	1					1	1							7	4
43	สุรินทร์	1	1	1		1	1	1	1					1	1							7	4
44	หนองคาย	1	1	1		1	1	1	1					1	1							7	5
45	หนองบัวลำภู	1	1	1		1	1	1	1					1	1							7	4
46	อำนาจเจริญ	1	1	1		1	1	1	1					1	1							7	5
47	นครราชสีมา	1	1	1		1	1	1	1		1			1	1							7	6
48	อุดร	1	1	1		1	1	1	1		1			1	1					0	0	8	4
49	อุบล	1	1	1		1	1	1	1		1			1	1					1	1	8	6
50	มุกดาหาร	1	1	1		1		1	1					1	1							7	3
51	บึงกาฬ	1	1	1		1	1	1	1					1	1							7	4

ตารางผนวกที่ 2 จังหวัดเป้าหมายและที่มีพื้นที่ดำเนินงานโครงการ (ต่อ)

ภาค/จังหวัด	1) เมล็ดพันธุ์ข้าว		2) สิ้นเชื้อแปลงใหญ่		3) กระบือ		4) โคนื้อ		5) แพะ		6) นาหญ้า			7) เกษตรกรรมทางเลือกอื่น		8) ปลุกพืชหลากหลาย		9) ปลุกพืชปุ๋ยสด		10) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		รวม		
	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	
ภาคตะวันออก																								
52			1		1		1		1		1			1		1				1		1	8	2
53					1		1		1					1									5	0
54			1		1		1		1		1			1		1				1		1	7	1
55			1		1	1	1	1	1		1	1	1	1	1								6	4
56			1		1		1		1					1									6	0
57														1									1	0
58			1		1		1		1					1									6	0
ภาคตะวันตก																								
59			1		1		1	1	1				1	1									6	2
60			1		1		1		1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	9	3
61			1		1		1		1		1		1	1		1				0	0		7	0
62			1		1		1	1	1		1		1	1		1				1	1		7	3
63			1											1									2	0
ภาคใต้																								
64			1		1		1		1														5	0
65			1																				1	0
66			1																				1	0
67			1		1		1		1														5	0
68			1		1		1	1	1														5	1
69			1		1		1		1														5	0

ภาพผนวกที่ 1 การกระจายผลผลิตข้าวของเกษตรกรก่อนมีโครงการ
ที่มา : จากการสำรวจ

ภาพผนวกที่ 2 การกระจายผลผลิตข้าวของเกษตรกรหลังมีโครงการ
ที่มา : จากการสำรวจ

คำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ที่ ๑๓๐ /๒๕๖๐

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร (ด้านการผลิต)

ตามคำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ ๑๐๖๕/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร ไปแล้ว นั้น

เนื่องจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีคำสั่ง ที่ ๑๐๕๕/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ เรื่อง มอบหมายอำนาจหน้าที่ให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการสั่งการและกำกับดูแลงานแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาทิ งานแผนการบริหารจัดการข้าวครบวงจร เป็นต้น ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการปฏิบัติราชการ ตลอดจนการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ อาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม จึงยกเลิคำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ ๑๐๖๕/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ และแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร (ด้านการผลิต) ขึ้นใหม่ มีองค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ ดังนี้

องค์ประกอบ

๑. ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(นางจินตนา ชัยวารธนาการ)	ที่ปรึกษา
๒. คณะทำงานรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(นายธนพร ศรียากุล)	ที่ปรึกษา
๓. หัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย
(นายระพี ผ่องบุพกิจ)	ที่ปรึกษา
๔. ผู้ช่วยผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
(นายสุพัฒน์ เอี้ยวฉาย)	ที่ปรึกษา
๕. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(นางสาวจุติมา บุญยประภัศร)	ประธานกรรมการ
๖. รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(นายธนิตย์ เอนกวิทย์)	รองประธานกรรมการ
๗. ผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(นายชยงการ ภนรรมาศ)	กรรมการ
๘. คณะทำงานรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(พลเอก ทรงบุญ วุฒินวงศ์)	กรรมการ

๙. คณะทำงาน

- ๙. คณะทำงานรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวัชรพล บุญหลาย) กรรมการ
- ๑๐. คณะทำงานรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายภักดิษฐ์ อัคราเศรษฐ์) กรรมการ
- ๑๑. หัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรรมการ
- ๑๒. อธิบดีกรมชลประทาน กรรมการ
- ๑๓. อธิบดีกรมปศุสัตว์ กรรมการ
- ๑๔. อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน กรรมการ
- ๑๕. อธิบดีกรมวิชาการเกษตร กรรมการ
- ๑๖. อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร กรรมการ
- ๑๗. อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ กรรมการ
- ๑๘. เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรรมการ
- ๑๙. เลขาธิการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กรรมการ
- ๒๐. เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรรมการ
- ๒๑. ผู้อำนวยการองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร กรรมการ
- ๒๒. ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร กรรมการ
- ๒๓. ผู้อำนวยการสำนักแผนงานและโครงการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรรมการ
- ๒๔. อธิบดีกรมการข้าว กรรมการ
และเลขานุการ
- ๒๕. ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ข้าว กรมการข้าว กรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจและหน้าที่

๑. อำนวยการ แก้ไขปัญหาการดำเนินงาน ให้คำปรึกษา ข้อคิดเห็น คำแนะนำ และติดตาม กำกับดูแล ในการจัดทำแผนงาน โครงการ มาตรการ ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร

๒. ขับเคลื่อนและเร่งรัดการดำเนินงาน แผนงาน โครงการ มาตรการ ของหน่วยงานในสังกัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. รายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงานต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นระยะๆ

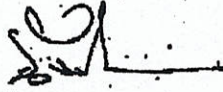
๔. เชิญผู้แทนส่วนราชการ หน่วยงานอื่นๆ หรือบุคคล มาให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และส่งข้อมูล หรือเอกสารใดๆ ต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร

๕. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามที่คณะกรรมการฯ เห็นสมควร
๖. ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐

พลเอก

(ฉัตรชัย สาริกัลยะ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำสั่งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร (ด้านการผลิต)
ที่ ๑ /๒๕๖๐

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร

ตามคำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ ๑๓๐/๒๕๖๐ ลงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร (ด้านการผลิต) เพื่ออำนวยความสะดวก แก้ไขปัญหาการดำเนินงาน ให้คำปรึกษา ข้อคิดเห็น คำแนะนำ และติดตามกำกับดูแลในการจัดทำแผนงาน โครงการ มาตรการ ตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร รวมทั้งขับเคลื่อนและเร่งรัดการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นั้น

ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์อย่างเป็นรูปธรรม อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๕ ของคำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ ๑๓๐/๒๕๖๐ ลงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ประกอบกับมติคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร (ด้านการผลิต) ในการประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ จึงแต่งตั้งคณะทำงานดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร จำนวน ๘ คณะ มีองค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ ดังนี้

องค์ประกอบ

๑. คณะทำงานกำหนดพื้นที่เป้าหมายส่งเสริมการปลูกข้าว

๑.๑ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(นางจินตนา ชัยยวรรณาการ)	ที่ปรึกษา
๑.๒ ผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(นายชยงการ ภมรมาศ)	ที่ปรึกษา
๑.๓ อธิบดีกรมการข้าว	ประธานคณะทำงาน
๑.๔ ผู้แทนกรมชลประทาน	คณะทำงาน
๑.๕ ผู้แทนกรมปศุสัตว์	คณะทำงาน
๑.๖ ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน	คณะทำงาน
๑.๗ ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร	คณะทำงาน
๑.๘ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	คณะทำงาน
๑.๙ ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย	คณะทำงาน
๑.๑๐ ผู้แทนสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ
(องค์การมหาชน)	คณะทำงาน
๑.๑๑ ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ข้าว
กรมการข้าว	คณะทำงาน
และเลขานุการ

๒. คณะทำงานการขึ้นทะเบียนเกษตรกร
- ๒.๑ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นางสาวชุติมา บุญยประภัศร) ที่ปรึกษา
 - ๒.๒ คณะทำงานรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายภัคศิษฐ์ อัสวเศรษฐ์) ที่ปรึกษา
 - ๒.๓ รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร ที่ได้รับมอบหมาย ประธานคณะทำงาน
 - ๒.๔ ผู้แทนกรมการข้าว คณะทำงาน
 - ๒.๕ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร คณะทำงาน
 - ๒.๖ ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย คณะทำงาน
 - ๒.๗ ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมส่งเสริมการเกษตร คณะทำงาน และเลขานุการ
๓. คณะทำงานการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว
- ๓.๑ คณะทำงานรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พลเอก ทรงบุญ วุฒิวิงศ์) ที่ปรึกษา
 - ๓.๒ คณะทำงานรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายธนพร ศรียาภูถ) ที่ปรึกษา
 - ๓.๓ รองอธิบดีกรมการข้าว ที่ได้รับมอบหมาย ประธานคณะทำงาน
 - ๓.๔ ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร คณะทำงาน
 - ๓.๕ ผู้แทนกรมส่งเสริมสหกรณ์ คณะทำงาน
 - ๓.๖ ผู้แทนสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) คณะทำงาน
 - ๓.๗ ผู้แทนศูนย์ข้าวชุมชนระดับประเทศ คณะทำงาน
 - ๓.๘ ผู้แทนสมาคมผู้รวบรวมและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว คณะทำงาน
 - ๓.๙ ผู้อำนวยการกองเมล็ดพันธุ์ข้าว กรมการข้าว คณะทำงาน และเลขานุการ
๔. คณะทำงานการส่งเสริมการทำนาแบบแปลงใหญ่
- ๔.๑ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นางสาวชุติมา บุญยประภัศร) ที่ปรึกษา
 - ๔.๒ คณะทำงานรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวัชรพล บุญหลาย) ที่ปรึกษา
 - ๔.๓ รองอธิบดีกรมการข้าว ที่ได้รับมอบหมาย ประธานคณะทำงาน
 - ๔.๔ ผู้แทนกรมชลประทาน คณะทำงาน
 - ๔.๕ ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน คณะทำงาน
 - ๔.๖ ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร คณะทำงาน
 - ๔.๗ ผู้แทนกรมส่งเสริมสหกรณ์ คณะทำงาน
 - ๔.๘ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร คณะทำงาน
 - ๔.๙ ผู้แทนสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) คณะทำงาน

๗. คณะทำงานจัดทำข้อมูลและสารสนเทศข้าวครบวงจร
- ๗.๑ ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายชยงการ ภมรมาศ) ที่ปรึกษา
 - ๗.๒ คณะทำงานรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายภักดิษฐ์ อัครเศรณี) ที่ปรึกษา
 - ๗.๓ รองอธิบดีกรมการข้าว ที่ได้รับมอบหมาย ประธานคณะทำงาน
 - ๗.๔ ผู้แทนกรมชลประทาน คณะทำงาน
 - ๗.๕ ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน คณะทำงาน
 - ๗.๖ ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร คณะทำงาน
 - ๗.๗ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร คณะทำงาน
 - ๗.๘ ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ คณะทำงาน
 - ๗.๙ ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ คณะทำงาน
 - ๗.๑๐ ผู้แทนสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) คณะทำงาน
 - ๗.๑๑ ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมการข้าว คณะทำงาน และเลขานุการ
 - ๗.๑๒ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยข้าวคลองหลวง กองวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ
๘. คณะทำงานประชาสัมพันธ์แผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร
- ๘.๑ คณะทำงานรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายธนพร ศรียาภูถ) ที่ปรึกษา
 - ๘.๒ หัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย (นายระพี ผ่องบุพกิจ) ประธานคณะทำงาน
 - ๘.๓ ผู้แทนกรมชลประทาน คณะทำงาน
 - ๘.๔ ผู้แทนกรมปศุสัตว์ คณะทำงาน
 - ๘.๕ ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน คณะทำงาน
 - ๘.๖ ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร คณะทำงาน
 - ๘.๗ ผู้แทนกรมส่งเสริมสหกรณ์ คณะทำงาน
 - ๘.๘ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร คณะทำงาน
 - ๘.๑๐ ผู้แทนสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม คณะทำงาน
 - ๘.๑๑ ผู้แทนกรมประชาสัมพันธ์ คณะทำงาน
 - ๘.๑๒ ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ คณะทำงาน
 - ๘.๑๓ ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย คณะทำงาน
 - ๘.๑๔ ผู้อำนวยการสำนักสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คณะทำงาน
 - ๘.๑๕ ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง กรมการข้าว คณะทำงาน และเลขานุการ

๘.๑๖ ผู้อำนวยการ...

-๕-

๘.๑๖ ผู้อำนวยการกองเกษตรสารนิเทศ
สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

๘.๑๗ หัวหน้ากลุ่มประชาสัมพันธ์
สำนักบริหารกลาง กรมการข้าว

คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจและหน้าที่

๑. ให้คณะทำงานฯ แต่ละคณะ ศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูลในแต่ละด้านที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการ ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานและข้อเสนอแนวทางแก้ไข ภายใต้แผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร

๒. ให้คณะทำงานฯ แต่ละคณะ นำเสนอผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร (ด้านการผลิต) ทราบและพิจารณา เป็นระยะๆ

๓. ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

สุพิน บุญประภณี

(นางสาวสุพิน บุญประภณี)

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

ตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร (ด้านการผลิต)